

การกำหนดอายุความในคดีอาญา

นางสาวชลวิภา วิริยะกุล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ 2562

Determination of Prescription in Criminal Cases

Miss Chonwipa Viriyakul

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การกำหนดอายุความในคดีอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวชลวิภา วิริยะกุล
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์สุจินตนา ชุมวิสูตร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุจินตนา ชุมวิสูตร)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์วิกรณ์ รักษ์ปวงชน)

.....
(รองศาสตราจารย์รวุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การกำหนดอายุความในคดีอาญา

ผู้ศึกษา นางสาวชลวิภา วิริยะกุล รหัสนักศึกษา 2564002398 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์สุจินตนา ชุมวิสูตร **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ (1) ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาทั้งของไทยและต่างประเทศ (2) ศึกษาปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา (3) เสนอแนวทางแก้ไขให้ สอดคล้องกับหลักกฎหมาย ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมัน และ (4) นำแนวทาง นั้นไปแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยจากเอกสาร ข้อมูล ที่ทำการศึกษามีทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร สิ่งตีพิมพ์ ควบบทความ ตำรา บทความ ระเบียบวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ผลการศึกษาพบว่า (1) การกำหนดอายุความในคดีอาญาของไทยได้บัญญัติมาเป็น ระยะเวลายาวนาน ส่วนต่างประเทศการกำหนดอายุความได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ สังคมในปัจจุบัน (2) คดีอาญาหลายคดีขาดอายุความและไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมารับโทษได้ ซึ่งกระทบต่อรัฐและสังคม ส่งผลต่อความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น เพื่อความ ยุติธรรม จึงควรกำหนดอายุความให้มีความชัดเจน โดยให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูก กล่าวหาวิกลจริตภายหลังการกระทำความผิด และความผิดอาญาบางประเภทที่มีความร้ายแรง กำหนดให้ไม่มีอายุความ (3) ในปัจจุบันหลายประเทศมีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความค่อนข้าง ละเอียดและทันสมัย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ ขณะที่ประเทศไทยยังไม่มี การแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้เริ่มมีคดีขาดอายุความมากขึ้น จึงทำ ให้อายุความที่เคยกำหนดไว้มีความหนักแน่นน้อยลง (4) จึงเห็นสมควรให้มีการแก้ไขปรับปรุง บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุความ โดยควรบัญญัติให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ ผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนหรือในชั้นศาล และให้ความผิดอาญาบางประเภทที่มีความร้ายแรงกำหนดให้ไม่มีอายุความ ทั้งนี้เพื่อให้การบังคับ ใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและประ โยชน์สูงสุด

คำสำคัญ อายุความ,คดีอาญา,วิกลจริต

Independent Study title: Determination of Prescription in Criminal Cases
Author: Miss Chonwipa Viriyakul; **ID:** 2564002398; **Degree:** Master of Law;
Independent Study advisor: Suchintana Chumvisoot, Associate Professor;
Academic year: 2019

Abstract

This independent study the objectives of this study are to (1) study the background, concepts, and theories, laws related to the prescription of criminal cases in both Thai and foreign countries (2) study the legal problems related to the prescription of criminal cases (3) to propose guidelines amendments to be in line with legal principles, including the United States and Germany, and (4) adopted that approach to amend legal provisions to explicitly determine the prescription of criminal liability

This independent study is a qualitative research study by researching from documents the data of the study are both in Thailand and abroad by collecting information from books, journals, publications, laws, texts, articles, relevant procedures and information on the internet

The results of the study showed that (1) the prescription of the Thai criminal lawsuits has been long established but in foreign countries, the prescription has changed according to the current social conditions. (2) Many criminal cases to be precluded by prescription and the offender cannot be punished. This affects the state and public and also affect the sanctity of law enforcement. Therefore, the prescription should be clear specified by allowing the prescription to be interrupted in the event that the alleged person becomes insane after the commission and the serious crimes shall have no prescription. (3) Currently, many countries have relatively detailed and up-to-date prescription provisions its lead to the effectiveness of law enforcement while Thai law has not been modified appropriately to the current situation of Thai society. This cause many cases to be precluded by prescription thus making the prescription that had been set to be less firm. (4) Therefore it appropriate to amend the provisions relating to the prescription. The prescription should be interrupted in the event that the accused or the defendant is insane and unable to defend the case either in the inquiry official or in the court. In some certain serious crimes, requiring no prescription in order to enforce the laws efficiently and beneficially.

Keywords: Prescription, Criminal cases, Insane

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตากรุณาและเสียสละของ อาจารย์รองศาสตราจารย์ สุจินตนา ชุมวิสูตร ที่ท่านได้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้ความอนุเคราะห์ แนะนำ ให้คำปรึกษา ให้แนวคิด ให้ข้อสังเกต อันเป็นคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ รวมทั้ง ได้สละเวลาในการตรวจแก้ไข ตั้งแต่ต้นจนสามารถสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอน ผู้เขียนตำราทางนิติศาสตร์ทุกท่าน และผู้เขียนตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ผลิตผลงานทางวิชาการให้แก่วงการนิติศาสตร์ให้ได้ศึกษาและ ค้นคว้าประกอบการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นอย่างดี

หากการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เกิดประโยชน์ในด้านวิชาการอยู่บ้าง ผู้ศึกษาขอขอบคุณงาม ความดี ให้แก่ คุณบิดามารดา บุรพจารย์ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักศึกษา ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่าน ตลอดจนครอบครัวญาติพี่น้องและผู้มีพระคุณ ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจเฝ้าคอยความสำเร็จในการศึกษาและชีวิตหน้าที่การทำงานตลอดมา

ชลวิภา วีระะกุล

กันยายน 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
3. ขอบเขตของการศึกษา	5
4. ระเบียบวิธีการวิจัย	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีในการกำหนดอายุความในคดีอาญา	6
1. ความเป็นมาในการกำหนดอายุความในคดีอาญา	6
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา	17
บทที่ 3 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ	38
1. การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทย	38
2. การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ	56
3. เปรียบเทียบการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับต่างประเทศ	72
บทที่ 4 เเคราะห์ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา	83
1. ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตในชั้น พนักงานสอบสวนหรือชั้นก่อนฟ้องคดี	83
2. ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตในชั้นศาล หรือชั้นหลังฟ้องคดี	85
3. ปัญหาการกำหนดค่าให้ไม่มีอายุความในความผิดบางประเภท	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	89
1. บทสรุป.....	89
2. ข้อเสนอแนะ.....	91
บรรณานุกรม.....	97
ประวัติผู้ศึกษา.....	101

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับต่างประเทศ.....	74

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับอายุความไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหมวด 9 ว่าด้วยอายุความมีบทบัญญัติเรื่องกำหนดเวลาฟ้องคดีอาญา กำหนดเวลาฟ้องคดีกักกัน กำหนดเวลาล่วงเลย การลงโทษ และล่วงเลยการบังคับค่าปรับ การกักกันและการทำทัณฑ์บนไว้ อายุความจึงเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องสิทธิฟ้อง หรือสิทธิร้องทุกข์ หากปล่อยเนิ่นนานไปจนล่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว สิทธิเช่นว่าจะเป็นการอันยกขึ้นอ้างอีกมิได้ ซึ่งเรียกว่า “การขาดอายุความ”¹ เช่น สิทธิเรียกร้องขาดอายุความ คดีขาดอายุความ หนี้ขาดอายุความ เป็นต้น อายุความการฟ้องคดีอาญาเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้แน่นอน จึงไม่มีผู้ใดให้ความสนใจ ทั้งที่อายุความถือว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งหรืออาจกล่าวได้ว่า อายุความถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดี เพราะหากล่วงเลยระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไปแล้วก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีกต่อไป ดังนั้น การกำหนดอายุความจึงควรกำหนดให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การกำหนดอายุความไม่เหมาะสมอาจทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะเพียงเหตุคดีขาดอายุความ เหตุผลสำคัญในการกำหนดการที่กฎหมายกำหนดอายุความไว้นั้นมีเหตุผลสำคัญคือ² เป็นนิรนัยนโยบายรัฐเพื่อดำรงความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในการอ้างสิทธิ ของบุคคล อันเป็นการห้ามปรามมิให้มีการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้วมาเรียกร้องต่อกัน เพราะเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้วนั้น ย่อมยุ่งยากสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์แก่กัน พยานหลักฐานอาจสูญหาย เสื่อมสภาพ บกพร่อง หรือคลาดเคลื่อนไปตามกาลเวลาได้ ซึ่งจะส่งผลให้การวินิจฉัยข้อพิพาทนั้น อาจไม่เป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

เนื่องจากในปัจจุบันการก่ออาชญากรรมทวีความรุนแรงมากขึ้น มีการขยายเครือข่ายอย่างกว้างขวาง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้มีรูปแบบการก่อ

¹ คณิต ฒ นคร. (2556). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 443

² กำชัย จงจักรพันธ์. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 89

อาชญากรรมมีความสลับซับซ้อน โดยมุ่งผลตอบแทนเป็นเงินหรือทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง ได้แก่ อาชญากรรมฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ฐานความผิดพิเศษ คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น อาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด เกี่ยวกับอาวุธปืน เกี่ยวกับการพนัน และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ แต่พบปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมคือ การไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมาลงโทษได้เพราะคดีขาดอายุความ ไม่ว่าจะเป็นการขาดอายุความ เนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดอายุความได้ หรือกรณีที่ฟ้องจำเลยต่อศาลแล้วจำเลยหลบหนีการพิจารณาจนล่วงเลยกำหนดอายุความหรือกรณีที่ผู้กระทำผิดหลบหนีการลงโทษตามคำพิพากษาจนล่วงเลยอายุความการลงโทษ

การที่คดีอาญาหลายคดีขาดอายุความและไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมาลงโทษทางอาญา ซึ่งเป็นการกระทำที่กระทบต่อรัฐและสังคมส่วนรวมมารับโทษตามกฎหมายได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและมีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดอายุความ ทำให้เกิดความไม่ชอบธรรม เพราะปล่อยให้ผู้กระทำผิดที่หลบหนีการฟ้องร้อง การพิจารณา หรือการลงโทษ หลุดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมไปด้วยระยะเวลา ทำให้หน่วยงานที่มีบทบาทในการบังคับใช้กฎหมายต้องตระหนักและพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และขณะเดียวกันต้องมีการคำนึงถึงสิทธิในการต่อสู้ของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน

การกำหนดอายุความสำหรับฟ้องคดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิดอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับการกระทำความผิดนั้น³ รวมทั้งการพิจารณาในแง่ของการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายในแต่ละประเทศจะกำหนดให้มีอายุความในการฟ้องคดี แต่อาจมีระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป สำหรับการกระทำความผิดฐานต่างๆ โดยทั่วไปการกำหนดอายุความของการกระทำความผิด จะมีการกำหนดระยะเวลาสั้นหรือยาวแตกต่างกัน สอดคล้องกับกฎแห่งการลืม โดยกฎแห่งการลืมนั้นมีหลักว่า “เวลาล่วงเลยไปยิ่งนานเท่าใด ความทรงจำก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น” ความยากในการพิสูจน์ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยยิ่งเพิ่มขึ้น โอกาสผิดพลาดยิ่งมากขึ้น⁴ อย่างไรก็ตามการกระทำความผิดบางประเภทในบางประเทศ ก็ไม่มีอายุความในการฟ้องคดีหรือกรณีความผิดบางประเภท กฎหมายกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุด

³ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 443

⁴ จิตติ ดิงศภัทย์. (2549). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 1271-1272

นับอายุความไว้ชั่วคราว (Tolling) เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นความผิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) จะไม่มีอายุความการฟ้องร้องคดี กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวแล้วเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้เสมอไม่ว่าระยะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม

ประเทศไทย ได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว ในกรณีที่ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีด้วยเช่นกัน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 74/1⁵ ซึ่งเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ โดยหลักแล้วอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินั้น ครอบคลุมได้ให้อำนาจไว้เกี่ยวกับเรื่อง การหยุดนับอายุความ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 อาทิเช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวน พร้อมทั้งทำการเห็นส่งไปยังอัยการสูงสุด เพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 6 การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 130 ของรัฐธรรมนูญ โดยในระหว่างที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง ถ้าปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาในคดีดังกล่าวหลบหนีในระหว่างการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความหรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว

จากกรณีดังกล่าว เห็นได้ว่าในประเทศไทยการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความ ยังไม่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติเรื่อง อายุความในการฟ้องคดีอาญาและอายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และมาตรา 98 โดยกำหนดให้อายุความที่ระบุในสองมาตราดังกล่าว ยึดอัตราโทษที่ระบุไว้ในกฎหมายเป็นหลักในการคำนวณอายุความ แต่สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยประสบเมื่อหลายปีที่ผ่านมา ทำให้มีปัญหว่าอายุความในคดีอาญาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ยังคงเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันอยู่อีกหรือไม่ สมควรจะให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

⁵ มาตรา 74/1 ในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

และมาตรา 98 หรือไม่ เนื่องจากความผิดบางลักษณะมีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจหรือความผิดที่สำคัญๆ แต่มีโทษเบาทำให้อายุความสั้นจนเจ้าหน้าที่ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานให้รัดกุมเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นจนสิ้นข้อสงสัยว่าผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง (proof beyond reasonable doubt) ภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่มีการดำเนินการในลักษณะที่ซับซ้อนหรือโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนยากต่อการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้คดีขาดอายุความไม่สามารถฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ จนมีผู้เสนอแนะว่าความผิดอาญาไม่ควรมีการกำหนดอายุความ จากรายงานการศึกษาพบว่า มีผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคทางจิตเวชที่กำลังรับการรักษาทั้งสิ้น 3,036 คน แบ่งออกเป็น โรคจิตเภท 2,303 คน โรควิตกกังวล 438 คน โรคอารมณ์แปรปรวน 183 คน และโรคทางจิตเวชอื่นๆ อีก 113 คน ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 0.13 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดทั่วประเทศ⁶

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงให้ความสำคัญในการศึกษาเพื่อหาแนวทางการกำหนดอายุความในคดีอาญา โดยมุ่งประเด็นในการศึกษาว่าควรมีการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงหรือหยุดนับอายุความในคดีความผิดทางอาญาหรือไม่ โดยทำการศึกษากรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำความผิด เพื่อทบทวนความสามารถในการต่อคดีและเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด โดยศึกษาทบทวนตั้งแต่แนวความคิดในการกำหนดอายุความทางอาญาและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม เศรษฐกิจ และปัจจัยที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านการกำหนดอายุความ มีหรือไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอรูปแบบในการกำหนดอายุความทางอาญาที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและเจตนารมณ์ของกฎหมายในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

⁶ กมลชนก มนตะเสวี และคณะ. (2561). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพจิตและจิตเวชสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์. หน้า 2

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนในเรื่องการกำหนดอายุความในคดีอาญา

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญา โดยศึกษารูปแบบการกำหนดอายุความทางอาญาของประเทศไทยว่ามีความเหมาะสมหรือชอบธรรมเพียงใด เริ่มจากการศึกษาถึงหลักเกณฑ์วิธีการความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำหลักเกณฑ์การหยุดนับอายุความในกรณีผู้ต้องหา หรือจำเลยวิกลจริตของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส มาเปรียบเทียบพัฒนาและเสนอแนวทางปรับใช้กับการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) รวบรวมหลักการจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดอายุความโดยศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหมาย หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทราบความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและเจตนารมณ์ของกฎหมายในการกำหนดอายุความในคดีอาญา
- 5.2 ทราบหลักกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ
- 5.3 ทราบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
- 5.4 ทราบแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนในเรื่องการกำหนดอายุความในคดีอาญา

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

การศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญารุ่นนี้ เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการกำหนดอายุความทางอาญาของประเทศไทย มีความเหมาะสม ความชอบธรรม ศึกษาหลักเกณฑ์วิธีการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำหลักเกณฑ์การหยุดนับอายุความ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอาการวิกลจริตภายหลังการกระทำผิด โดยทำการศึกษาวิเคราะห์การนับอายุความของต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเสนอแนวทางการกำหนดอายุความในคดีอาญา เนื่องจากอายุความถือว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการฟ้องร้องคดีกันภายในระยะเวลาหรือกรอบเวลาที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เพราะหากล่วงเลยระยะเวลาดังกล่าวแล้วก็ไม่สามารถดำเนินคดีได้ ดังนั้นการกำหนดอายุความจึงควรกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย การกำหนดอายุความไม่เหมาะสม อาจทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้จึงจำเป็นต้องกำหนดอายุความให้มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคม⁷

1. ความเป็นมาในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

1.1 ยุคก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา

1.1.1 กฎหมายลักษณะโจร⁸

ถือว่าเป็นกฎหมายอาญาฉบับแรกของประเทศไทย ประกาศใช้ในยุคสมัยสุโขทัย โดยจารึกไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 38 เมื่อปี 1880 ถึง 2000 กฎหมายฉบับนี้มีบัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง อายุความในคดีอาญาไว้ กล่าวคือ กำหนดให้อายุความในคดีอาญามีกำหนด 10 ปี ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดร่วมกับโจร หรือรู้เห็นว่าโจรกระทำความผิด ก็จะต้องนำเรื่องมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายใน 10 ปี เพื่อลงโทษแต่ถ้าไม่ได้นำความมาแจ้งภายในกำหนด ก็ให้ลงโทษปรับเท่านั้น กฎหมาย

⁷ วิไลพร บรรพต. (2557). *อายุความสะกดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 9

⁸ ประเสริฐ ณ นคร. (2534). *งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ณ นคร*. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 50-51

ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่านับแต่ประเทศไทยประกาศใช้กฎหมายอาญาก็มีบทบัญญัติเรื่อง อายุความ บังคับใช้เป็นกรอบระยะเวลาให้ผู้เสียหายนำคดีไปแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายในเวลาที่กำหนด มิฉะนั้น คดีจะขาดอายุความ แต่กฎหมายในยุคนั้น แม้จะมีการฟ้องเกินกำหนด ซึ่งจะส่งผลให้นำผู้กระทำความผิดมาลงโทษอาญาอื่นไม่ได้ แต่ก็ยังคงลงโทษปรับได้ มิใช่คดีขาดอายุความ แล้วศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องดังเช่นประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน

1.1.2 กฎหมายพระเจ้ามั่งรายหรือมั่งรายราชศาสตร์⁹

เป็นกฎหมายของพระเจ้ามั่งรายกษัตริย์ของล้านนา เมื่อ พ.ศ.1835 ได้บัญญัติถึงอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญาไว้ โดยทุกฐานความผิดจะมีอายุความ 20 ปี เท่ากัน แต่หากได้มีการกล่าวหาหรือมีการยอมรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงของกลุ่มความ ก็สามารถดำเนินคดีได้ แม้จะเกิน 20 ปี แล้วก็ตาม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอายุความในสมัยกฎหมายพระเจ้ามั่งราย กฎหมายได้กำหนดอายุความฟ้องร้องไว้ 20 ปี ซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่นานที่สุดตามกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบัน แต่มีข้อสังเกตว่าอายุความมิได้กำหนดไว้ตายตัวแน่นอน เมื่อพ้นกำหนด 20 ปี นับแต่วันกระทำความผิดแล้ว จะไม่สามารถฟ้องดำเนินคดีได้ อันจะทำให้คดีขาดอายุความ ดังเช่น กฎหมายอาญาในปัจจุบัน แต่จากบทบัญญัติดังกล่าว หากมีการรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นของกลุ่มความ ก็อาจดำเนินการฟ้องร้องได้ แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตามเสมือนว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดอายุความไว้

1.1.3 กฎหมายตราสามดวง¹⁰

ประมวลกฎหมายในรัชกาลที่ 1 พ.ศ.2347 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความ ในกฎหมายพระอัยการ ลักษณะรับฟ้อง ซึ่งมีบัญญัติว่า แต่ละฐานความผิดจะต้องนำคดีมาฟ้องร้องภายในระยะเวลาเท่าใด มิฉะนั้น ห้ามมิให้รับฟ้องและดำเนินคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษอีกต่อไป ซึ่งหลักเกณฑ์การกำหนดอายุความของกฎหมายตราสามดวง มีความใกล้เคียงกับกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ กำหนดอายุความ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลา โทษฐานความผิด หากกระวางโทษตามกฎหมายสูง กำหนดระยะเวลาการฟ้องร้องคดีก็จะนานตามไปด้วย

1.1.4 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127¹¹

หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความและที่จะลงโทษในคดีอาญา¹²
 “ความชอบธรรมที่จะฟ้องร้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษา

⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 12

¹⁰ กำธร เลียงสังกร. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันปริทัศน์ พนมยงค์.

¹¹ พระบริรักษ์นิติเกศ. (2478). *กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127*. พระนคร: ทิพยโอสถสถาน. หน้า 54-58

¹² เรื่องเดียวกัน. มาตรา 77

กิติ ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น”¹³ การฟ้องร้องคดีอาญานั้น ถ้ามิได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลภายในเวลาที่ท่านได้ตั้งไว้เป็นกำหนดไว้ไซ้ ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ อย่าให้ศาลรับไว้พิจารณาเลย¹⁴ และอายุความนั้น ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ตามประเภทคดีต่างกัน ดังนี้ คือ

(1) คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ฟ้องได้ในยี่สิบปี

(2) คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี ให้ฟ้องได้ในสิบห้าปี

(3) คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเดือนหนึ่งขึ้นไปจนถึงเจ็ดปี ให้ฟ้องได้ภายในห้าปี

(4) คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษอย่างอื่น นอกจากที่กล่าวมานี้ ให้ฟ้องได้ภายในหนึ่งปี

เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือ ระหว่างร้องขอต่อศาลด้วยประการใด กิติ ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลกิติ ท่านว่าเป็นเวลาหยุดอายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าในอายุความ

คดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าผู้ที่ควรร้องทุกข์ได้ตามกฎหมายรู้เรื่องความผิด และรู้จักผู้กระทำผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์พ้นสามเดือนไป ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ¹⁵

คดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าได้ถอนฟ้องหรือได้ยอมความต่อกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไซ้ ท่านว่าหมคความชอบธรรมที่จะเอาคดีนั้นมาฟ้องต่อไป¹⁶

ผู้ใดศาลได้พิพากษาให้ลงโทษ และยังไม่ได้ตัวมันมาลงโทษตามคำพิพากษาจนล่วงเลยพ้นเวลาที่ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว ท่านว่าเป็นอันเวลาล่วงเลยเสียแล้วให้ยกเลิกอย่างโทษแก่นันตามคำพิพากษานั้นเลย¹⁷

- (1) โทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ยี่สิบปีเป็นพ้นกำหนด
- (2) โทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี สิบห้าปีเป็นพ้นกำหนด
- (3) โทษอย่างอื่นๆ ห้าปีเป็นพ้นกำหนด

¹³ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 78.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 79.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 80.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 81.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 82.

กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญานั้น ท่านให้นับตั้งแต่วันพิพากษาโทษ อันเป็นคำพิพากษาขั้นที่สุดของคดีเรื่องนั้น หรืออีกนัยหนึ่งท่านให้นับตั้งแต่วันผู้ต้องโทษนั้นพ้นอาญาไป แต่ท่านมิให้นับเวลาที่งดการลงอาญาไว้ตามกฎหมายนั้น เข้าในเวลาล่วงเลยการลงอาญา¹⁸

เวลาล่วงเลยในการลงอาญานั้น เป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มี เหตุการณ์เหล่านี้ คือ¹⁹

(1) เมื่อจับตัวผู้ต้องโทษได้

(2) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีตำแหน่งหน้าที่ให้ลงอาญาได้สั่งให้ทำโทษ

ถ้ากำหนดอายุความก็ดี กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญาที่ดี ต้องหยุดด้วย ประการใดๆ ท่านให้ตั้งต้นนับกำหนดไปใหม่แต่วันที่หยุดนั้น²⁰

กำหนดอายุความและกำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญานี้ ถึงผู้ต้องหามี มิได้ขอร้อง ก็คงใช้ตามบทบัญญัติทุกประการ²¹

ตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ว่าด้วยกำหนดอายุความ มาตรา 79 เรื่องการหยุดนับอายุความนี้ “เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือ ในระหว่างร้องขอ ต่อศาลด้วย ประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียก หรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่า เป็นเวลาหยุด อายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าไปในอายุความ” กล่าวคือ เมื่อฟ้องคดี ต่อศาลแล้ว แม้ว่าจะไม่ได้ตัวผู้กระทำผิดมาศาล แต่ต่อมาได้ตัวผู้กระทำผิดหลังจากล่วงเลยกำหนด อายุความแล้ว ก็ไม่ทำให้คดีขาดอายุความแต่อย่างใด

1.2 ยุคหลังใช้ประมวลกฎหมายอาญา

การจัดทำประมวลกฎหมายอาญาของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายขึ้น โดยนำระบบ กฎหมายซีวิลลอว์ตามแบบประเทศในภาคพื้นยุโรป มาเป็นแนวในการปฏิรูประบบกฎหมายของ ประเทศไทย เหตุผลของการจัดทำประมวลกฎหมายนั้น มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อรวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยลักษณะเดียวกัน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระราช กำหนดกฎหมายต่างๆ เข้าไว้เป็นหมวดหมู่ในประมวลกฎหมายอันเดียวกัน เช่น ในทางอาญา กฎหมายอาญาของสยามประกอบด้วยกฎหมายโบราณหลายฉบับ แต่ละฉบับก็บัญญัติลักษณะความผิด แต่ละความผิดเป็นฐานๆ ไป เช่น ลักษณะวิวาท ลักษณะอาญาหลวง ฯลฯ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 83.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 84.

²⁰ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 85.

²¹ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 86.

นอกจากนี้ ก็มีพระราชบัญญัติใหม่ๆ ในชั้นหลังที่ออกมาเพื่อปราบปรามการกระทำผิดบางฐานเป็นเรื่องๆ ไป เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยอั้งยี่ ร.ศ.116 พระราชบัญญัติลักษณะหมิ่นประมาท ร.ศ.118 เป็นต้น บทบัญญัติเหล่านี้เกี่ยวกับใกล้ชิดกันมาก เพราะอยู่ภายใต้หลักทั่วไปแห่งกฎหมายเดียวกัน เมื่อกระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง ย่อมทำให้เป็นการยากลำบากต่อศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องนำมารวบรวมไว้ด้วยกันเพื่อจะดูว่าอะไรเป็นแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายเหล่านี้และจัดทำให้สอดคล้องกัน ประการที่สอง บทบัญญัติทางกฎหมายหลายฉบับโบราณเกินไปไม่สอดคล้องกับแนวความคิดสมัยใหม่ที่กำลังมีอิทธิพลมากขึ้นในประเทศสยามและจำเป็นจะต้องรีบแก้ไข เช่น วิธีพิจารณาในสมัยโบราณให้ช่องแก่คู่ความที่จะยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้หลายชั้น ประการสุดท้าย การจัดทำประมวลกฎหมายจะเป็น โอกาสให้ได้ตรวจชำระบทกฎหมายที่มีอยู่รวมทั้งนำเอาหลักกฎหมายใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีอยู่ในกฎหมายสยามมาบัญญัติรวมไว้ด้วย เป็นต้นว่ากฎหมายแพ่งแต่เดิมนั้นก็บัญญัติเพียงเกี่ยวแก่ลักษณะบุคคล เช่น การสมรส การหย่า และการรับมรดก ที่เกี่ยวแก่สัญญา ก็มีกฎหมายหลายฉบับ บัญญัติถึงสัญญาที่มีใช้อยู่บ่อยๆ เป็นเรื่องๆ ไป เช่น ซื้อขาย จำนอง กู้ยืม ฯลฯ แต่ไม่มีบททั่วไป ซึ่งบัญญัติถึงหลักกฎหมายว่าด้วยมูลแห่งหนี้และผลแห่งหนี้ เหตุดังนี้เพื่อจะวินิจฉัยถึงข้อนั้นๆ ก็จำเป็นต้องพิจารณาค้นคว้าหาจากบทเฉพาะเรื่องๆ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ

การจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 โดยที่การจัดให้มีประมวลกฎหมายแบบสมัยใหม่ เป็นเงื่อนไขประการสำคัญที่จะทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากข้อเสียเปรียบในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและถือความจำเป็นที่จะต้องรีบจัดทำในเวลาอันสั้น สำหรับเหตุผลที่เลือกยกร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาก่อนประมวลกฎหมายอื่นนั้น นอกจากเหตุผลในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตดังกล่าวมาแล้ว มีผู้ให้ความเห็นว่าเนื่องจากในขณะนั้นคนไทยและเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายแบบประมวลและในบรรดากฎหมายลักษณะต่างๆ กฎหมายอาญาเป็นประมวลกฎหมายที่ร่างได้ง่ายที่สุดและศาลต่างๆ สามารถเข้าใจได้ง่ายเช่นกัน ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมที่จะเริ่มงานตรวจชำระและจัดร่างประมวลกฎหมายอาญาขึ้นก่อน แต่เดิมกฎหมายอาญาของไทย มิได้จัดทำในรูปประมวลกฎหมาย แต่มีลักษณะเป็นกฎหมายแต่ละฉบับไป เช่น กฎหมายลักษณะโจร ลักษณะวิวาท เป็นต้น ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากความจำเป็นในด้านการปกครองประเทศ และความจำเป็นที่จะต้องเลิกศาลกงสุลต่างประเทศ จึงได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาขึ้น ทำนองเดียวกันกับกฎหมายอาญาของประเทศทางตะวันตกและญี่ปุ่น เรียกว่า กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของไทย กฎหมายลักษณะอาญาได้ใช้บังคับมาเป็นเวลาประมาณ 48 ปี จนถึง

พ.ศ. 2500 ก็ได้ยกเลิกไป และได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 ซึ่งตรงกับวาระฉลองครบ 25 พุทธศตวรรษ

ในการจัดทำประมวลกฎหมายอาญา ได้ยึดหลักปรัชญาและความมุ่งหมายของกฎหมายอาญา ดังนี้

1.2.1 ปรัชญาของกฎหมายอาญาและวัตถุประสงค์กฎหมายอาญา

เป็นการคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมให้พ้นจากการประทุษร้ายต่างๆ กฎหมายอาญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ทฤษฎีกฎหมายอาญา หมายถึง กลุ่มแนวความคิดหรือหลักการที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของกฎหมายอาญา

1.2.2 ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญา

มีความมุ่งหมายในอันที่จะคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมให้พ้นจากการประทุษร้าย โดยอาศัยการลงโทษเป็นมาตรการสำคัญ รัฐมีเหตุผลและความชอบธรรมในการใช้อำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดโดยประกอบกับเหตุผลหลักๆ 3 ประการ คือ หลักความยุติธรรม หลักป้องกันสังคม และหลักผสมระหว่างหลักความยุติธรรมกับหลักป้องกันสังคม โดยการใช้อำนาจในการลงโทษของรัฐนั้นอำนาจในการลงโทษอยู่ในข้อจำกัด โดยบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ

- 1) โทษนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย
- 2) ในความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษขั้นสูงไว้รัฐจะลงโทษผู้กระทำความผิดเกินกว่านั้นไม่ได้ เว้นแต่จะมีเหตุเพิ่มโทษตามกฎหมาย
- 3) ในความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ รัฐลงโทษผู้กระทำความผิดต่ำกว่านั้นไม่ได้ เว้นแต่จะมีเหตุลดโทษตามกฎหมาย
- 4) ในความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษขั้นต่ำไว้และขั้นสูงไว้ รัฐมีอำนาจลงโทษได้ตามที่เห็นสมควรในระหว่างโทษขั้นต่ำและขั้นสูงนั้น

โดยทั่วไป เมื่อเกิดมีรัฐขึ้น หน้าที่สำคัญที่สุดของรัฐที่จะต้องดำเนินการมี 3 ประการด้วยกัน ประการแรก เป็นหน้าที่ในการออกกฎหมายที่จะต้องสร้างระเบียบและข้อห้าม ข้อบังคับต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตของรัฐหรือประเทศนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยหลายเผ่าพันธุ์ หลายชนบทรรมนิยม จารีตประเพณี และหลากหลายความเชื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข หน้าที่ดังกล่าว คือ การออกกฎหมายมาใช้บังคับกับคนในรัฐของตน เพื่อให้มีแนวปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้คนภายในรัฐอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ซึ่งรัฐมอบหมายหน้าที่นี้ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาเป็นผู้ดำเนินการ ประการที่สอง เป็นหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อแรก คือ การบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบข้อห้ามต่างๆ ที่ฝ่ายนิติบัญญัติออกมามีกับประชาชนภายในรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ซึ่งรัฐมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวนี้ให้

ฝ่ายบริหารเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ประการที่สาม เป็นหน้าที่ในการให้ความยุติธรรมระดับข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทนั้นจะเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนด้วยกันเอง หรือระหว่างเอกชนกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หน้าที่ดังกล่าวรัฐมอบหมายให้ศาลเป็นผู้รับผิดชอบ

การที่คนหลากหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ หลายชนบทรรมนิยมจารีตประเพณี ศาสนา มารวมกันเป็นสังคมที่เรียกว่ารัฐหรือประเทศได้ เนื่องจากคนเหล่านั้นมีความเชื่อถือและไว้วางใจในรัฐหรือประเทศนั้นว่าจะสามารถดูแลให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและปลอดภัย ซึ่งเป็นความประสงค์ขั้นพื้นฐานที่นักปราชญ์โบราณได้อธิบายไว้ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง การกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนโดยตรง ไม่ว่าจะความผิดนั้นจะเป็นความผิดที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in se) หรือความผิดที่กฎหมายห้าม (Mala prohibita) ก็ตาม เพราะการกระทำความผิดดังกล่าวทำให้ประชาชนในรัฐนั้นเกิดความไม่มั่นใจในสวัสดิภาพและความปลอดภัยที่จะอาศัยอยู่ภายในรัฐนั้นอย่างสงบสุขอีกต่อไป รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อเรียกความเชื่อมั่นจากประชาชนกลับคืนมา โดยหลักแล้วการฟ้องคดีอาญาควรจะทำได้ตลอดเวลาโดยไม่มีกำหนดอายุความ รัฐสามารถเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เสมอไม่ว่าระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานสักเพียงใดก็ตาม อย่างไรก็ตาม รัฐต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานและตัวรัฐด้วย เพราะถ้าไม่มีอายุความ และปล่อยให้ระยะเวลาล่วงเลยนานไป ก็อาจมีผลเสียในด้านกระบวนการพิจารณาคดี การพิสูจน์พยานหลักฐาน และการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ยิ่งระยะเวลานั้นนานไปมากเท่าไร ความทรงจำของพยาน ตลอดจนการหาพยานหลักฐานย่อมสูญหายหรือเลือนไปได้ในที่สุด นอกจากนี้ประชาชนก็จะไม่สนใจที่จะติดตามเรื่องอีกต่อไป เนื่องจากมีเรื่องอื่นสอดแทรกเข้ามาเบี่ยงเบนความสนใจไป เรื่องโทษผู้กระทำความผิดจึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์อีกต่อไป ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้มีอายุความฟ้องร้องในคดีอาญาขึ้น ขณะเดียวกัน ก็มีข้อเท็จจริงที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่สามารถทำให้เจ้าหน้าที่สามารถค้นพบพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ให้ทราบได้ว่าผู้ใดได้กระทำความผิด ซึ่งในขณะที่ความผิดเกิดขึ้นนั้น วิทยาการในการพิสูจน์ยังไม่ก้าวหน้าทำให้ไม่สามารถที่จะพิสูจน์หลักฐานเช่นว่านั้นได้ เช่น เมื่อห้าสิบปีก่อน การพิสูจน์คราบเลือดหรือพยานหลักฐานที่ตกอยู่ในที่เกิดเหตุโดยการตรวจรหัสพันธุกรรม (DNA) ยังไม่สามารถทำได้ ทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด แต่ปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิทยาการสามารถนำเอารหัสพันธุกรรม (DNA) มาใช้ในการพิสูจน์คราบเลือดหรือพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้ว่าเป็นคราบเลือดของผู้ตายหรือเป็นสิ่งที่ผู้กระทำความผิดทำตกไว้ขณะกระทำความผิด ทำให้สามารถพิสูจน์ได้ว่าคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อห้าสิบปีก่อน ผู้ใดคือผู้กระทำความผิด แต่ถ้านำเอาเรื่องอายุความมา

ปรับใช้คดีที่เกิดขึ้นดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เพราะเป็นคดีที่ขาดอายุความแล้ว ดังนั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ กฎหมายในบางประเทศ จึงกำหนดให้คดีอาญาบางประเภท เป็นคดีที่ไม่มีอายุความ ทั้งสองแนวคิดเป็นผลเนื่องมาจากแนวคิดในระบบกฎหมาย 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) กับระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ที่แตกต่างกัน

การดำเนินคดีอาญาโดยเนื้อหาเป็นการดำเนินการที่กระทำไปเพื่อคลี่คลายข้อเท็จจริงหรือยืนยันความผิด หรือเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา หรือเพื่อกำหนดโทษหรือมาตรการอื่นๆ นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญายังเป็นการกระทำเพื่อให้กฎหมายอาญาบังคับใช้ และเพื่อทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตรงตามจุดประสงค์ของกฎหมายอาญา²² นอกจากนี้เนื้อหาของกฎหมายที่สามารถจัดการกับผู้กระทำความผิดมีความทันสมัยต่อรูปแบบลักษณะความผิดที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีความสำคัญ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำลงไป

สำหรับการกำหนดอายุความ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในกฎหมายอาญานั้นอยู่ในหมวด 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยอาจแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ด้วยกัน คือ

1) อายุความในการร้องทุกข์หรือในการฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้

ในคดีความผิดที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดยอมความกันได้ หรือที่เรียกว่าคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งโดยมากเป็นคดีที่เกิดจากการที่ “สิทธิส่วนตัว” ของผู้เสียหายถูกระทบ โดยตรงและส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมค่อนข้างน้อย เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศในบางฐานความผิด คดีความผิดฐานยักยอก คดีความผิดฐานฉ้อโกง คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น คดีประเภทนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้เป็นเงื่อนไขว่า การสอบสวนจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อได้มีการร้องทุกข์ โดยผู้เสียหายตามระเบียบเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเห็นว่าเมื่อการกระทำใดการกระทำหนึ่งกระทบต่อ “สิทธิส่วนตัว” ของผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายนั้นๆ ควรจะต้องตัดสินใจเองว่าต้องการที่จะฟ้องร้องหรือดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ หากผู้เสียหายไม่คิดใจเอาความแล้ว รัฐก็ไม่ควรที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับดำเนินคดี บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ ไว้เป็นเงื่อนไขต่อไปอีกว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด เป็นอันขาดอายุความ”

²² ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2555). *กฎหมายอาญา: ภาควิชาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูช. หน้า 132

ดังนั้น การร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดในคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ จะต้องกระทำภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้เพียงแค่ 3 เดือน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้เสียหายจะต้องรีบดำเนินคดีในทันทีที่รู้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดของตนเอง หากเพิกเฉยละเลยจนเนิ่นนานเกินไป ก็ต้องถูกตัดสิทธิในการดำเนินคดี และคำว่า “ภายในบังคับมาตรา 95” นั้น หมายความว่า แม้ว่าจะมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีในอายุความแล้ว การฟ้องคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวก็ยังคงกระทำภายในอายุความในการฟ้องคดีตามมาตรา 95 ด้วย

เหตุที่ทำให้ประเด็นอายุความในการร้องทุกข์สำหรับคดีความผิดอันยอมความได้นั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากได้มีคำพิพากษาฎีกาสร้างบรรทัดฐานไว้ว่า กำหนดอายุความตามมาตรา 96 มิใช่เป็นเพียงบทบัญญัติ สำหรับกรณีที่ผู้เสียหายต้องการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงในกรณีที่ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องด้วยตนเองด้วย ดังนั้น หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน แต่จะใช้สิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลด้วยตนเอง ก็ต้องกระทำภายในระยะเวลาเดียวกัน คือ ต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ

ศาลไทยได้ตีความบทบัญญัติมาตรา 96 ว่าเป็นการกำหนดอายุความสำหรับคดีความผิดอันยอมความได้ไว้ว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายต้องการฟ้องคดีเอง จะต้องกระทำภายใน 3 เดือน เว้นแต่ หากได้มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน 3 เดือนแล้ว เท่านั้น จึงจะไปใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 95 ได้

2) อายุความในการฟ้องคดีในคดีความผิดอื่น ๆ ที่มีใช้ความผิดอันยอมความได้ กฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้ เพื่อให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลา โดยกำหนดไว้ว่า หากไม่สามารถฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในเวลาที่กำหนดแล้ว ย่อมเป็นอันขาดอายุความและสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้อง ย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิด มายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยได้กำหนดระยะเวลาอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญา โดยพิจารณาจาก “ความร้ายแรงของโทษ” ที่ระวางไว้สำหรับฐานความผิดแต่ละฐานที่จะมีการฟ้องคดีและกำหนดให้อายุความในการฟ้องคดีจะเริ่มนับแต่วันที่การกระทำความผิด ซึ่งหมายถึงวันแรกที่มีการกระทำความผิดได้เสร็จสิ้นลง หรือวันสุดท้ายของการกระทำความผิดต่อเนื่อง โดยที่อายุความจะหยุดนับและสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อได้มีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลเท่านั้น หากเป็นกรณีฟ้องคดีเพียงอย่างเดียว แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาล อายุความก็ยังไม่หยุดนับต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลด้วย หรือหากเป็นกรณีที่จำเลยถูกขังอยู่ในอำนาจของศาลอื่นในคดีอื่นอยู่แล้ว ที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นการได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลแล้ว แต่หากไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องต่อศาลภายในเวลาที่กำหนดก็เป็นอันขาดอายุความในการฟ้องคดี

3) อายุความภายหลังการฟ้องคดี

ภายหลังจากที่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลแล้วนั้น โดยผลของมาตรา 95 ก็ จะทำให้ไม่ต้องนับอายุความฟ้องร้องกันอีกต่อไป แต่เมื่อใดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือในกรณีที่ผู้กระทำความผิดวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาไว้ มาตรา 95 วรรค 2 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 95 วรรคสอง ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน”

จากบทบัญญัติมาตรานี้ ทำให้ทราบว่ายอายุความตามมาตรา 95 วรรค 1 จะสิ้นสุดลงทันที เมื่อมีการฟ้องคดีหรือเมื่อคดีขาดอายุความ โดยไม่มีการฟ้องคดี แต่ถ้าได้มีการฟ้องคดี และมีผลให้การนับอายุความสิ้นสุดลงไปแล้ว หากต่อมาได้มีเหตุการณ์อย่างอื่นเกิดขึ้น ได้แก่ กรณีที่ผู้กระทำความผิด (หรือจำเลย) ได้หลบหนีไปหรือจำเลยวิกลจริตจนศาลสั่งงดพิจารณา เหตุการณ์เหล่านี้จะเป็นเหตุให้มีการเริ่มต้นอายุความกันขึ้นมาใหม่ แต่หาใช่เป็นอายุความที่จะต้องนับต่อจากอายุความเดิมหรือหาใช่เป็นอายุความเดิมที่สะดุดหยุดลงแต่อย่างใดไม่ เป็นอายุความประเภทใหม่ที่จะเริ่มนับใหม่ที่เดียว และหากพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามวรรคแรกนับแต่วันที่จำเลยหลบหนีหรือนับแต่วันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นการขาดอายุความเช่นเดียวกัน

4) อายุความในการลงโทษหรืออายุความล่วงเลยการลงโทษ

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดใน 5 ประเภทของโทษ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน แล้ว จะต้องมีการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษานั้นจริงๆ รัฐจึงจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษให้ได้ หากผู้นั้นหลบหนีและรัฐไม่สามารถนำตัวมารับโทษได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เป็นอันขาดอายุความ แม้ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาในภายหลังก็ไม่สามารถจะลงโทษผู้นั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 และมาตรา 99 ได้กำหนดอายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษไว้ ดังนี้

“มาตรา 98 เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมิได้ ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด หรือ นับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98 ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลา เช่นเดียวกับระยะเวลาที่กำหนดสำหรับอายุความในการฟ้องคดี โดยพิจารณาจากระดับความร้ายแรงของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับในแต่ละฐานความผิด และหากภายหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใดนั้น หากนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วปรากฏว่าไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ หรือได้รับโทษยังไม่ครบถ้วนแต่หลบหนีไป อายุความล่วงเลยการลงโทษจะเริ่มนับไปเรื่อยๆ จนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ แม้จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมาก็ไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้

สำหรับโทษปรับนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า

“ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์ ใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ...”

การกำหนดไว้เด็ดขาดว่าต้องมีการชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา หากครบกำหนด 30 วัน แล้ว กฎหมายกำหนดให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับได้เลย จึงเท่ากับว่าการบังคับโทษปรับนั้น จะต้องบังคับตามมาตรา 29 และหากพ้น

30 วันไปแล้ว ต้องมีการยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับจึงไปนับอายุความตามมาตรา 99 ที่กำหนดอายุความไว้ให้ยึดทรัพย์สิน ใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับ ภายในกำหนด 5 ปีนับแต่วันที่ให้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาเดียวกับอายุความลงโทษสำหรับโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น

2. แนวคิดในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

การกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและกระทบต่อรัฐ เพราะความผิดอาญาเป็นความผิดที่กระทำต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดอาญา จึงควรได้รับโทษตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้อยู่อย่างปกติสุข เจ้าพนักงานของรัฐ จึงมีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในสังคมและเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานของรัฐจึงมีหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ดังนี้ ระยะเวลาการดำเนินคดีจะต้องกระทำโดยเร็ว มิฉะนั้นอาจเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดีหรือที่เรียกว่า “ขาดอายุความ”

ดังนั้น การฟ้องร้องคดีอาญาและการลงโทษในคดีอาญาจะต้องกระทำภายในกำหนดอายุความ โดยมีเหตุผลสำคัญ ก็คือ การปล่อยให้เนิ่นนานออกไปย่อมยากแก่การพิสูจน์ความผิดทั้งพยานหลักฐานต่างๆ อาจมีการผิดพลาดได้²³ เหตุผลในเรื่องอายุความนี้ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่สำคัญจึงเป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้มีอายุความฟ้องร้องในคดีอาญา

2.1 บทนิยามของอายุความฟ้องคดีอาญา

การให้ความหมายของอายุความได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้
 คณิต ฌ นคร ได้กล่าวว่าอายุความฟ้องร้องคดี คือ กำหนดเวลาที่จะฟ้องและได้ตัวผู้กระทำผิดมาขึ้นศาล และในคดีอาญา²⁴ โดยหลักแล้วอายุความมีอยู่ 2 ชนิด คือ

- (1) อายุความฟ้องร้อง
- (2) อายุความล่วงเลยการลงโทษ

กฎหมายอาญาของประเทศจะบัญญัติเรื่องอายุความทั้งสองชนิดนี้ไว้ว่า การไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องภายในกำหนดเวลาที่ดี หรือการไม่ได้ตัวผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดมารับโทษภายในกำหนดเวลาที่ดี ทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีหรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี

²³ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. กฎหมายอาญา: ภาคทั่วไป. หน้า 132

²⁴ คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญา: ภาคทั่วไป. หน้า 443

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวไว้ว่า อายุความในคดีอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะดังนี้²⁵

- (1) อายุความฟ้องร้อง
- (2) อายุความฟ้องขอให้กักกัน
- (3) อายุความล่วงเลยการลงโทษ
- (4) อายุความล่วงเลยการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ
- (5) อายุความล่วงเลยการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย

อาจารย์สมพร พรหมพิตร ได้ให้คำนิยามในภาพรวมทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาว่า “อายุความ” หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดี ถ้าเลขกำหนดนั้นไปแล้วถือว่าขาดอายุความ และเห็นว่าเหตุที่กฎหมายได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ก็ดีด้วยเกรงว่า หากปล่อยให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องร้องคดีกันตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงกำหนดเวลาช้านานเพียงใด อาจทำให้พยานหลักฐานสูญหายไปตามกาลเวลาที่ยืดยาวไป จึงต้องมีการวางหลักเกณฑ์เรื่อง อายุความไว้²⁶

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ให้ความหมายของคำว่า อายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญาในหมวด 9 ว่าด้วยอายุความมีบทบัญญัติเรื่องกำหนดเวลา ฟ้องร้องคดีอาญา กำหนดเวลาฟ้องคดีขอให้กักกัน กำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษ และกำหนดเวลา ล่วงเลยการบังคับค่าปรับ การกักกัน และทำทัณฑ์บนไว้ในหมวดเดียวกัน แต่ในทางวิชาการเป็นกรณีอายุความฟ้องคดีอาญาส่วนหนึ่งและเป็นกำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษอีกส่วนหนึ่ง รวมทั้ง วิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย²⁷

อาจารย์พัฒนา จักรางกูร และ อาจารย์ภัทรพร จักรางกูร ได้กล่าวถึงความหมายของอายุความ ไว้ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ประมวลกฎหมายอาญาประสงค์จะให้มีการ ฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ศาลโดยเร็วเพราะถ้าฟ้องช้าไป พยานอาจเสื่อมข้อเท็จจริงที่ประสบพบเห็น ความทรงจำยิ่งน้อยลงและความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปอาจเสื่อมลง ทั้งเมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะรื้อฟื้นกันอีก และการที่ผู้กระทำความผิดต้องหลบหนีไปเป็นระยะเวลานาน ย่อมเป็นความทุกข์ทรมานเพียงพออยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อกำหนดเวลา

²⁵ หยุด แสงอุทัย. (2544). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 224-225

²⁶ สมพร พรหมพิตร และศรีนิตา พรหมพิตร. (2559). *อายุความแพ่ง-อาญาและคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. หน้า 117

²⁷ จิติ ดิงศภัทย์. *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 1213

ระยะหนึ่งล่วงเลยไปแล้ว ก็เป็นการสมควรที่จะห้ามมิให้ฟ้องร้อง กำหนดเวลาดังกล่าว เรียกว่า “อายุความ”²⁸

จากการศึกษาความหมายของอายุความ สามารถสรุปได้ว่า อายุความ หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้อง สิทธิการฟ้องคดีหรือกระทำการใดๆ ที่กฎหมายได้ กำหนดไว้หากล่วงเลยระยะเวลาดังกล่าว จะทำให้คดีขาดอายุความไม่สามารถเรียกร้องหรือฟ้องคดีได้

2.2 แนวคิดที่กฎหมายกำหนดอายุความ

โดยหลักแล้วหลักการและเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายแต่ละเรื่องเป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการออกกฎหมาย และโดยทั่วไปแล้วปรัชญาในการดำเนินคดีแพ่งจะต่างจากการดำเนินคดีอาญาเนื่องจากสภาพของคดีแพ่งเป็นการพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนและในคดีอาญาเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับเอกชน

การกำหนดอายุความในแต่ละประเทศทั้งในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ก็มีความแตกต่างกันไปอีก โดยขึ้นอยู่กับลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับการกระทำผิดนั้นๆ รวมทั้งการพิจารณาในแง่ของการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี แต่มีเหตุผลที่สำคัญเป็นที่ยอมรับร่วมกันในการกำหนดอายุความในคดีอาญาอยู่ 3 ประการ คือ²⁹

2.2.1 กฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli)

กฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli) เป็นเหตุหนึ่งที่นานาประเทศเชื่อว่า ยิ่งเวลาเนิ่นนานออกไปเท่าใด ความทรงจำของพยานบุคคลย่อมเลือนหายไป พยานเอกสารหรือพยานวัตถุก็ย่อมเสื่อมสลายไปตามธรรมชาติ จนไม่อาจนำมาสืบแสดงให้ศาลเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดหรือจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่

การที่เวลาล่วงเลยมานานหลังการกระทำความผิด จึงมีผลโดยตรงต่อพยานหลักฐานในคดี กล่าวคือ การกำหนดเวลาที่เนิ่นนานมานั้น ทำให้พยานหลักฐานเกิดสูญหายไป ในเวลาต่อมา หรือความทรงจำของพยานบุคคลย่อมเสื่อมไปตามกาลเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้³⁰ ในการดำเนินคดีอาญา การฟ้องร้อง การลงโทษ หรือการบังคับคดีแก่ผู้กระทำความผิดใดๆ สมควรที่จะต้องดำเนินคดีภายในระยะเวลาอันจำกัด เพื่อให้พยานหลักฐานต่างๆ ทั้งพยานวัตถุ พยานบุคคลหรือพยานเอกสารได้นำมาใช้ในการดำเนินคดี

²⁸ พืพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 575

²⁹ จิตติ ดิงศภัทย์. *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 1055 - 1056

³⁰ คณิต ฌ นคร. *กฎหมายอาญา: ภาคทั่วไป*. หน้า 444

ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีนั้นด้วยความรวดเร็วไม่ถูกบิดเบือน ถูกทำลาย หรือมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงน้อยที่สุด

ดังนั้น นอกจากการเดิมของพยานบุคคลแล้ว การปล่อยให้ความคิดเนิ่นนานไปโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุความ ยังขัดต่อหลักธรรมชาติของมนุษย์อีกด้วย คือเมื่อเหตุการณ์ผ่านไปเนิ่นนาน และพร้อมที่จะรับกับเหตุการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ ดังนั้น ถ้าจับผู้กระทำความผิดที่เหตุเกิดมาหลายปีแล้ว การดำเนินคดีอาจไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนแล้วก็ได้ เพราะทุกคนอาจจะลืมเหตุการณ์นั้นเสียแล้ว การนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นอาจไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป³¹

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในปัจจุบันกฎหมายไทยมีการสืบพยานล่วงหน้า ซึ่งมีกลไกที่เพียงพอในการคุ้มครองและรักษาพยานหลักฐานที่ใช้ในการสืบพยาน โดยกำหนดให้มีการสืบพยานล่วงหน้าไว้ แม้กรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและให้ศาลรับฟังคำเบิกความดังกล่าวไว้เป็นพยาน โดยไม่ต้องเบิกความใหม่ เมื่อมีการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลย

2.2.2 กฎแห่งการลงโทษ

เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดอาญาอันเป็นการกระทบต่อความสงบสุขของสังคมและเป็นการกระทำความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ บุคคลนั้นก็สมควรที่จะต้องได้รับโทษสำหรับการกระทำความผิดนั้น ซึ่งเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้และต้องกระทำอย่างรวดเร็ว การลงโทษอย่างรวดเร็ว นั้น อาจมีผลดีกว่าการลงโทษอย่างรุนแรง เพราะจะได้เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้อย่างรวดเร็ว โทษทางอาญามีลักษณะที่ร้ายแรงและทำให้ผู้ต้องโทษได้รับความเสียหาย การกำหนดโทษ จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับการกระทำที่ผู้ต้องโทษได้กระทำลง กล่าวคือ การกระทำจะต้องเป็นการมุ่งร้ายต่อสังคมโดยรวม ทำลายความสงบสุขหรือก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชุมชน การลงโทษจึงเป็นวิธีการตอบโต้ของชุมชนต่อผู้ละเมิดต่อกฎระเบียบของชุมชนนั้นๆ (a means of expressing social disapproval or reaction)³²

การกำหนดโทษนั้นมีอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นโทษถึงชีวิต (ประหารชีวิต) โทษต่อเสรีภาพ (จำคุกและกักขัง) หรือโทษแก่ทรัพย์สิน (ปรับและริบทรัพย์) โดยการกำหนดโทษนั้นก็เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

³¹ สมพร พรหมพิตร และศรีนิดา พรหมพิตร. *อายุความแพ่ง-อาญาและคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา*. หน้า 119

³² ทวีเกียรติ มินะภินยัฐ. (2542). *ปัจจัยที่ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ*. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่4. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 14

กฎแห่งการลงโทษนี้ เป็นกฎของธรรมชาติที่ผู้กระทำความผิดย่อมหลบหนีไปให้พ้นเงื้อมมือของกฎหมาย ถือว่าผู้กระทำความผิดหลบหนีไปยิ่งเนิ่นนานเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการทรमानแก่เขาเรื่อยๆ ไป การทรमानในที่นี้ก็คือการต้องหลบๆ ซ่อนๆ จนกว่าความผิดของเขาจะหมดอายุความ การคอยนับอายุความด้วยอาการทรमानถือเป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรที่จะลงโทษซ้ำอีก ผลแห่งการนี้จะก่อให้เกิดสภาพความสมดุลระหว่างการถูกจับกุมคุมขัง อันเป็นการลงโทษตามกระบวนการของกฎหมาย กับการหลบหนีเพื่อให้หลุดพ้นจากการถูกจับกุม ไปลงโทษ หรืออาจกล่าวได้ว่าการหลบหนีซ่อนตัวเป็นการทุกข์ทรमानถือว่าการลงโทษโดยธรรมชาติ ขณะที่การถูกคุมขังเป็นการลงโทษตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามการหลบหนีจนขาดอายุความนี้ มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า ผู้กระทำความผิดได้รับผลดีหลังจากต้องหลบๆ ซ่อนๆ กล่าวคือ เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้องแล้ว จึงเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดแล้ว³³ ดังนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ต้องหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมเป็นการลงโทษอยู่ในตัวแล้ว

ปัจจุบันตามเหตุผลที่กล่าวมานั้น ในประเด็นที่บอกว่าผู้กระทำความผิดทุกข์ทรमानมากพออยู่แล้วจากการหลบหนีไม่มีน้ำหนักเพียงพอ เพราะปัจจุบันผู้กระทำความผิดบางรายมีฐานะทางการเงินที่ดี เมื่อหลบหนีแล้วไปใช้ชีวิตสะดวกสบายในต่างประเทศ โดยที่กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ เพราะเหตุขาดอายุความ

จากการศึกษาแนวความคิดในการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาของทั้งสองระบบกฎหมาย จะเห็นได้ว่าอายุความฟ้องคดีอาญาคือหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายวิธีพิจารณาความที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องมีอยู่ในทุกๆ การพิจารณาคดี ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้โจทก์ปฏิบัติในการฟ้องคดีและเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย รวมทั้งเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การกำหนดอายุความนั้น อาจมีระยะเวลาของอายุความที่สั้นหรือยาว แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด อัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนด และรวมถึงพยานหลักฐานด้วย

2.3 การกำหนดอายุความในคดีอาญา

“กฎหมายอาญา” คือ บรรดากฎหมายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นๆ และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น

“โทษ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้แก่บรรดา “มาตรการบังคับทางอาญา” ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก ปรับ กักขัง และริบทรัพย์สิน

³³ เรื่องเดียวกัน.

การดำเนินคดีอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ดังนั้น ในการกำหนดระยะเวลาฟ้องคดีอาญานอกจากจะต้องคำนึงถึง “กฎแห่งการลืม” ที่มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการพิสูจน์พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดีแล้ว ยังต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญาด้วย กล่าวคือ ในการกำหนดอายุความนั้น การจะกำหนดอายุความสั้นหรือยาว นอกจากจะต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นอีกด้วย ดังนั้น หากการกระทำความผิดใดมีความร้ายแรงน้อย กฎหมายก็จะกำหนดระยะเวลาของอายุความไว้สั้น อันเนื่องมาจากการกระทำที่มีความร้ายแรงไม่มาก จะส่งผลกระทบต่อตัวผู้เสียหายโดยตรงอันมีลักษณะส่งผลกระทบเป็นวงแคบ โดยส่วนมากจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือเป็นความผิดที่ยอมความได้ หรือกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาใดซึ่งมีการกระทำที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางเป็นการกระทำที่ร้ายแรงรบกวนความสงบสุขของประชาชน กฎหมายก็จะมีการกำหนดอายุความที่มีระยะเวลาที่ยาวออกไป เพื่อที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ถูกจำกัด ด้วยระยะเวลาของอายุความ เพราะเนื่องจากการกระทำความผิดร้ายแรงย่อมมีพยานหลักฐานที่สำคัญและเป็นพยานหลักฐานที่อาจต้องใช้ระยะเวลาในการสืบหาเพื่อที่จะนำมาใช้ในการฟ้องคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

อายุความในทางอาญานั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาคดีไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว นับแต่วันที่หลบหนี หรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน” มาตรานี้เป็นกรณีอายุความในการฟ้องร้องคดี โดยให้นับตั้งแต่วันที่กระทำความผิดเป็นต้นไป หรือกรณีที่การจะให้อายุความหยุดลงก็จะต้องมีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล หากได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว แต่ยังไม่ได้มีการฟ้องร้องคดีกัน เช่น ถูกควบคุมอยู่เพื่อทำการสอบสวน หรือกรณีที่เมื่อมีการฟ้องร้องแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล เช่น คดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเอง อายุความจึงไม่หยุดลง หากฟ้องร้องหรือได้ตัวมาพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอันขาดอายุความ³⁴

อย่างไรก็ตาม หากฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ในระหว่างพิจารณาคดีของศาล ผู้กระทำความผิดเกิดหลบหนีหรือเกิดอาการวิกลจริตขึ้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย ได้บัญญัติไว้ คือ

³⁴ วิชัยพร บรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำผิด.

1) ในกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี ตามกฎหมายได้กำหนดให้เริ่มนับอายุความในความผิดที่ถูกฟ้องนั้นใหม่ ตั้งแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี ทั้งนี้เป็นคนละเรื่องกับความผิดฐาน หลบหนีที่คุมขัง ซึ่งเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก

2) ในกรณีผู้กระทำความผิดวิกลจริต และศาลสั่งงดการดำเนินคดี หรืองดการไต่สวนมูลฟ้อง หรืองดการพิจารณาคดีไว้จนเกินกำหนดเวลาที่ระบุไว้ตามวรรคแรก และผู้นั้นยังไม่หายจากอาการวิกลจริต คดีก็เป็นอันขาดอายุความ

2.4 หลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญา

โดยปกติคดีอาญาจะเริ่มต้น เมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญา ซึ่งผู้กล่าวหาอาจจะเป็นเอกชนทั่วไป หรือเป็นเจ้าพนักงานก็ได้ ในกรณีที่เอกชนเป็นผู้กล่าวหา เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายอาจกล่าวหาต่อเจ้าพนักงาน อันเป็นการกล่าวหาด้วย “คำร้องทุกข์”³⁵ หรือเอกชนผู้อื่น ซึ่งมีไม่ใช่ผู้เสียหาย อาจกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานอันเป็นการกล่าวหาด้วย “คำกล่าวโทษ” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) หรือเอกชน ผู้เสียหาย³⁶ อาจกล่าวหาต่อศาลโดยตรงเลยทีเดียวโดยไม่ผ่านเจ้าพนักงานก็ได้ อันได้แก่การฟ้อง คดีอาญาโดยผู้เสียหาย

2.4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

“หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (public prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เดิมการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาแบบเดิม จึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งจนแยกไม่ออก หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจ หน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ “พนักงานอัยการ” อย่างไรก็ตามรัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ เพียงผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกันเพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานอาจเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” (legality principle) หรือไม่ก็เป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ” (opportunity principle) สำหรับประเทศไทยนั้นการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนใช้หลักการดำเนินคดีอาญา ตามกฎหมาย ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7).

³⁶ คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 59

2.4.2 หลักฟังความทุกฝ่าย

“หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et altera pars) หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ โดยหลักแล้วการดำเนินคดีอาญา ผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหา จึงมีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อที่เขาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงานหรือให้การแก้ข้อหาตามคำฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง จากหลักนี้ จึงต้องมีการสอบสวนผู้ต้องหา ก่อนฟ้องเสมอ³⁷ แนวความคิดในเรื่องข้อหา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวถึงเรื่องข้อหาไว้สองขั้นตอน คือขั้นตอนของการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ และขั้นตอนของการฟ้องให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี การที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบก็เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้แก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่อันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย การที่ผู้ต้องหาจะแก้ข้อหาได้นั้น ผู้ต้องหาจะต้องเข้าใจว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไรด้วย มิใช่เพียงถูกหาว่ากระทำความผิดฐานใด ในทางหลักวิชา ข้อหาจึงมิใช่ฐานความผิด หากแต่เป็น เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้น การแจ้งข้อหาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงต้องหมายถึง การแจ้งเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้เขาทราบด้วยว่าการกระทำของเขา นั้นเข้าข่ายความผิดฐานใด

2.4.3 หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย

“หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (in dubio pro reo) หมายความว่า ในกรณีใดก็ตาม ที่ยังมีความสงสัยตามควรในข้อเท็จจริงในคดี กรณีนั้นต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีกับผู้กระทำความผิด³⁸ หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้ เป็นหลักนิติรัฐที่สำคัญหลักหนึ่ง และเป็นหลักรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่ต้องพิสูจน์เรื่องฐานที่อยู่ของตน แต่ต้องมีการพิสูจน์ โดยพยานหลักฐานอย่างแน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหาอยู่ ณ ที่เกิดเหตุหรือร่วมกระทำความผิดในการกระทำนั้นอย่างไร ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้นต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักการนี้ไม่ได้ ปัญหาว่า “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (in dubio pro reo) นี้จะ ใช้กับความสงสัย เรื่อง “เงื่อนไขการให้อำนาจดำเนินคดี” หรือ “เงื่อนไขพระบังคับ” ได้เพียงใด ในทางปฏิบัติได้แก่ ความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องอายุความ เรื่องคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด เรื่องกฎหมายยกเว้นโทษและเรื่อง คำร้องทุกข์ อย่างไรก็ตาม “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (in dubio pro reo) ได้แสดงให้เห็น ถึงความคิด

³⁷ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 59

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

พื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิมากกว่าการลงโทษผู้ผิด หรือที่มักกล่าวกันเสมอว่า “ปล่อยคนผิดไปสิบคนดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว”³⁹

2.4.4 หลักเปิดเผย

“หลักเปิดเผย” หมายความว่า ในการพิจารณาและสืบพยานในศาลประชาชน ทุกคนมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้⁴⁰ ต้องกระทำในห้องพิจารณาคดีระหว่างการพิจารณานั้น ตามปกติประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ แม้ว่าการพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งจะกระทำในห้องพิจารณาที่เล็กและจำนวนผู้ฟังที่จะเข้าไปฟังมีจำนวนจำกัดก็ตาม ก็ถือว่ายังไม่ผิดหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การที่พิจารณาโดยเปิดเผยนั้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ควบคุมการทำงานของศาลในฐานะที่เขาเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หลักในการพิจารณาคดีที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยนี้ เป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากหลักการนิติรัฐอันเป็นหลักแสดง “ความเป็นประชาธิปไตย” และเป็นคุณลักษณะของวิธีพิจารณาความอาญาประการหนึ่ง แต่ทั้งนี้ หลักการพิจารณาโดยเปิดเผยนี้ ก็มีหลักการยกเว้นไว้ด้วย กล่าวคือ การพิจารณาโดยลับ⁴¹ ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่ตรงกันข้ามกับหลักพิจารณาโดยเปิดเผย การพิจารณาโดยลับนี้จะกระทำได้แต่เฉพาะ “เพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน” หรือ “เพื่อปกป้องความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน” เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การอ่านคำพิพากษานี้ไม่ว่าจะพิจารณาโดยเปิดเผยหรือเป็นการพิจารณาลับ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก็ต้องอ่านโดยเปิดเผยเสมอ

2.5 หลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญาและการให้ความคุ้มครองผู้วิกลจริตในการดำเนินคดีอาญา⁴²

การที่มนุษย์ในสังคมปัจจุบันนี้ จะต้องเผชิญกับปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ซับซ้อนและยุ่งยากขึ้น ทำให้จำนวนผู้ป่วยที่มีปัญหาทางจิตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย จากการศึกษาของกรมสุขภาพพบว่า มีผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคทางจิตเวชที่กำลังรับการรักษาทั้งสิ้น 3,036 คน แบ่งออกเป็นโรคจิตเภท 2,303 คน โรควิตกกังวล 438 คน โรคอารมณ์แปรปรวน 183 คน และโรค

³⁹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 59

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน

⁴² วิสัยพร บรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำ

ทางจิตเวชอื่นๆ อีก 113 คน ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 0.13 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดทั่วประเทศ⁴³ และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้ที่มีปัญหาทางจิตเท่าที่ควร บุคคลวิกลจริตในทางกฎหมายอาญานี้ ในอดีตคำว่า “บุคคลวิกลจริต” แต่เดิมใช้คำว่า “คนบ้า” ซึ่งปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ต่อมาได้มีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันเป็นต้นมา ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญานี้ ก็ไม่มีบทบัญญัติถึงคำว่า “บุคคลวิกลจริต” แต่ได้มีการใช้คำว่า “จิตบกพร่อง” “โรคจิต” และ “จิตฟั่นเฟือน” แทนคำว่า “บุคคลวิกลจริต” โดยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65⁴⁴ การดำเนินคดีอาญาโดยปกติจะต้องผ่านขั้นตอนของพนักงานสอบสวน เมื่อสอบสวนเสร็จพนักงานสอบสวนหรือตำรวจก็จะส่งเรื่องให้กับพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องร้อง และศาลจะเป็นองค์กรสุดท้ายที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ในขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ หากพบว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีความผิดปกติทางจิตและไม่อยู่ในสภาพที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ผู้นั้นได้รับการบำบัดรักษาโดยจิตแพทย์เสียก่อน จนกว่าผู้นั้นจะสามารถต่อสู้คดีได้จึงจะดำเนินการต่อไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กล่าวถึงกรณีที่จำเลยวิกลจริตไว้ 2 กรณี คือ⁴⁵

2.5.1 วิกลจริตในระหว่างสอบสวน ฟ้องร้อง การพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในระหว่างทำการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้ว ให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด⁴⁶ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริต หรือสามารถจะต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้น ไปยังโรงพยาบาล โรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร มาตรา 14 วรรคสอง กรณีที่ศาลงดการไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวรรคก่อน ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราว

⁴³ กมลชนก มนตะเสวี และคณะ. *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพจิตและจิตเวช สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ*. หน้า 2

⁴⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65.

⁴⁵ วิลัยพร บรรพต. *อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำผิด*. หน้า 31

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14

ก็ได้”⁴⁷ เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา จะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส และยุติธรรม โดยที่ต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ที่ว่าการพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น⁴⁸ ดังนั้นสุขภาพจิตของผู้ถูกกล่าวหา ผู้กระทำผิดหรือจำเลย มีความสำคัญในการพิจารณาความพร้อมในการต่อสู้คดีของจำเลย เพราะการที่จำเลยมีสุขภาพจิตไม่สมบูรณ์ ย่อมทำให้จำเลยอาจตกอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบในการต่อสู้คดี กฎหมายจึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องนี้เอาไว้เพื่อคุ้มครองผู้วิกลจริต ประกอบกับการดำเนินคดีสมัยใหม่ ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็น “ประชาชนในคดี” มีสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ป่วยจิตเวช ส่งผลให้สภาพร่างกายและจิตใจไม่สมบูรณ์เท่ากับบุคคลทั่วไป⁴⁹

ดังนั้น การพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ป่วยจิตเวช จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ประการแรกข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเกี่ยวกับการบรรเทาโทษได้ ประการที่สอง เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อันเป็นหลักประกันความถูกต้องและเป็นธรรมในคดีให้แก่ผู้ต้องหา หลักการสำคัญทั้งสองประการดังกล่าวนี้ ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงแห่งคดี โดยรักษาประโยชน์ของรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลควบคู่กันไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้เพื่อคุ้มครองคนวิกลจริตดังกล่าว โดยได้กำหนดให้ส่งตัวไปรับการรักษาเสียก่อนจนกว่าจะต่อสู้คดีได้ แต่ยังคงมีประเด็นที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติก็คือ ความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างจิตแพทย์กับนักกฎหมายว่าอาการของผู้ป่วยจิตเวชระดับใดที่จะถือว่าเป็นผู้ป่วยวิกลจริตที่ไม่สามารถต่อสู้คดีได้และอาการของผู้ป่วยจิตเวชระดับใดที่จะถือว่าเป็นผู้ป่วยวิกลจริตได้แล้ว

2.5.2 วิกลจริตในระหว่างบังคับโทษตามมาตรา 246 และ มาตรา 248

กฎหมายฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ขององค์การสหประชาชาติ ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับนักโทษที่เจ็บป่วยทางจิตไว้ว่า “ผู้ต้องโทษจำคุกที่เจ็บป่วยต้องไม่ถูกคุมขังในเรือนจำหากแต่จะต้องได้รับการย้ายไปสถานบำบัดทางจิตทันที สำหรับนักโทษที่มีอาการผิดปกติทางด้านจิตใจพึงถูกส่งไปอยู่ในสถานพยาบาลที่ดูแลรักษาโรคด้านนี้โดยเฉพาะ ในช่วงเวลาที่รออยู่ในเรือนจำนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ นอกจากนี้ทางเรือนจำจะต้องจัดให้มีการบริการด้านจิตบำบัดให้แก่นักโทษที่ต้องการ อีกทั้งควรมีองค์กรที่จะมาสนับสนุน

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคสุดท้าย

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172.

⁴⁹ วิสัยพร บรรพต. อายุความสะกดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำ

การดูแลรักษานักโทษที่เจ็บป่วยทางจิตอย่างต่อเนื่องไปถึงเวลาหลังจากที่นักโทษผู้นั้นได้พ้นโทษ จำคุกไปแล้วด้วย”⁵⁰ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในกรณีนักโทษที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและประหารชีวิต ไว้ใน มาตรา 246 โดยได้วางหลักเกณฑ์ไว้ ว่า ศาลมีอำนาจสั่งให้ทุเลาการบังคับโทษจำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป ในกรณี... เมื่อจำเลย วิกลจริต...ระหว่างทุเลาการบังคับคดีนั้น ให้ศาลสั่งให้ตำรวจจัดการให้บุคคลดังกล่าวอยู่ใน ความควบคุมในสถานที่อันควร”⁵¹ และมาตรา 248 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “ถ้าบุคคลซึ่งต้องคำ พิพากษาให้ประหารชีวิต เกิดวิกลจริต...ให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าจะหาย ขณะทุเลาการ ประหารชีวิตอยู่ ศาลมีอำนาจยกมาตรา 46 วรรคสองแห่งกฎหมายลักษณะอาญามาบังคับ...ถ้าผู้ วิกลจริตหายภายหลังหนึ่งปีนับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุก ตลอดชีวิต”⁵²

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246 และมาตรา 248 คำนึงถึงสิทธิของนักโทษ จึงได้มีการบัญญัติให้มีการทุเลาการบังคับ โทษจำคุกแก่นักโทษวิกลจริต สำหรับกรณีนักโทษประหารชีวิตหรือศาลอาจสั่งให้ส่งนักโทษที่เป็น ผู้ป่วยวิกลจริตเข้ารักษาตัวและคุมตัวไว้ที่สถานพยาบาล

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้อายุความคดีอาญาสะดุดหยุดอยู่ (Tolling)

อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญาหรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว โดยหลัก แล้ว กรณีที่ปรากฏว่ามีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่มีการนับอายุความและเป็นเหตุที่ กฎหมายกำหนดให้เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การนับอายุความหยุดลงก่อนฟ้องคดีหรืออายุความหยุด ลงในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล โดยการหยุดนับอายุความนี้ เป็นการหยุดนับเพียงชั่วคราว เท่านั้น เช่น ประมวลกฎหมายเยอรมัน ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้ก่อนข้างละเอียด โดยได้ กำหนดให้อายุ ความสะดุดหยุดอยู่ (Tolling, Interruption) ทั้งชั้นฟ้องคดีและชั้นบังคับโทษ และ ยังให้ศาลสามารถ ขยายอายุความบังคับโทษได้ด้วย⁵³ เช่น มาตรา 78 ซี (Interruption) ซึ่งเป็นเรื่องที่ว่า อายุความสะดุด หยุดอยู่โดยการร้องขอต่อศาล โดยได้กำหนดเงื่อนไขว่า เมื่อมีคำสั่งศาลให้จำหน่าย คดีเนื่องจากผู้ต้องหา

⁵⁰ Standard Minimum Rules for the Treatment to Prisoner 1955.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246.

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 248.

⁵³ “International Covenant on civil and Political Rights,” *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (<http://www.ohclir.org/enghsMaw/ccpr.htm>). อ้างใน สังกาส เนาวรัตน์พันธ์. (2549). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและการบังคับโทษกับผู้วิกลจริต. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ที่มีการสั่งฟ้องไว้⁵⁴ ไม่สามารถต่อสู้คดีได้หรือมีคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการที่ออกภายหลัง จากที่มีการจำหน่ายคดี เพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้ของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้ และใน ประมวลกฎหมายของรัฐบาลกลางแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้มี บทบัญญัติเรื่องอายุความสะกด หุคอยู่ด้วยเช่นกัน โดยในบทบัญญัติ 18 U.S.Code. มาตรา 3290 “ให้อายุความสะกดหุคอยู่หรือ การหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราวกรณีจำเลยหลบหนีจากเขตอำนาจศาล”

อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุความจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ และ แต่ละรัฐ อีกทั้งขึ้นอยู่กับประเภทของคดีหรือความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ การกระทำ ความผิดบาง ประเภท เช่น การฆ่าผู้อื่น หรือการก่อสงคราม ถือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหวาดกลัว แก่คนใน สังคม หลายประเทศจึงกำหนดให้ไม่มีอายุความ และเนื่องจากมักจะพบข้อถกเถียงเรื่องที่ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดร้ายแรงเพราะเหตุอายุความ ประเทศส่วนใหญ่จึงได้ กำหนดให้ มีการหยุดอายุความไว้อันส่งผลทำให้สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้หากเข้าเงื่อนไขตามที่ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้

2.6.1 สิทธิและความสามารถในการต่อสู้คดีอาญา

การดำเนินคดีอาญากับบุคคลผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตนั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความสามารถที่จะต่อสู้ป้องกันตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจใน สภาพการดำเนินคดีของตนและความสามารถในการต่อสู้คดี ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหา หรือต่อตัวของจำเลยเอง การบังคับใช้กฎหมายและการบังคับโทษต้องเป็นไปโดยเสมอภาค แต่การ รับผิดชอบและการลงโทษในคดีอาญาจะกระทำต่อเมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำไปโดยมีเจตนาที่จะ ให้เกิดผลร้ายขึ้น โดยหลักแล้วเมื่อจำเลยวิกลจริตระหว่างการพิจารณาคดี หลักที่ยึดถือกันมาเป็น ระยะเวลาช้านาน ทั้งในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) บุคคลซึ่งไม่อาจควบคุมตนเองได้ ทำให้ขาดความสามารถในการต่อสู้คดีไม่อาจถูกฟ้อง คดีหรือ พิจารณาคดี รวมถึงการตัดสินลงโทษหรือปฏิบัติตามการบังคับได้ หากศาลเห็นว่ามีความอันตราย ควรสงสัย ที่เชื่อถือว่าจำเลยไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ศาลจะหยุดการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว

ในการดำเนินคดีอาญามีหลักที่สำคัญประการหนึ่งว่า ผู้ที่ถูกฟ้องคดีอาญา จะต้องได้รับ การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขามีความผิด โดยการ พิจารณาอย่างเป็นธรรมที่ได้กระทำอย่างเปิดเผยและมีหลักประกันให้บุคคลดังกล่าวอย่าง เท่าเทียม กันเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หรือที่เรียกว่า “Right to a fair trial” หลักดังกล่าวนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรองไว้เป็นมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน

⁵⁴ German Penal Code section 78 c (11) อ้างใน ฉัตรพินิจ และ ไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ.

ทางอาญา โดย บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมือง ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 1976⁵⁵ ต่อมามาตรฐานดังกล่าวได้ถูกนำมาบัญญัติรับรองในระดับภูมิภาค และองค์การต่างๆ ของสิทธิมนุษยชน เช่น The American Convention on Human Rights 1969 Article⁵⁶ หรือในกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 6 ของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Sixth Amendment)⁵⁷ เป็นต้น

สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาอาจแบ่งได้เป็น 2 ประการ⁵⁸ ดังนี้

- 1) สิทธิของผู้ร่วมคดีในทางการกระทำ ได้แก่ สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือ และสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา
- 2) สิทธิอย่างผู้ร่วมคดีในทางอยู่เฉย หมายถึง สิทธิในการตัดสินใจโดยอิสระว่าจะให้การ หรือไม่ให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาที่จะใช้กับผู้อื่นได้จะต้องเป็นถ้อยคำที่มีได้เกิดขึ้นจากการถูกข่มขู่ หลอกลวง ให้สัญญา หรือจากการกระทำที่มีขอบ สิทธิดังกล่าวบางประการผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่อาจทราบได้เองเพราะเนื่องจากไม่ใช่ นักกฎหมายจึงต้องมีมาตรการทางกฎหมายบังคับใช้ โดยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายได้วางเอาไว้ เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความคุ้มครองตาม สิทธิที่ตนมีดั่งนั้น ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่ของประเทศต่างๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างบัญญัติเป็นหลักทั่วไปว่าในทุกๆ ขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญา หากผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่อาจต่อสู้คดีได้เพราะมีความผิดปกติทางจิต การดำเนินคดีจะต้องเลื่อนออกไปจนกว่า อาการป่วยจะ

⁵⁵ “International Covenant on civil and Political Rights,” Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, (<http://www.ohclir.org/enghsMaw/ccpr.htm>). อ้างใน สังกัส เนาวรัตน์พันธ์. ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและการบังคับโทษกับผู้ป่วยจิตเวช. หน้า 25

⁵⁶ Department of International Legal Affairs. “The American Convention on Human Rights”, Retrieved May 20, 2020. from : <http://www.oas.org/juridico/englisli/Treaties/b-32.htm>.

⁵⁷ “In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district where in the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defense.”

⁵⁸ ชิงชัย ศรีประสิทธิ์. (2540). มาตรการทางกฎหมายในการบังคับรักษาผู้ป่วยทางจิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 79-80

หายหรือทุเลาลงจนกว่าจะสามารถต่อสู้คดีได้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

2.6.2 สิทธิที่จะได้รับการรักษาตามมาตรฐานทางการแพทย์

แม้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นผู้ที่กระทำความผิดอาญาแต่เมื่อมีอาการเจ็บป่วยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งสิทธิดังกล่าวได้รับการรับรองเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) มาตรา 25 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลและบริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในสถานการณ์ที่อยู่ นอกเหนือการควบคุม ของตน”⁵⁹ นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดที่เจ็บป่วยจะมีสิทธิได้รับการรักษาแล้ว การรักษาดังกล่าว จะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องและเต็มกำลังความสามารถ⁶⁰ รวมทั้งจะต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน กับบุคคลทั่วไปในสังคมที่มีอาการเจ็บป่วยเช่นเดียวกัน หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้รับการบัญญัติรับรองไว้ใน “หลักการเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ในการคุ้มครองนักโทษและผู้ถูกคุมขังให้พ้นจากการกระทำทารุณและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทรมานโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ขององค์การสหประชาชาติ (Principles of Medical Ethics relevant to the Role of Health Personal, particularly Physicians, in the Protection of Prisoners and Detainees against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1982) ซึ่งบัญญัติว่า เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะแพทย์ที่ทำหน้าที่ตรวจรักษานักโทษและผู้ถูกคุมขัง พึงดูแลรักษาบุคคลดังกล่าวทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต และจำกัดรักษาโรคให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วยมาตรฐานและคุณภาพที่ได้อย่างเดียวกันกับการตรวจรักษาคนอื่นๆ โดยทั่วไปที่ไม่ใช่กักโทษและผู้ถูกคุมขัง⁶¹

⁵⁹ Universal Declaration of Human Rights Article 25;(1) Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widowhood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his control. From <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>.

⁶⁰ วิไลพร บรรพต. *อายุความสะกดหุตุอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้ก่อจริตภายหลังการกระทำผิด*. หน้า 35

⁶¹ “Health Personal, particularly Physicians, charged with the medical care of prisoners and detainees have a duty to provide them with protection of their physical and mental health and treatment of

ในปี 1990 องค์การสหประชาชาติได้มีการรับรองและประกาศหลักการพื้นฐานว่า ด้วยการใช้ปฏิบัติต่อนักโทษ⁶² (Basic Principles for the Treatment of Prisoners 1990) เพื่อเป็นการรับรองให้นักโทษได้รับความคุ้มครองในเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรวมถึงอนุสัญญาฉบับอื่นๆ ขององค์การสหประชาชาติ และรับรองสิทธิที่จะได้รับบริการทางการแพทย์ที่มีอยู่ในประเทศโดยปราศจากการรังเกียจเหยียดฉันท์เนื่องจากการเป็นนักโทษ ซึ่งมีผลเป็นการรับรองสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลในส่วนของนักโทษให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในต่างประเทศก็ได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะต้องได้รับการรักษาตามมาตรฐานทางการแพทย์เท่าเทียมกับผู้ป่วยจิตเวชทั่วไป โดยมีแนวคิดว่าการควบคุมตัวผู้ป่วยไว้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาหรือปราศจากการดูแลรักษาที่เหมาะสม ถือเป็น การลิดรอนสิทธิเสรีภาพ และเป็นการละเมิดต่อกระบวนการนิติธรรม (due process of law)⁶³

ดังนั้น สิทธิของผู้ป่วยจิตเวชที่ได้รับการดูแลรักษาอย่างเหมาะสม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ป่วยที่ถูกส่งตัวมารับการรักษา⁶⁴ และในขณะเดียวกัน รัฐจะต้องให้ความปลอดภัยแก่สังคมจากพฤติกรรมที่เป็นอันตรายของผู้ป่วยควบคู่กันไปด้วย ปัจจุบันตามกฎหมายของไทยยังไม่พบว่ามีมาตรการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งป่วยทางจิตโดยตรง แต่ได้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติรับรองเป็นหลักทั่วไปให้ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพ และมีสิทธิที่จะได้รับการบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิ การเมือง เพศ อายุ และลักษณะของความเจ็บป่วย

disease of the same quality and standard as is afforded to those who are not imprisoned or detained.” อังใน กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติชาย ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา นัทรไพฑูริย์. (2548). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม. หน้า 43

⁶² Basic Principles for the Treatment of Prisoners 1990. “9. Prisoners shall have access to the health services available in the country without discrimination on the grounds of their legal situation”, Retrieved May 20, 2020, from : <http://www2.ohclir.org/englisli/law/basicprinciples.html>

⁶³ สังเกต เนาวัฒน์พันธ์. ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและการบังคับโทษกับผู้ป่วยจิตเวช. หน้า 30

⁶⁴ วิสัยพร บรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำผิด. หน้า 35

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา

โดยทั่วไปแล้วโทษ หมายความว่าถึง ผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืน กติกาที่รัฐ ได้วางเอาไว้ซึ่งโดยสภาพแล้วโทษจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ความพึงพอใจ แก่ผู้ที่ได้รับ อย่างไรก็ตามนักวิชาการก็เห็นกันว่า การลงโทษไม่ควรเป็นสิ่งที่กระทำเพื่อการแก้แค้น ผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะรวมถึงการคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย เนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม การยับยั้งไม่ให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม การก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุดทั้งต่อผู้กระทำผิดและผู้อื่นใน สังคมการให้ผู้กระทำผิดสำนึกผิดในการกระทำของตน ตลอดจนการแสดงออกว่าสังคม ไม่ยอมรับ การกระทำความผิดนั้น⁶⁵ โดยทางทฤษฎีได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการลงโทษหลักออกเป็น 5 ประการ คือ

3.1 ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ทฤษฎีนี้มีความหมายหลายประการแตกต่างกันไปตามยุคสมัย โดยบางครั้งอาจจะมี ความหมายถึงการแก้แค้น (Vengeance) หรือการชดใช้ความผิด (Expiation) แต่ในขณะนี้ประเทศ ทางตะวันตกโดยเฉพาะในสหราชอาณาจักรจะหมายถึงการที่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ ที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ (Justdeserts) รวมถึงการติเตียน (Censure) หรือประณาม (Denunciation)

ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนในนัยของ “การแก้แค้น (Vengeance)” จะถือว่าการลงโทษ เป็นการแสดงอย่างชัดเจนและยืนยันถึงความเกลียดชังที่มีต่อการกระทำความผิด และทำให้เกิดความชอบ ธรรมในการลงโทษ เพราะกฎหมายอาญามีพื้นฐานมาจากกฏศีลธรรม เมื่อมีการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น อันเป็นการล่วงละเมิดศีลธรรมของชุมชน กฎหมายจึงได้ดำเนินบทบาทในเชิงสังคมบนหลักการที่ว่า เป็นความชอบธรรมทางศีลธรรมที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยรัฐจะดำเนินการลงโทษเพื่อ วัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เข้ามาดำเนินการแทนผู้เสียหาย ญาติๆ และเพื่อนๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด การแก้แค้นกันเอง และสนองมโนธรรมของคนในสังคมที่ต้องให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิด เนื่องจากเชื่อว่าการแก้แค้นเป็นสัญชาตญาณ เปรียบเช่นเดียวกับสัตว์ที่มักจะกัดตอบเมื่อถูกทำร้าย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดจึงไม่ใช่เพียงเรื่องที่สังคมยอมรับกัน แต่เป็นความต้องการในฐานะที่ เป็นทางระบายออก เพราะหากไม่มีการลงโทษก็จะต้องมีการอดกลั้นความรู้สึกที่ไม่ชอบธรรมนี้ จนอาจถึงจุดระเบิดอันนำไปสู่การลุกฮือและกระทำในเรื่องที่ไม่พึงประสงค์

⁶⁵ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ปรกาศพริก. หน้า 69

ความคิดเรื่องความยุติธรรมที่เก่าแก่ที่สุดได้แก่ การลงโทษที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยมีความเห็นว่า บุคคลชั่วร้ายควรถูกลงโทษ และผู้กระทำความผิดควรได้รับการตอบแทนอย่างเหมาะสม แม้จะไม่ถึงขนาดตอบแทนอย่างเดียวกับที่ผู้นั้นกระทำก็ตามในปัจจุบันเหตุผลของกฎหมายในข้อนี้ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาและได้รับการวิจัยน้อยมาก เพราะมีความเห็นว่าจะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติแต่กฎหมายอาญาก็ยังมีความมุ่งหมายในเรื่องนี้เพราะความต้องการแก้แค้นมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์อันเป็นสามัญสำนึกในเรื่องความเป็นธรรมในเรื่องปกติโดยนักปรัชญาบางคนกล่าวว่าการแก้แค้นหรือตอบแทนความผิด แม้จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใด แต่ก็ยังเป็นการผดุงความยุติธรรม กฎหมายไม่เพียงแต่มีผลในทางปฏิบัติเท่านั้น ยังเป็นสัญลักษณ์ของสังคมเป็นการแสดงออกของศีลธรรมและหมายความว่า “ผู้กระทำความผิดซึ่งมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนต้องถูกลงโทษ”⁶⁶

ในสมัยโบราณ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายหรือญาติของผู้เสียหายมักจะ ใช้วิธีแก้แค้นเพื่อตอบแทนกับฝ่ายตรงข้าม โดยถือหลักว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิด หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ย่อมต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นอย่างสาสม โดยใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” หรืออาจเรียกว่า “An eye for an eye, a tooth for a tooth” ซึ่งการลงโทษด้วยวิธีนี้เป็นการแก้แค้นตอบแทนผู้กระทำความผิด โดยไม่มีข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์แน่นอนขึ้นอยู่กับความพอใจ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือญาติพี่น้องของเหยื่อจะใช้วิธีการตอบแทนโดยการแก้แค้น ซึ่งปรากฏว่าการลงโทษนั้นค่อนข้างรุนแรงและเกินขอบเขตปราศจากมนุษยธรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน หรือสังคมย่อยๆ จึงได้มีการมอบอำนาจในการลงโทษให้แก่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่ม และในเวลาต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางวัฒนธรรมและสติปัญญาจึงเกิดระเบียบแบบแผนรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ และกฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่สมาชิกของสังคม

3.2 ทฤษฎีการข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

เหตุผลสำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้แก่ การใช้กฎหมายเพื่อการยับยั้งมิให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างโดยการกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ที่ถูกลงโทษ กฎหมายสันนิษฐานว่าบุคคลปกติย่อมรู้จักกฎหมายและสันนิษฐานต่อไปโดยมีหลักฐานสนับสนุนว่า เมื่อผู้ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายถูกลงโทษยิ่งรุนแรงเท่าใด ก็ยังมีผลในการยับยั้งหรือข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิดในกรณีที่บุคคลใดก็ตามจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันผู้นั้นจะมีความยับยั้งเพราะได้รับบทเรียนจากตัวอย่างของผู้ที่ถูกลงโทษที่ได้ประสบมาแล้ว ซึ่งวัตถุประสงค์นี้เรียกว่า “การยับยั้งโดยทั่วไป” (general deterrence) เช่น การนำโทษประหารชีวิตมาใช้ นั่น เพราะเชื่อว่าวิธี

⁶⁶ ประธาน วัฒนาวณิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 70

ประหารชีวิตเป็นการยับยั้งผู้อื่นมิให้เอาเยี่ยงอย่างในการประกอบอาชญากรรม อีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การยับยั้งเป็นพิเศษ” (Special deterrence)⁶⁷ โดยเป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกและเข็ดหลาบไม่คิดกระทำความผิดอีกในอนาคต ซึ่งการยับยั้งเป็นพิเศษนี้เพ่งเล็งเฉพาะตัวผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษและไม่กล้ากระทำความผิดอีกในอนาคต

ดังนั้น การการข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำความผิดต่างจากเรื่องการแก้แค้นทดแทนโดยทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษ เพื่อลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดดังกล่าวนี้ ได้มีผู้โต้แย้งว่าการลงโทษไม่เป็นการยับยั้งมนุษย์จากการประกอบอาชญากรรม เสมอไป โดยให้เหตุผลว่า “ถ้ามนุษย์มีอิสระในการที่จะตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวไม่เป็นผลมาจากประสบการณ์ของตนเองแล้ว การลงโทษจะไม่สามารถยับยั้ง การประกอบอาชญากรรมได้เลย ในกรณีนี้ การลงโทษเป็นแต่เพียงข้อกำหนดไว้อย่างเข้มงวดเท่านั้นเอง” เหตุผลดังกล่าวนี้ อาจจะได้รับ การสนับสนุนจากความจริงที่ว่า ปัจจุบันอาชญากรรมยัง เกิดขึ้นทุกหัวระแหง และทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะดูเหมือนว่าเหล่าอาชญากรมิได้เกรงกลัวต่อ โทษทัณฑ์แต่ประการใด

3.3 ทฤษฎีการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation)

ทฤษฎีนี้เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม⁶⁸ (Incapacitation) ในกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ไปทำร้ายผู้อื่น ด้วยเช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ในข้อนี้ไม่จำเป็นจะต้องแก้ไขผู้กระทำความผิดในขณะเดียวกัน ไม่จำเป็นจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิด แต่มีความมุ่งหมายจะควบคุมผู้กระทำความผิดมากกว่า ปัญหาในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ฝ่าฝืนกฎหมาย วิธีปฏิบัติที่นิยมกัน ได้แก่ การนำตัวผู้กระทำความผิดไปควบคุมไว้ในเรือนจำ วัตถุประสงค์ของการลงโทษโดยวิธีประหารชีวิต จำคุก กักขัง ถือเป็น การตัดบุคคล ผู้กระทำความผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตถือเป็นการตัดผู้กระทำความผิด ออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุก กักขัง เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพื่อให้สมาชิกในสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม

ดังนั้น ทฤษฎีนี้ถือเป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดได้อีก ซึ่งจะ ทำโดยการแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคม ซึ่งอาจจะเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วคราวหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัย

⁶⁷ อัจฉริยา ชุตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน. หน้า 131

⁶⁸ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2557). *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 129

3.4 ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction)

กฎหมายอาญาควรใช้บังคับโดยมีความมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำความผิด ถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิด ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรหรือสามารถกลับตัวเป็นคนดีที่เคารพกฎหมายได้ หมายความว่า ผู้กระทำความผิด ควรมีสติปัญญาเพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติและรับการศึกษาอบรมได้

การแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction) จึงเป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานที่รัฐบาลจะต้องกระทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยารักษาผู้กระทำความผิดและเปลี่ยนให้บุคคลเหล่านั้นเคารพกฎหมายให้ได้ อย่างไรก็ตาม การใช้โทษจำคุกควบคุมผู้ต้องขัง หรือนักโทษไว้ในเรือนจำนั้น ย่อมเป็นที่คาดได้อยู่แล้วว่าสักวันหนึ่งบุคคลเหล่านั้นก็จะได้รับการปลดปล่อยให้กลับคืนสู่สังคมอีก จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าถ้าจะให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม จำเป็นต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อแก้ไขให้นักโทษกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไปด้วย ซึ่งจะลงโทษเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ได้

ดังนั้น การลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดเป็นการพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีการลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่ใช่การสร้าง ความหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคล ได้มีการอธิบายกระบวนการแก้ไขดังกล่าวนี้ว่าเป็นการ “ขัดเกลาความประพฤติเพื่อให้ไม่ต้องการกลับไปกระทำความผิดอีกถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษ”

3.5 ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crime)

กล่าวคือ การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันให้ชุมชน หรือสังคมนั้นปลอดจากอาชญากรรม และเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และได้แก้ไข ฟื้นฟู ในระหว่างต้องโทษ พร้อมทั้งให้การศึกษาและอาชีพเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับตนและ ประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อเป็นแนวทางป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก⁶⁹

สังคมจะปลอดจากอาชญากรรมได้ จำเป็นต้องกระทำร่วมกันหลายฝ่าย เพื่อให้อาชญากรรมลดลง ซึ่งแนวทางการป้องกัน สังคมจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติต่อ ผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี นอกจากนี้ จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมโดยวางแนวทางปฏิบัติที่จำเป็นต้องกระทำ วางระบบการควบคุม การลงโทษ การกำหนดโทษ หรือวางเงื่อนไข ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันสังคม

⁶⁹ อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. หน้า 133

ทฤษฎีการลงโทษในคดีอาญาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น บางข้อก็มีการโต้แย้งถึงประโยชน์ข้อดีข้อเสียอยู่มากและวัตถุประสงค์เหล่านี้อาจมีชื่อแตกต่างกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามต่างก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นความพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นประมวลกฎหมายอาญาประสงค์จะให้มีการฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ศาลโดยเร็วเพราะถ้าฟ้องช้าไปพยานอาจลืมข้อเท็จจริงที่ประสบพบเห็นความทรงจำยิ่งน้อยลงและความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปอาจเสื่อมลง ทั้งเมื่อ เวลาล่วงเลยไปจน ไม่มีใครสนใจย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะรื้อฟื้นกันอีกและการที่ผู้กระทำความผิด ต้องหลบหนีไปเป็นระยะเวลานาน ย่อมเป็นความทุกข์ทรมานเพียงพออยู่แล้ว ฉะนั้นเมื่อกำหนดเวลาระยะเวลาหนึ่งล่วงเลยไปแล้วก็สมควรที่จะห้ามมิให้ฟ้องร้อง กำหนดเวลาดังกล่าว เรียกว่า “อายุความ”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “อายุความ” เป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีหรือกระทำการใดๆ ที่กฎหมายได้กำหนดไว้หากล่วงเลยระยะเวลาดังกล่าวไปการฟ้องคดีก็ไม่อาจทำได้หรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ” อันจะมีผลทำให้ไม่สามารถเรียกร้องฟ้องคดีได้

บทที่ 3

การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

การดำเนินคดีอาญาต้องกระทำภายในกำหนดอายุความ หากไม่ได้ตัวจำเลยหรือได้มาแล้ว แต่จำเลยหลบหนีหรือวิกลจริต จนพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือ มาตรา 98 คดีเป็นอันขาดอายุความ ไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้นั้นได้อีก เพราะคดีขาดอายุความในคดีอาญา เป็นเหตุให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ ดำเนินคดีอีกไม่ได้ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ซึ่งในเรื่องดังกล่าว กฎหมายของต่างประเทศ ได้มีการบัญญัติเรื่อง การหยุดนับอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ ซึ่งสามารถหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว เพื่อมิให้คดีขาดอายุความและสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้

1. การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

1.1 อายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา

ในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ผู้เริ่มคดีอาจเป็นได้ทั้งเจ้าพนักงานของรัฐและตัวผู้เสียหายเอง ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้เริ่มคดี ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มโดยมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายหรือมีคำกล่าวโทษ โดยเริ่มต้นด้วยการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง และในกรณีที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี พนักงานอัยการก็จะเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องคดีดังกล่าว เว้นแต่ในกรณีที่ผู้เสียหายดำเนินการฟ้องคดีเอง และในการฟ้องคดีนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ฟ้องหรือผู้เสียหายฟ้องคดีเองก็ตาม จะต้องทำการฟ้องภายในกำหนดอายุความ⁷⁰ เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) อายุความฟ้องคดีอาญา จึงบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนด ดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ⁷¹

⁷⁰ ประเทือง ธนิยผล และคณะ. (2550). การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญา ในบริบทสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 8

⁷¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95.

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้วผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม อายุความในคดีที่มีกำหนดอายุความให้ฟ้องคดี กำหนดอายุความดังกล่าวจะไม่นับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่นอกเขตอำนาจศาล เช่น ผู้กระทำความผิดหลบหนีออกไปนอกประเทศ อายุความจะไม่นับจนกว่าจะได้ตัวกลับมา จึงจะเริ่มนับอายุความหลักในเรื่องการไม่นับอายุความนี้มีใช้ในทุกรัฐ เช่น New York, Illinois เป็นต้น

ดังนั้น กำหนดระยะเวลาของอายุความตามมาตรา 95 นั้น เป็นการดำเนินคดีอาญาระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาล⁷² ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประการ คือ

1.1.1 อายุความในการฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 95 วรรคหนึ่ง

เมื่อพิจารณาระยะเวลาของอายุความในการฟ้องคดีแล้ว พบว่าในการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยนั้น หลักสำคัญที่ใช้ในการกำหนดระยะเวลาของอายุความพิจารณาจากอัตราโทษที่สัมพันธ์กับความร้ายแรงของการกระทำความผิดเป็นสำคัญ และในการพิจารณาว่าความผิดใดต้องใช้กำหนดระยะเวลาอายุความใดในมาตรา 95 (1) (2) (3) (4) หรือ (5) จะต้องพิจารณาจากอัตราโทษของความผิดนั้นๆ มิใช่พิจารณาจากโทษตามฐานความผิดตามฟ้องของโจทก์ หากแต่พิจารณาจากโทษของฐานความผิดที่พิจารณาได้ความ อายุความฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นี้เป็นอายุความในการฟ้องคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลไทย ไม่ว่าจะกระทำความผิดนั้นจะได้กระทำลงในหรือนอกราชอาณาจักร หากมีการฟ้องคดีต่อศาลไทย ก็จะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความดังกล่าวด้วยเช่นกัน

1.1.2 อายุความในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามมาตรา 95 วรรคสอง

กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต ก็ใช้บทบัญญัติตามมาตรา 95 วรรคหนึ่งเช่นเดียวกันในการกำหนดอายุความ

⁷² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95.

1.2 การนับอายุความฟ้องคดีอาญา

การนับอายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ให้นับแต่วันกระทำความผิด อาจมีปัญหาว่าจะนับจากวันแรกที่ลงมือกระทำความผิดตลอดไปจนถึงวันที่การกระทำอันก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วน ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ซึ่งมีลักษณะของการกระทำเป็นความผิดต่อเนื่องกันไปหรือจะนับวันสุดท้ายที่กระทำความผิดสำเร็จ กล่าวคือ ถ้าความผิดประกอบด้วย การกระทำหลายกรรมรวมเป็นความผิดฐานหนึ่ง เช่น ชูเช็ญ เอาทรัพย์ไป หรือหลอกลวงได้ไปซึ่งทรัพย์สิน อายุความเริ่มนับเมื่อมีการกระทำอันสุดท้ายแห่งความผิด เช่น ชูเช็ญวันนี้ แต่เอาทรัพย์ไปในวันหลังอายุความนับแต่วันเอาทรัพย์ไปหลอกลวงวันนี้ อีก 3 วัน จึงได้ทรัพย์ไป การรับเอาทรัพย์ไปเป็นการกระทำอันสุดท้ายที่ครบองค์ประกอบเป็นความผิดขึ้น อายุความเริ่มนับแต่วันนั้น หรือในกรณีการพยายามกระทำความผิด อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้มีการชูเช็ญแม้ยังไม่ได้ทรัพย์ไป⁷³

“วันกระทำความผิด” หมายถึง วันที่การกระทำความผิดนั้นจบสิ้นลง การเริ่มนับอายุความจึงไม่ใช่เรื่องของ “ความผิดสำเร็จ”

“วันกระทำความผิด” จึงอาจเป็นวันแรกที่ลงมือกระทำตลอดไปจนถึงวันที่การกระทำอันก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจมีการกระทำเป็นความผิดต่อเนื่องกันไปก็ได้

โดยทั่วไป “วันที่การกระทำความผิดนั้นจบสิ้นลง” มักเป็นวันเดียวกับวันที่ความผิดสำเร็จ ตัวอย่างความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญา วันกระทำความผิด มิใช่วันเริ่มทำแท้ง แต่เป็นวันที่ลูกในครรภ์ถึงแก่ความตาย หากเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันกระทำความผิดแล้ว อายุความจะนับไปจนถึงวันฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล ก็จะเป็นการเปลี่ยนหลักในกฎหมายลักษณะอาญาเดิม ตามมาตรา 78 ที่นับจนถึงวันที่ยื่นฟ้อง เหตุนี้ถ้าได้ฟ้องต่อศาล แต่ยังไม่ได้นำตัวจำเลยมาขังศาลหรือขอให้ศาลขังจำเลย ไว้ก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 แต่ยังไม่ได้อ้างฟ้อง ถ้าครบกำหนดอายุความเสียก่อนได้ตัวจำเลยมาขังศาล หรือก่อนฟ้อง ก็ต้องถือว่าขาดอายุความแล้วเช่นกัน

สำหรับในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมกับฟ้องเสมอ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ถ้าวันที่อัยการฟ้องและส่งตัวจำเลยพร้อมฟ้องนั้นยังอยู่ในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นับแต่วันเกิดเหตุให้ฟ้อง ถือว่าอัยการฟ้องภายในอายุความสำหรับคดีนั้นแล้ว ศาลต้องรับประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป

⁷³ ประเทือง ธนิยผล และคณะ. การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย. หน้า 11.

การขอขงไว้ก่อนไม่เป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลงแต่อย่างใด เมื่อศาลมีคำสั่งขงในระหว่างสอบสวนถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แม้จำเลยหนีจากการคุมขงตามคำสั่งศาลก่อนอัยการยื่นฟ้อง อัยการยอมฟ้องได้โดยนับอายุความใหม่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง กฎหมายมิได้บังคับให้ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นโจทก์ต้องส่งตัวจำเลยมาศาลพร้อมฟ้องและฟ้องของผู้เสียหายต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องของศาล เสียก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไปเมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น⁷⁴ แต่ถ้าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้หรือจำเลยจะไม่มา แต่แต่งตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น⁷⁵ ฉะนั้น ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เมื่อได้แจ้งวันนัดให้จำเลยทราบแล้วก็น่าจะถือว่าได้ตัวจำเลยมายังศาลแล้ว มิฉะนั้นย่อมเป็นการแปลกมาก ถ้าคดีที่ฟ้องไว้แล้วตั้งแต่ยังไม่ขาดอายุความ จะขาดอายุความลงในระหว่างที่ศาลไต่สวนมูลฟ้องอยู่ แต่การแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องโดยประกาศหนังสือพิมพ์ไม่ถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาล

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165.

⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 169.

กรณีที่น่าปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 169⁷⁶ “เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว แต่ยังไม่ได้อำนาจหมายมาให้ศาลออกหมายเรียกหรือหมายจับมาแล้วแต่ควรอย่างไร เพื่อพิจารณาต่อไป” จำเลยได้รับหมายเรียกเมื่อใด น่าจะถือว่าเป็นการได้ตัวมาศาลเมื่อนั้น ไม่จำเป็นที่จำเลยจะต้องมาศาลตามวันในหมายเรียกนั้นแล้ว ถ้าหากได้รับหมายเรียกแล้ว ไม่มาศาล ก็ต้องถือว่าหลบหนีไป การนับอายุความก็ต้องนับใหม่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง ส่วนในกรณีที่จับตัวได้ตามหมายจับของศาล ถือว่าเป็นการได้ตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 169 แล้ว เช่น จับจำเลยได้ตามหมายจับ คดียังไม่ขาดอายุความ แต่กว่าจะนำตัวมาส่งศาลได้ ฟ้นกำหนดอายุความแล้ว ก็ไม่ถือว่าคดีขาดอายุความ แต่หากเป็นการฟ้องต่อศาลที่ไม่มีอำนาจพิจารณา เมื่อมีการฟ้องคดีใหม่ในศาลที่มีเขตอำนาจ คงบังคับตามอายุความเดิม ตั้งแต่วันกระทำความผิด จนถึงวันฟ้องและส่งตัวจำเลยต่อศาลในคดีใหม่ ในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยหลายคน จำเลยบางคนรับสารภาพ ศาลสั่งให้โจทก์แยกฟ้อง จำเลยที่ปฏิเสธ เป็นคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176⁷⁷ หากมีการฟ้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แม้ตามจริงคดีจะขาดอายุความแล้ว ก็ถือว่าโจทก์ฟ้องคดีและส่งตัวจำเลยพร้อมฟ้องภายในกำหนดอายุความในคดีเดิมแล้ว การที่ฟ้องใหม่หลังจากที่คดีขาดอายุความแล้วเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งศาลเท่านั้น และไม่เป็นการขยายอายุความอาญา ให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย ส่วนในกรณีที่ไม่ได้ฟ้องภายในเวลาที่ศาลกำหนด คำสั่งนั้นก็สิ้นผล แม้ฟ้องใหม่ได้ในภายหลัง ก็ต้องอยู่ในบังคับของอายุความทั่วไป อายุความฟ้องร้องผู้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทย ที่อาจต้องรับโทษในราชอาณาจักร ต้องใช้อายุความตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น เจ้าพนักงานในสถานทูตไทยในต่างประเทศยกยอกเงินหลวง ในกรณีที่มีตัวการร่วมในการกระทำความผิดด้วยกันหลายคน เมื่อบางคนถูกฟ้องต่อศาลแล้วไม่ทำให้อายุความสำหรับคนอื่นขยายออกไปด้วย

อายุความอาญามีได้กำหนดไว้ว่าการนับอายุความให้นับอย่างไร จึงต้องนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 5 ว่าด้วยระยะเวลาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 22 มาใช้บังคับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 195/5 “กำหนดระยะเวลาเป็นสัปดาห์ เดือน หรือ ปี ให้กำหนดตามปีปฏิทิน” หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/8 “ถ้าวันสุดท้ายของระยะเวลาเป็นวันหยุดทำการตามประกาศเป็นทางการหรือตามประเพณีให้นับวันที่เริ่มต้นทำการใหม่ต่อจากวันที่หยุดทำการนั้นเป็นวันสุดท้ายของระยะเวลา”

⁷⁶ ประเทือง ธนิยผล และคณะ. การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย. หน้า 9

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

1.2.1 การนับอายุความการกระทำผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท

ในกรณีการนับอายุความการกระทำผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ยกตัวอย่าง เช่น ข้อเท็จจริงได้ความว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดฐานขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสและผู้อื่นถึงแก่ความตาย หลบหนี ไม่หยุดช่วยเหลือ ไม่แสดงตัว และไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 และมาตรา 300 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 78 และมาตรา 160 วรรคแรก ผู้ต้องหาหมอบตัวต่อพนักงานสอบสวนภายหลังเกิดเหตุถึง 2 เดือน จึงสั่งให้ฟ้องผู้ต้องหา ส่วนความผิดฐานขับรถโดยประมาท นำพหุโทษ อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มีอายุความฟ้องร้อง เพียง 1 ปี คดีจึงขาดอายุความฟ้องร้องแล้ว จึงสั่งยุติการดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาในฐานะความผิดดังกล่าว

ตามตัวอย่างข้างต้นนี้ มีปัญหาเรื่องการกระทำกรรมเดียวกันในความผิดเดียวกันนั้น จะวินิจฉัยแบ่งแยกโทษออกมาว่า เป็นการขาดอายุความได้หรือไม่ เพราะถ้าเป็นความผิดหลายกระทงหรือหลายกรรม ซึ่งไม่ใช่กรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทแล้ว สำหรับกระทงใดที่ขาดอายุความนั้น ก็ยังสามารถดำเนินคดีกับกระทงอื่นที่ยังไม่ขาดอายุความได้ เพราะแต่ละความผิดนั้น แยกออกจากกันไป ซึ่งในการพิพากษาคดีศาลก็จะต้องเรียงกระทงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 เมื่อมีการเรียงกระทงลงโทษ กระทงความผิดใดที่ขาดอายุความก็ไม่สามารถลงโทษได้ หรือไม่สามารที่จะเอามาเรียงเป็นกระทงลงโทษรวมไปได้จึงสามารถชี้ได้ว่ากระทงใดขาดอายุความได้ สำหรับความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทนั้น ในความผิดที่เห็นว่าขาดอายุความ จะกลมกลืนกันไปกับกรรมใหญ่ที่ยังไม่ขาดอายุความ ก็ต้องถือว่าเป็นการกระทำเดียวกันอยู่ไม่อาจจะแยกการกระทำออกจากกันได้ จึงไม่มีทางที่จะวินิจฉัยว่าการกระทำส่วนหนึ่งนั้นขาดอายุความได้เลย เพราะกรรมใหญ่ที่เป็นการกระทำนั้น ไม่ได้ขาดอายุความ การกระทำนั้นก็ยังเป็นการกระทำอยู่ไม่ได้ แยกเป็นหลายการกระทำ จะพิจารณาความผิดเล็กน้อยขาดอายุความแล้ว ซึ่งเป็นผลของการกระทำ ไม่ใช่เป็นการกระทำ เมื่อผลของการกระทำที่สำคัญไม่ขาดอายุความจะพิจารณาความผิดเล็กน้อยขาดอายุความไม่ได้ การกระทำที่เป็นกรรมเดียวจะไม่สามารถแยกพิจารณาได้เลยเพราะหากวินิจฉัยในความผิดที่มีโทษถึงที่สุดไปแล้ว ในกรรมเดียวกันบทที่มีโทษหนักก็ต้องยุติไปด้วย เพราะเป็นการวินิจฉัยซ้ำเหมือนกับในเรื่องการฟ้องซ้ำ แต่การฟ้องโทษสูงนั้น ยังมีได้ฟ้องและโทษก็ยังไม่ได้ฟ้อง ข้อนี้ย่อมไม่ห้ามที่จะฟ้องในบทที่มีโทษสูงได้

ดังนั้น ในปัญหาตามคำชี้ขาดความเห็นแย้งเรื่องนี้ ในความผิดฐานขับรถโดยประมาท พหุโทษตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกและประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตราย

แก่กาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 ย่อมเป็นความผิดกรรมเดียวกับขับรถโดยประมาท ซึ่งขับรถโดยหุนหันพลันแล่นและเป็นเหตุให้คนตายหาใช่คนละกรรมกันไม่ แม้ความผิดที่มีโทษเบาจะขาดอายุความก็ตาม แต่การกระทำนั้นจริงๆ ยังไม่ขาดอายุความในความผิดที่มีโทษหนักแต่อย่างไร และสามารถอ้างบทลงโทษในบทที่มีโทษเบาได้เมื่อฟ้องรวมกันไปกับบทที่มีโทษหนัก ดังนั้น จึงยังไม่สมควรคว่นวินิจฉัยว่ากรรมที่มีโทษเบาขาดอายุความแล้ว ควรจะนำไปอ้างเป็นการกระทำเดียวกับการฟ้องในบทที่มีโทษหนักด้วย

1.2.2 การนับอายุความกรณีความผิดต่อเนื่อง

กฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับทางดำรานั้น มีความผิดที่แยกไว้ประเภทหนึ่ง คือ ความผิดต่อเนื่อง (delicts continus, sucecessifs) อันเป็นลักษณะหนึ่งของความผิดซ้ำซ้อนที่เกิดจากการกระทำหลายอันซึ่งมีลักษณะต่างๆ กัน สำหรับความผิดต่อเนื่องตามความหมายนี้ เกิดจากการกระทำที่มีสภาพติดต่อกันเนื่องกันคงตัวอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งตลอดระยะเวลาอันนั้น ยังเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องกันอยู่ และเป็นความผิดสำเร็จเมื่อพ้นระยะเวลาอันนั้นแล้ว เช่น ปิดประกาศข้อความหมิ่นประมาท เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และมาตรา 328 อยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะเอาประกาศนั้นลงอายุความเริ่มนับแต่วันปลดประกาศลง หรือความผิดฐานจับคนเรียกค่าไถ่จับในเขตมาเลเซียพาไปคุมตัวไว้ผ่านเข้ามาในเขตแดนไทย ด้วยเป็นความผิดต่อเนื่องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 313⁷⁸ จะเห็นได้ว่า เมื่อเป็นความผิดต่อเนื่องแล้วอายุความทางอาญาจะเริ่มนับตั้งแต่การสิ้นสุดระยะเวลาที่ต่อเนื่องมานั้น ไม่ใช่ นับอายุความตั้งแต่เริ่มต้นกระทำความผิดเพราะตลอดระยะเวลาชั่วระยะเวลาอันนั้น ยังคงเป็นความผิดที่กำลังกระทำอยู่จึงไม่อาจจะนับอายุความได้ กรณีความผิดต่อเนื่องนี้ จะเรียกว่าเป็นข้อยกเว้นการนับอายุความก็ได้ เพราะวันกระทำผิดมีอยู่ตลอดไป จนกระทั่งเมื่อฐานะที่ผิดกฎหมายได้สิ้นสุดลง เช่น กรณีมีอาวุธปืนในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต วันกระทำความผิดคือ ทุกๆ วันที่มีปืนในครอบครอง จนกว่าปืนนั้นจะพ้นจากความครอบครองไป ตัวอย่างกรณีที่เป็นความผิดต่อเนื่อง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3017/2524 ที่พิพากษาเป็นที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งจำเลยเข้ายึดถือครอบครองหลังจากประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว โดยจำเลยมิได้มีสิทธิครอบครองและมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายการกระทำของจำเลยจึงฝ่าฝืนประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9 และเป็นความผิดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คดีไม่ขาดอายุความ

⁷⁸ ประเทือง ธนียผล และคณะ. การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย. หน้า 10

คำพิพากษาฎีกาที่ 461-465/2520 บุกรุกเข้าไปยึดถือทำนาในที่ป่าซึ่งมี น.ส.2 เพื่อรับสิทธิตามระเบียบการจัดที่ดินเพื่อประชาชน เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9 และ มาตรา 108 ทวิ วรรคแรก เป็นความผิดต่อเนื่อง อายุความนับแต่วันหยุดครอบครอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 808/2520 คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรโดยใช้หนังสือเดินทางของบุคคลอื่น และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมืองและตำรวจว่าตนเป็นคนที่มีชื่อในหนังสือเดินทาง ความผิดฐานแจ้งความเท็จนับอายุความตั้งแต่วันแจ้งความไม่ใช่วันที่เจ้าพนักงานรู้ว่ามีกระทำความผิด ส่วนการอยู่ในราชอาณาจักรโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นความผิดต่อเนื่องตลอดเวลา จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1654/2512 ความผิดฐานก่อสร้างอาคารโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ.2479 จะเกิดเป็นความผิดขึ้นเริ่มแต่วันทำการก่อสร้างต่อเนื่องกันจนถึงวันทำการปลูกสร้างอาคารเสร็จ อายุความฟ้องร้องยอมนับถัดจากวันที่ปลูกสร้างอาคารเสร็จลง หากข้อความผิดจะต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานไม่

มีข้อสังเกตว่าความผิดต่อเนื่องนี้ ต้องเป็นความผิดสำเร็จแล้ว และมีการกระทำความผิดต่อเนื่องกันไปไม่ขาดตอน อายุความจึงไม่เริ่มนับ แต่ถ้าความผิดนั้นสำเร็จและขาดตอนลงเมื่อใด เช่น ถูกจับดำเนินคดี ถือว่าคดียังมีได้เริ่มนับอายุความ หรือหยุดครอบครองที่หวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาตเมื่อใด อายุความจะเริ่มนับแต่นั้นไป ถ้ายังไม่เป็นความผิดสำเร็จ เป็นกรณีทั่วไปดังกล่าวมาข้างต้น ไม่มีปัญหาเรื่องความผิดต่อเนื่อง เช่น ถ้าการกระทำยุติลงเมื่อใด ถ้ายังไม่เป็นความผิดสำเร็จ จะพิจารณาในแง่ของเตรียมการหรือพยายามกระทำความผิดเท่านั้น และอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ยุติการกระทำเป็นต้นไป

1.3 วันกระทำความผิด

วันกระทำความผิดนี้เป็นส่วนสำคัญในการเริ่มนับอายุความคดีอาญา ซึ่งต้องเป็นที่เข้าใจว่าวันกระทำความผิดนั้นมีเพียงวันเดียว มิฉะนั้นจะทำให้การเริ่มนับอายุความไม่มีความแน่นอน ดังนั้น วันกระทำความผิดในกรณีนี้จึงหมายถึงวันที่การกระทำความผิดสำเร็จแล้ว เช่น ความผิดฐานออกเช็คโดยไม่มีเงิน ความผิดสำเร็จเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดสำเร็จเมื่อมีการประทุษร้ายผู้ตายจนถึงแก่ความตาย ความผิดฐานลักทรัพย์ความผิดสำเร็จเมื่อเอาทรัพย์ของผู้อื่น ไปโดยทุจริต และการยึดถือครอบครองทรัพย์นั้น ขาดตอนจากเจ้าของแล้ว เป็นต้น ตามปกติจะยึดเอาวันเวลาเกิดเหตุในฟ้องโจทก์เป็นหลักกว่าวันใด คือ วันกระทำความผิดในคดีนั้น แต่ก็อาจมีกรณีที่จำเลยยกขึ้นต่อสู้ว่าวันเกิดเหตุในฟ้องมิใช่วันกระทำความผิด ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลจะต้องสืบพยานหลักฐานต่อไป มีคำพิพากษาฎีกาที่ 984/2535 เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วย

ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค เกิดขึ้นเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คครั้งแรก เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2529 โจทก์จะต้องฟ้องคดีภายในสามเดือนนับแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินครั้งแรก การที่จำเลยแก้ไขวันเดือนปีในเช็คพิพาทเป็นวันที่ 31 ธันวาคม 2531 แล้วมอบให้โจทก์ไปเรียกเก็บเงินอีกครั้งหนึ่ง แต่ธนาคารตามเช็คยังคงปฏิเสธการจ่ายเงิน เช่นเดิม จะถือว่าจำเลยกระทำความผิดครั้งใหม่ไม่ได้ โจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2532 เกิน 3 เดือน นับแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินครั้งแรก จึงขาดอายุความ

ความผิดบางอย่างประกอบด้วยการกระทำหลายขั้นตอน วันกระทำความผิด คือวันที่กระทำอันก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้แก่กรณีที่ความผิดประกอบด้วยการกระทำหลายกรรมรวมเป็นความผิดฐานหนึ่ง เช่น น้อ โกง หรือ ชิงทรัพย์ วันกระทำความผิด คือ วันที่มีการกระทำอันสุดท้ายแห่งความผิดนั้น ความผิดฐานน้อ โกงต้องมีการหลอกลวงด้วยการแสดงความเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรบอกให้แจ้ง แล้วต่อมาได้ทรัพย์ไปจากผู้ถูกหลอกลวง กรณีนี้โจทก์จะบรรยายในฟ้องว่า เมื่อ วัน เดือน ปี นั้นจำเลยได้ไปหลอกลวงผู้เสียหายอย่างไร ต่อมา วัน เดือน ปี ไฉ ผู้เสียหายหลงเชื่อคำหลอกลวงของจำเลย และต่อมาอีกวัน เดือน ปี หนึ่งผู้เสียหายได้มอบทรัพย์ให้แก่จำเลยไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการกระทำของจำเลยมีถึงสามขั้นตอน การกระทำความผิดฐานน้อ โกงของจำเลยในคดีนี้สำเร็จเมื่อได้ทรัพย์ไปจากผู้เสียหาย ดังนั้น วันเกิดเหตุจึงเป็นวัน เดือน ปี ที่จำเลยได้ทรัพย์ไปจากผู้เสียหาย อายุความคดีนี้จึงเริ่มนับแต่วันที่นั้นเป็นต้นไป ความผิดฐานชิงทรัพย์จำเลยลักทรัพย์หลายชิ้นในบ้านของผู้เสียหายเริ่มเข้าไปลักทรัพย์ ตั้งแต่วันที่ 1 ลักเสร็จในวันที่ 2 ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับเจ้าทรัพย์มาพบเข้า และทำการขัดขวาง จำเลยจึงทำร้ายผู้เสียหาย จำเลยมีความผิดฐานชิงทรัพย์และวันกระทำความผิด คือ วันที่ 2 ที่การกระทำครบถ้วนทุกขั้นตอนเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ กรณีเช่นนี้ต้องระวางว่ากรรมที่ประกอบเป็นความผิดอยู่ในกำหนดอายุความครบถ้วนทุกกรรม ถ้ากรรมที่อยู่ภายในกำหนดอายุความไม่ครบถ้วนที่จะประกอบเป็นความผิดก็ต้องถือว่าขาดอายุความ เช่น ถ้ามีการขู่หรือหลอกลวงหลายครั้ง การกระทำครั้งแรกขาดอายุความ แต่ยังมีขู่ หรือหลอกลวงครั้งหลังอยู่ในอายุความ ความผิดก็ไม่ขาดอายุความ แต่ถ้าการขู่หรือหลอกลวงทุกครั้ง ขาดอายุความหมดแล้ว แม้การได้ทรัพย์ไปยังไม่ขาดอายุความ ก็ต้องถือว่าความผิดทั้งฐานขาดอายุความแล้ว เพราะไม่มีการขู่หรือหลอกลวงกระทำในอายุความเลย การลักทรัพย์โดยการกระทำอยู่เรื่อยๆ อายุความนับตั้งแต่วันลักทรัพย์ชิ้นสุดท้าย กรณีเช่นนี้ความผิดฐานลักทรัพย์สำเร็จตั้งแต่ลักทรัพย์ชิ้นแรก แต่ยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะลักทรัพย์ชิ้นสุดท้าย แม้การลักทรัพย์ครั้งแรกจะขาดอายุความ การลักทรัพย์ครั้งถัดไปอาจยังไม่ขาดอายุความก็ได้ กรณีเช่นนี้ถือเป็นความผิดกรรมเดียว เพราะมีเจตนาเดียว และถือว่าไม่ขาดอายุความ เพราะจะแยกออกเป็นหลายกรรมต่างกันไม่ได้จริง แต่เป็นที่แน่นอนว่าถ้าโจทก์ฟ้องเฉพาะวันที่ขาดอายุความแล้ว ศาลก็ต้องยกฟ้อง การพยายามกระทำความผิด

ถือเป็นข้อยกเว้น เพราะถือว่าความผิดยังไม่สำเร็จ ดังนั้น การพยายามกระทำความผิดอายุความจึงเริ่มนับแต่วันที่การกระทำขั้นสุดท้ายก่อนที่จะยุติ เพราะกระทำไม่สำเร็จหรือไม่บรรลุตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80 หรือ มาตรา 81 แล้วแต่กรณี ตามปกติการกระทำทั่วไปมักมีผลว่าสำเร็จหรือไม่ในวันเดียวกัน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย หรือฆ่าคนตาย การกระทำจะเป็นความผิดสำเร็จ หรือเพียงขั้นพยายามมักจะรู้ผลในวันเวลาเดียวกัน ถ้าเอาทรัพย์ของเขาไปโดยทุจริตแต่เอาไปไม่ได้ เพราะเขายึดแย่งคืนไปทันที หรือเล็งกระบอกปืนยิง แต่เขาหลบทันหรือยิงถูกที่ไม่สำคัญจึงไม่ตาย เช่นนี้จะเห็นว่าวันเกิดเหตุที่ความผิดสำเร็จหรือเพียงขั้นพยายามจะไม่แตกต่างกันเลย จึงนับแต่วันเกิดเหตุได้เหมือนกับทั้งความผิดสำเร็จหรือขั้นพยายาม

ในกรณีความผิดบางประเภทที่ต้องมีการกระทำหลายขั้นตอน เช่น วางแผนฆ่าคน มีการจ้างวานใช้และการเตรียมการล่วงหน้า หรือการวางแผนล่อ โกงเงินในธนาคารหรือการหลอกซื้อหรือหลอกขายที่ดินราคาแพง มักจะมีการวางแผนหลอกลวงหลายขั้นตอนเหล่านี้ ถ้ากระทำไปไม่ตลอดเป็นความผิดสำเร็จ ก็ต้องดูว่าการกระทำยุติลงตอนใด วันที่การกระทำยุติลงนั้น ซึ่งเป็น ความผิดฐานพยายามตามกฎหมายแล้ว คือวันเริ่มนับอายุความถ้าการกระทำยุติลง ยังไม่ถึงขั้นลงมือ ก็ไม่ผิดฐานพยายามกระทำความผิด แต่เป็นเพียงขั้นเตรียมการเพื่อการกระทำความผิดเท่านั้น เช่น เตรียมการเพื่อกระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ก็เป็นความผิดแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 107 มาตรา 108 และมาตรา 109 การสะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใดหรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏ ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 114 หรือ เตรียมเพื่อกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอก ราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 128 หรือ เตรียมการเพื่อวางเพลิงเผาทรัพย์ ของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 219 เหล่านี้ เป็นความผิดฐานเตรียมการซึ่งกฎหมายเอาผิด จึงเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่เตรียมการนั้น แต่วันเกิดเหตุกระทำความผิดฐานเตรียมการนี้ ตามปกติจะมีหลายวันต่อเนื่องกัน ในการฟ้องโจทก์จะบรรยายวาระหว่าง วัน เดือน ปีนี้ ถึง วันเดือนปีนั้นเวลากลางวันและเวลากลางคืนติดต่อกันตลอดมา จำเลยได้เตรียมการเพื่อกระทำความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่น หรือเตรียมการเพื่อเป็นกบฏ เช่นนี้ ถือว่าวัน เวลาระหว่างนั้นเป็นการกระทำความผิด แต่จะเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่การเตรียมการยุติลงเป็นต้นไป

อย่างไรก็ตาม ความยากลำบากประการหนึ่งในการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา คืออะไรจึงจะถือว่าเป็นการ “พยายาม” กระทำความผิด และอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นแต่เพียงการ “เตรียม” กระทำความผิด ด้วยกฎหมายอาญาของนานาประเทศ มักจะมีได้ให้ความหมายของการ “พยายาม” กระทำความผิดไว้โดยบัญญัติไว้แต่เพียงว่าการพยายามกระทำความผิดผู้กระทำจะต้องรับโทษ จึงเป็นหน้าที่ของศาล หรือนักนิติศาสตร์ ที่จะต้องอธิบายความหมายของการพยายามกระทำ

ความผิด เช่น ศาลอังกฤษใช้“หลักความใกล้ชิดต่อผล” (The Proximity Rule) ซึ่งหมายความว่า หากผู้กระทำ ได้ “กระทำการขั้นสุดท้าย” (The last act) ซึ่งเขาประสงค์ที่จะกระทำเพื่อที่จะให้ความผิดเกิดขึ้นแล้ว การกระทำของเขาก็ถือได้ว่า “ใกล้ชิด” ต่อความผิดนั้นอันถือได้ว่าเป็นการพยายามกระทำ ความผิดแล้ว หลักการดังกล่าวศาลไทยก็ยึดถือเป็นแนวทางในการวินิจฉัยเรื่องการพยายามกระทำ ความผิดเช่นเดียวกัน โดยในคำพิพากษาฎีกาที่ 1203/2491 ได้วางหลักไว้ว่าการพยายามทำความผิด คือ การกระทำที่ “ได้กระทำลงจนใกล้ชิดกับผลสำเร็จอันพึงเห็นได้ประจักษ์แล้ว” คำพิพากษาฎีกา ต่อๆ มา เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1154/2533 ก็ได้ยืนยันหลักดังกล่าวนี้ โดยศาลฎีกาได้กล่าวว่า การกระทำ ของจำเลยดังกล่าว จึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการพาสื่อเสียหายทั้งสองออกไปจากประเทศไทย เพื่อการรับจ้างให้เขาทำเมฆุนธรรม เป็นการกระทำที่ใกล้ชิดต่อความสำเร็จ ที่จะเกิดขึ้นจึงต้องถือว่าการกระทำของจำเลยนั้น เลยขึ้นเตรียมการเข้าสู่การลงมือทำความผิดแล้ว

1.4 ผลของอายุความฟ้องคดีอาญา

อายุความถือว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะหากล่วงเลยระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดไปแล้ว ก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้อีกต่อไปหรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ” ดังนั้น ผลของอายุความฟ้องคดีอาญานั้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญา ทั้งในชั้นก่อนการฟ้องคดี หรือชั้นกระบวนการพิจารณาคดีในศาล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่สามารถ ดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดได้เลย

1.4.1 ในชั้นพนักงานสอบสวน

ถ้าปรากฏว่าคดีอาญาขาดอายุความแล้ว พนักงานสอบสวนจะไม่สอบสวน ก็ได้เฉพาะคดีความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว ถ้าปรากฏว่าผู้เสียหายมาร้องทุกข์ เมื่อเกินสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนจะไม่ สอบสวนก็ได้เพราะถือว่าร้องทุกข์เกินสามเดือน กรณีดังกล่าวถือเสมือนว่าไม่ได้มีการร้องทุกข์เลย ต้องห้ามมิให้สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง กรณีมี การออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจมี หน้าที่ต้องจัดการตามหมายจับนั้นและปรากฏว่าความผิดตามหมายจับนั้นขาดอายุความแล้ว ถือว่า หมายจับนั้นหมดสภาพบังคับไปด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 การสอบสวนก็ต้องยุติ การควบคุมก็มีต่อไปไม่ได้

1.4.2 ในชั้นพนักงานอัยการ

ถ้าคดีอาญานั้นขาดอายุความแล้ว สิทธินำคดีอาญาไปฟ้องของอัยการ เป็น อันระงับไป การนี้อัยการจะสั่งว่า “สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับเพราะคดีขาดอายุความ ยุติการดำเนินคดี”

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.4.3 ในชั้นศาล

ถ้าปรากฏว่าคดีที่โจทก์ฟ้องขาดอายุความแล้ว ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง แม้จำเลยจะไม่อ้างขึ้น หากข้อเท็จจริงว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว ทั้งปรากฏแก่ศาลเองไม่ว่าจะในศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา ศาลก็ยกข้อว่าขาดอายุความขึ้นเองได้ เพราะเป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน อายุความนี้ รวมทั้งอายุความทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และอายุความต้องร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 96 และกำหนดเวลาด่วงเลยการลงโทษ ตามมาตรา 98 ด้วย

ดังนั้น ถ้าโจทก์ฟ้องในขณะที่คดียังไม่ขาดอายุความ แต่ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ปรากฏว่าคดีขาดอายุความแล้ว หรือขาดอายุความระหว่างคดีอยู่ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเช่นนี้ถือว่าศาลนั้นๆ ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งต่อไปได้จนถึงที่สุด ส่วนกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 บัญญัติว่า ถ้าศาลเห็นว่าคดีขาดอายุความแล้วให้พิพากษายกฟ้อง ปล่อยจำเลยไปนั้น เป็นกรณีที่ในขณะที่โจทก์ฟ้อง ทั้งโจทก์และศาลเห็นว่ายังไม่ขาดอายุความ ศาลจึงสั่งประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาต่อไป แล้วในชั้นพิจารณาสืบพยานโจทก์จำเลย มีข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นว่าคดีนั้นขาดอายุความแล้ว ให้ศาลพิจารณายกฟ้องปล่อยจำเลยไป แต่ถ้าฟ้องของโจทก์ได้กระทำโดยมีสิทธิฟ้อง แต่มาขาดอายุความลงภายหลังเพราะจำเลยวิกลจริต ศาลจะไม่ยกฟ้อง แต่มีคำสั่งจำหน่ายคดี เพราะสิทธินำคดีมาฟ้องระงับไปทำนองเดียวกันกับจำเลยตายระหว่างพิจารณากรณีราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน ถ้าปรากฏว่าในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องคดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว แต่ในขณะที่ยื่นฟ้องยังไม่ขาดอายุความเช่นนี้ ศาลมีอำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องต่อไปได้ หากศาลตั้งคดีมีมูล แต่ยังไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาลจนขาดอายุความ สำหรับความผิดนั้นก็ถือว่าคดีขาดอายุความ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดไว้ว่า ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นอันขาดอายุความ คือต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดไปศาลพร้อมฟ้องนั้น หรือได้ตัวผู้กระทำความผิดไปศาลในภายหลัง ในขณะที่คดียังไม่ขาดอายุความสำหรับความผิดนั้นๆ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ศาลจึงจะทำการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ในส่วนของอายุความล่วงเลยการลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 หรืออายุความบังคับค่าปรับตามมาตรา 99 หรืออายุความบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามมาตรา 100 และมาตรา 101 เป็นขั้นตอนของการบังคับคดีหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้าไปทำความผิดขึ้นภายหลังหน้า ก็ไม่ขัดขวางแก่การที่จะใช้วิธีการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 จึงเป็นเรื่องของโจทก์และกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องคอยดูแลและติดตามให้การบังคับโทษหรือวิธีการ

เพื่อความปลอดภัย⁷⁹ ให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล อย่าให้ล่วงเลยอายุความที่กำหนดไว้สำหรับโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย

1.5 อายุความฟ้องร้องเป็นเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว

ในคดีอาญามีอายุความหลักอยู่ 2 ชนิด คือ “อายุความฟ้องร้อง” และ “อายุความล่วงเลยการลงโทษ” กฎหมายอาญาของประเทศจะบัญญัติเรื่องอายุความทั้งสองชนิดนี้ไว้ว่าการไม่ได้ผู้กระทำความผิดมาฟ้องภายในกำหนดเวลาที่ดี หรือการไม่ได้ตัวผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดมารับโทษภายในกำหนดเวลาที่ดี ทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีหรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วแต่กรณี การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจนหลุดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายนั้น เป็นการที่ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในภาวะล่าบาก ซึ่งภาวะนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่เป็น โทษแก่ผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว เพราะเนื่องจากผู้กระทำความผิดต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ ในระหว่างนั้น เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้องแล้ว จึงเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง นักนิติศาสตร์จึงมีความเห็นแบ่งเป็นสามฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรกเห็นว่า “อายุความฟ้องร้อง” เป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” และด้วยเหตุนี้เอง อายุความฟ้องร้องจึงเป็นกฎหมายอาญา

ฝ่ายที่สองเห็นว่า การที่เวลาล่วงเลยมานานหลังการกระทำความผิดมีผลโดยตรงต่อพยานหลักฐานในคดี กล่าวคือ กำหนดเวลาที่ได้นั้นนานมามาก ทำให้พยานหลักฐานต่างๆ นั้นสูญหายไปตามกาลเวลา เช่น ความทรงจำของพยานบุคคลที่เสื่อมถอยไป หรือพยานหลักฐานเกิดสูญหายในเวลาต่อมา ซึ่งส่งผลต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้ด้วยเหตุ ทางด้านพยานหลักฐานดังกล่าว “อายุความฟ้องร้อง” จึงเป็น “เงื่อนไขระงับคดี” (Prozesshindernis) และเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ฝ่ายที่สามเห็นว่า อายุความฟ้องร้องมิใช่เป็นเพียง “เงื่อนไขระงับคดี” เท่านั้น แต่เป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” ในขณะเดียวกันด้วย กล่าวคือ อายุความฟ้องร้องเป็นทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอาญาในขณะเดียวกัน

“เหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว” คือ ข้อเท็จจริงที่อยู่นอกโครงสร้างของความผิดอาญาและเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดโดยตรงเป็นการเฉพาะตัว ซึ่งเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัวนี้ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังการกระทำความผิดนั้น เรียกว่า “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว”

⁷⁹ เพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์. (2552). *อายุความในคดีอาญา: ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดีทุจริตคอร์รัปชัน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 39

“เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” จัดอยู่ในประเภทของ “เหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว” ซึ่ง โดยทั่วไปบทบัญญัติในกฎหมายอาญาจะเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความผิดอาญา (Verbrechen Crime) และโทษสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว จัดว่าเป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้น ทั้งนี้ เพราะตามปกติเมื่อการกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาแล้วสมควรลงโทษสำหรับการกระทำนั้น อย่างไรก็ตามในบางกรณีแม้จะเป็นความผิดอาญา แต่ก็อาจมีเหตุผลพิเศษที่ยังไม่สมควรลงโทษผู้กระทำความผิดผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะได้ ในกรณีนี้กฎหมายจะบัญญัติยกเว้นโทษเป็นการเฉพาะตัวผู้นั้นไว้ ซึ่งอาจเป็นการยกเว้นโทษให้ทั้งหมด หรือยกเว้นโทษให้บางส่วนก็ได้

เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว คือ ข้อเท็จจริงแห่งเรื่องในตัวผู้กระทำความผิดที่ไม่ขึ้นอยู่กับความผิดกฎหมายและความชั่ว (Schuld) ที่ย้อนหลังไปขจัดการลงโทษซึ่งมีอยู่เดิมออกไป เพราะความสมควรลงโทษซึ่งมีอยู่แต่เดิมนั้น ไม่มีอีกต่อไปแล้ว เช่น การถอนตัวจากการพยายามกระทำ ความผิดตามมาตรา 82 กล่าวคือ การที่กฎหมายยกบัญญัติเหตุยกโทษให้เฉพาะตัวกรณีการถอนตัวจากการพยายามกระทำความผิดก็เพราะกฎหมายเห็นว่าเนื่องจากการทำผิดของผู้กระทำความผิดจึงควรที่จะยกโทษให้ผู้กระทำความผิด และ โดยการทำความดีของผู้กระทำความผิดทำให้วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นอันตกไปอีกด้วย สำหรับการขาดอายุความฟ้องร้องนั้นเป็นทั้ง “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” ซึ่งเป็นกฎหมายอาญา และในขณะเดียวกันก็เป็น “เงื่อนไขระงับคดี” ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย การขาดอายุความฟ้องร้อง จึงมีลักษณะผสม กล่าวคือเป็นทั้งกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในขณะเดียวกัน

1.6 อายุความเป็นกฎหมายอาญาสารบัญญัติหรือวิธีบัญญัติ

การกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและกระทบต่อรัฐ เพราะความผิดอาญาเป็นความผิดที่กระทำต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดอาญา จึงควรได้รับโทษตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้อยู่อย่างปกติสุข เจ้าพนักงานของรัฐ จึงมีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในสังคมและเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ระยะเวลาการดำเนินคดีจะต้องกระทำโดยเร็ว มิฉะนั้นอาจเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดีหรือที่เรียกว่า “ขาดอายุความ”

บทบัญญัติในเรื่องอายุความในคดีอาญา ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ถึงมาตรา 101 และอายุความฟ้องร้องคดีอาญา ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 95 ซึ่งเป็นอายุความในความผิดต่ออาญาแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความมิได้ และมาตรา 96 เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดที่ยอมความได้ อายุความในคดีอาญาได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาสารบัญญัติ

เพราะ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายกำหนดความผิดและกำหนดโทษเพื่อที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 2 ซึ่งได้บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ถ้อยคำในมาตรา 2 ที่ว่า “กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำ” นั้นแสดงถึงว่ากฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง การกระทำที่บุคคลจักต้องรับโทษเป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายที่ใช้ อยู่ในขณะนั้น ถ้าในขณะกระทำยังไม่มีการบัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิดอาญา แต่มา บัญญัติขึ้นในภายหลังก็จะลงโทษการกระทำอันก่อนที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอาญาไม่ได้ กล่าวคือ กฎหมายอาญาเมื่อบัญญัติขึ้นแล้ว ย่อมมีผลบังคับในปัจจุบันและอนาคตเท่านั้น ไม่มีผล ย้อนหลังไปบังคับถึงการกระทำในอดีตด้วย เวลาขณะที่การกระทำได้ถูกกระทำลงจึงเป็น สาระสำคัญในการใช้กฎหมายอาญา เวลาขณะที่การกระทำได้ถูกกระทำลงนั้น หมายถึง เวลาขณะที่ผู้กระทำความผิดหรือ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนได้กระทำนั้น และในกรณีงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล หรือละเว้นการกระทำ หมายถึง เวลาที่ควรกระทำ ส่วนผลของการกระทำจะเกิดขึ้นหรือไม่ ไม่เป็นเหตุสำคัญ ถ้าตามบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นตามกฎหมายได้ บัญญัติไว้ไม่เป็นความผิดต่อไป กฎหมายให้ผู้กระทำนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว กฎหมายให้ถือว่าผู้นั้น ไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด ถ้าได้รับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง การห้ามใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังนี้ ห้ามตลอดถึงการใช้มาตรการบังคับอื่นๆ ในทางอาญาด้วย เช่น มาตรการที่อาจใช้ในความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย การห้ามใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังนี้มีข้อยกเว้นที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ภายหลังการกระทำความผิด กฎหมายให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด และกฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดนั้น หมายถึง กฎหมายที่ใช้ในกรณีอาจลงโทษผู้กระทำความผิดได้เบาที่สุด การห้ามใช้กฎหมายย้อนหลังนี้ หมายถึงการห้ามใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติเท่านั้น แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ตกอยู่ในข้อห้ามนี้แม้ว่ากฎหมายจะใช้คำว่า “ไม่ว่าทางใด” ก็ตาม เช่น การที่กฎหมายบัญญัติขยายเวลาของอายุความจาก 10 ปี เป็น 20 ปี ย่อมมีผลย้อนหลังได้ แม้จะมีลักษณะเป็นโทษแก่ผู้กระทำก็ตาม เพราะอายุความเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.7 วัตถุประสงค์ในการกำหนดอายุความ

ข้อกำหนดเรื่องอายุความในกฎหมายไทย มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักซึ่งไม่แตกต่างจากแนวคิดการกำหนดอายุความของประเทศอื่นๆ สรุปได้ 3 ประการ กล่าวคือ

1) ในการดำเนินคดี การฟ้องร้อง การลงโทษหรือบังคับคดีแก่ผู้กระทำความผิดใดๆ สมควรที่จะต้องดำเนินคดีภายในระยะเวลาอันจำกัด ไม่เนิ่นนานจากวันและเวลาที่เกิดเหตุมากขึ้นไปนัก เพื่อให้พยานหลักฐานต่างๆ ทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลได้นำมาใช้ดำเนินคดีในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีนั้นด้วยความรวดเร็ว ไม่ถูกทำลาย บิดเบือน หรือมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงน้อยที่สุด

2) เพื่อคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของโจทก์หรือผู้เสียหายในคดี ในการที่รัฐจะต้องเร่งรัดในการพิสูจน์ความผิดภายในเวลาที่กำหนด และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนและให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายได้เร็วที่สุด⁸⁰

3) เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดแก่จำเลยหรือผู้กระทำความผิดที่จะไม่ต้องกังวลว่าตนเอง จะถูกฟ้องร้องเมื่อใดก็ได้ตามแต่ใจของฝ่ายผู้เป็นโจทก์ ทั้งนี้ กฎหมายเห็นว่าในบางกรณี หากผู้ที่ถูกกระทำความผิดยังเพิกเฉยหรือละเลยต่อการที่สิทธิของตนถูกระงับ โดยไม่ดำเนินการใดๆ ภายในเวลาอันควรแล้ว ย่อมอาจถือได้ว่าเป็นการสร้าง ความเสียหายหรือทำให้สิทธิของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเสียไปได้ ดังนั้น หากผู้เสียหายเพิกเฉยเกินกว่าระยะเวลาอันสมควรแล้ว ก็สมควรต้องถูกตัดสิทธิในการฟ้องร้องหรือดำเนินคดี ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ขึ้นของตนเองให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว⁸¹

1.8 การกำหนดอายุความตามกฎหมายอาญา

สำหรับการกำหนดอายุความเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในกฎหมายอาญานั้นอยู่ในหมวด 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยอาจแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1.8.1 อายุความในการร้องทุกข์หรือในการฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้

ในคดีความผิดที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดยอมความกันได้หรือที่เรียกว่าคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งโดยมากเป็นคดีที่เกิดจากการที่ “สิทธิส่วนตัว” ของผู้เสียหายถูกระงับ โดยตรงและส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมค่อนข้างน้อย เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศในบางฐานความผิด คดีความผิดฐานข่มขืนหรือข่มขืนด้วยกำลัง คดีความผิดฐานฉ้อโกง คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขว่า การสอบสวนจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อได้มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายตามระเบียบเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเห็นว่า เมื่อการกระทำใดการกระทำหนึ่งกระทบต่อ “สิทธิส่วนตัว” ของผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายนั้นๆ ควรจะต้องตัดสินใจเองว่าต้องการที่จะฟ้องร้องหรือดำเนิน

⁸⁰ จิตติ ดิงศภัทย์. *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 1272

⁸¹ กำชัย จงจักรพันธ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ*.

คดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ หากผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความแล้ว รัฐก็ไม่ควรที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวดำเนินคดี บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ ไว้เป็นเงื่อนไขต่อไปอีกว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ”

ดังนั้น การร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดในความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ จะต้องกระทำภายในระยะเวลา 3 เดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้เพียงแค่ 3 เดือน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้เสียหายจะต้องรีบดำเนินคดีในทันทีที่รู้ตัวว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดของตนเอง หากเพิกเฉยละเลยจนเนิ่นนานเกินไปก็ต้องถูกตัดสิทธิในการดำเนินคดี และคำว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95” หมายความว่าแม้ว่าจะมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีในอายุความแล้ว การฟ้องคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวก็ยังคงต้องกระทำภายในอายุ ความในการฟ้องคดีด้วย เหตุที่ทำให้ประเด็นอายุความในการร้องทุกข์สำหรับคดีความผิดอันยอมความได้นั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากได้มีคำพิพากษาฎีกาสั่งสร้างบรรทัดฐานไว้ว่า กำหนดอายุความตาม มาตรา 96 มิใช่เป็นเพียงบทบัญญัติสำหรับกรณีที่ผู้เสียหายต้องการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เท่านั้น แต่หมายความรวมถึง ในกรณีที่ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องด้วยตนเองด้วย ดังนั้น หาก ผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน แต่จะใช้สิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลด้วยตนเองก็ต้อง กระทำภายในระยะเวลาเดียวกัน คือ ต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ

1.8.2 อายุความในการฟ้องคดีในความผิดอื่นๆ ที่มีอายุความผิดต่อส่วนตัว

กฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีไว้ เพื่อให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลา โดยกำหนดไว้ว่า หากไม่สามารถฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในเวลาที่กำหนดแล้ว ย่อมเป็นอันขาดอายุความและสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ได้กำหนดระยะเวลาอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญา โดยพิจารณาจาก “ความร้ายแรงของโทษ” ที่ระวางไว้สำหรับฐานความผิดแต่ละฐานที่จะมีการฟ้องคดี และกำหนดให้อายุความในการฟ้องคดีจะเริ่มนับแต่วันที่มีการกระทำความผิด ซึ่งหมายถึงวันแรกที่การกระทำความผิดได้เสร็จสิ้นลง หรือวันสุดท้ายของการกระทำความผิดต่อเนื่อง โดยที่อายุความจะหยุดนับและสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อได้มีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลเท่านั้น หากเป็นกรณีฟ้องคดีเพียงอย่างเดียว แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล อายุความก็ยังไม่หยุดนับต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วย หรือหากเป็นกรณีที่จำเลยถูกขังอยู่ในอำนาจของศาลอื่นในคดีอื่น

อยู่แล้ว ที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นการได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว แต่หากไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องต่อศาลภายในเวลาที่กำหนดก็เป็นอันขาดอายุความในการฟ้องคดี

1.8.3 อายุความภายหลังการฟ้องคดี

ภายหลังจากที่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว โดยผลของมาตรา 95 ก็จะทำให้ไม่ต้องนับอายุความฟ้องร้องกันอีกต่อไป แต่เมื่อใดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาไว้ มาตรา 95 วรรค 2 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า มาตรา 95 วรรคสอง ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน จากบทบัญญัติมาตรานี้ทำให้เราทราบว่าอายุความตามมาตรา 95 วรรค 1 นั้นจะสิ้นสุดลงทันที เมื่อมีการฟ้องคดีหรือเมื่อคดีขาดอายุความโดยไม่มี การฟ้องคดี แต่ถ้าได้มีการฟ้องคดีและมีผลให้การนับอายุความสิ้นสุดลงไปแล้ว หากต่อมาได้มีเหตุการณ์อย่างอื่นเกิดขึ้น ได้แก่กรณีที่ผู้กระทำความผิด หรือจำเลย ได้หลบหนีไปหรือจำเลยวิกลจริตจนศาลสั่งงดพิจารณา เหตุการณ์เหล่านี้จะเป็นเหตุให้มีการเริ่มต้นอายุความกันขึ้นมาใหม่ แต่หาใช่เป็นอายุความที่จะต้องนับต่อจากอายุความเดิมหรือหาใช่เป็นอายุความเดิมที่สะดุดหยุดลงแต่อย่างใดไม่ เป็นอายุความประเภทใหม่ที่เริ่มนับใหม่ทีเดียว และหากพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามวรรคแรกนับแต่วันที่จำเลยหลบหนีหรือนับแต่วันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นการขาดอายุความเช่นเดียวกัน

1.8.4 อายุความล่วงเลยการลงโทษหรืออายุความในการลงโทษ

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดใน 5 ประเภทของโทษ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน แล้วนั้น จะต้องมี การบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาจริงๆ รัฐจึงจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษให้ได้ หากผู้นั้นหลบหนีและรัฐไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมารับโทษได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เป็นอันขาดอายุความ แม้ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาในภายหลังก็ไม่สามารถจะลงโทษผู้นั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 และมาตรา 99 ได้กำหนดระยะเวลาอายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ ไว้ดังนี้

“มาตรา 98 เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วน โดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่ มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98 ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาเช่นเดียวกับระยะเวลาที่กำหนดสำหรับอายุความในการฟ้องคดี โดยพิจารณาจากกระทำความร้ายแรงของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับในแต่ละฐานความผิด และหากภายหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใดนั้น หากนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วปรากฏว่าไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษหรือได้รับโทษยังไม่ครบถ้วนแต่หลบหนีไป อายุความล่วงเลยการลงโทษจะเริ่มนับไปเรื่อยๆ จนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ แม้จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมา ก็ไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้

สำหรับโทษปรับนั้น เนื่องจากมีบทบัญญัติมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายอาญากำหนดสำหรับการบังคับโทษปรับไว้ว่า

“ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์ ใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ...”

การกำหนดไว้เด็ดขาดว่าจะต้องมีการชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา หากครบกำหนด 30 วันดังกล่าวแล้ว กฎหมายกำหนดให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับไปได้เลย จึงเท่ากับว่าการบังคับโทษปรับนั้นจะต้องบังคับตามมาตรา 29 และหากพ้น 30 วันไปแล้ว ต้องมีการยึดทรัพย์หรือกักขังแทนค่าปรับ จึงไปนับอายุความตามมาตรา 99 ที่กำหนดอายุความไว้ให้ยึดทรัพย์ ใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับ ภายในกำหนด 5 ปีนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาเดียวกับอายุความลงโทษสำหรับโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น

2. การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ ในโลกมีระบบการใช้กฎหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองประเทศ ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ดังนั้น แนวคิดเรื่องอายุความในคดีอาญา จึงขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของประเทศนั้นๆ ซึ่งปัจจุบันมีใช้อยู่สองแบบ คือ แนวคิดของประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และแนวคิดของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

2.1 ประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

ในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) อายุความ (Statute of Limitations) จะหมายความถึง “บทบัญญัติ (Statute) ซึ่งกำหนดเวลาสูงสุดที่กฎหมายจะสามารถเข้ามาดำเนินการนับแต่เกิดเหตุ”

2.1.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ในการดำเนินคดีอาญาจึงใช้หลักเรื่อง “nullum tempus occurrit regi” หรือ “Time does not run against the King” ซึ่งหมายความว่า “อายุความจะไม่ใช้กับกษัตริย์” โดยตามประวัติศาสตร์จุดเริ่มต้นของหลักนี้ก็คือ ความเชื่อที่ว่า “กษัตริย์หรือประมุขของประเทศอยู่เหนือกฎหมาย” (The sovereign is above the law) เนื่องจากกษัตริย์ทรงต้องปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเกี่ยวกับประโยชน์ของสาธารณชนตลอดเวลา จึงไม่นำอายุความมาใช้กับกษัตริย์⁸² การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องที่รัฐเข้ามาดำเนินการเพื่อดูแลความสงบสุขของสังคม จึงสามารถฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่มีกำหนดอายุความ แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statute Law หรือ Statutory Law) เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ โดยมีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการกำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยได้กำหนดให้มีอายุความในการฟ้องคดีเกี่ยวกับความผิดบางฐาน เช่น⁸³

- 1) ความผิดฐานกบฏตาม Treason Act 1695 จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น ยกเว้นความผิดฐานประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ ถือเป็นกรกระทำผิดร้ายแรงซึ่งไม่มีอายุความในการดำเนินคดี
- 2) ความผิดฐานจลาจลตาม Riot Act 1714 จะต้องฟ้องคดีภายในสิบสองเดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้น
- 3) ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (corrupt or illegal practice at election) จะต้องฟ้องคดีภายในหนึ่งปีนับแต่ความผิดเกิดขึ้น
- 4) ความผิดฐานให้การเท็จ แจ้งความเท็จหรือยื่นพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ในการทำสูติบัตรและมรณะบัตรตาม Perjury Act 1911 จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

⁸² Green. “The King Never Dies: The application of Nullum Tempus Occurrit Regie to statutes of repose in product liability cases”, Retrieved July 6, 2020. from : <http://www.morganlewis.com>.

⁸³ เพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์. อายุความในคดีอาญา: ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดีทุจริตคอร์รัปชัน. หน้า 85-86

5) ความผิดฐานเข้าไปในเขตที่ใดในเวลากลางคืน เพื่อเข้าไปล่าสัตว์ไม่ว่าเขตนั้นจะมีสิ่งกีดกั้นหรือไม่ก็ตาม Night Poaching Act 1828 จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

6) ความผิดอื่นที่มีโทษสถานเบา (summary offences)⁸⁴ จะต้องฟ้องคดีภายใน 6 เดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

การกำหนดอายุความในความผิดบางฐานของประเทศอังกฤษก็เพื่อให้การพิสูจน์ พยานหลักฐานและการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นโดยเร็ว เพราะลักษณะความผิดบางฐานหากปล่อยไว้ นานไปทำให้พยานหลักฐานอาจหายไปตามกาลเวลา และอายุความก็ได้กำหนดไว้เฉพาะความผิดบางฐานเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเฉพาะความผิดไม่ร้ายแรงเท่านั้น ที่กำหนดให้มีอายุความ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ประเทศอังกฤษ ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ อายุความ สะดุดหูอยู่ในคดีอาญาหรือการหยุดนับอายุความชั่วคราว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษใช้หลักเรื่อง nullum tempus occurit regi ซึ่งถือว่าการดำเนินคดี อาญากับผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องที่รัฐเข้ามามีอำนาจเพื่อกำหนดอายุความไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้กฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา จึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับประเทศอังกฤษ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดอายุความและได้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้หลักเกณฑ์ของกฎหมายค่อนข้างทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ หลายมลรัฐ และกฎหมายที่ใช้บังคับนั้นมีทั้งกฎหมายของรัฐบาลกลาง (Federal Law) กฎหมายของมลรัฐ (State Law) กฎหมายระดับท้องถิ่น (Local Law) บทบัญญัติเกี่ยวกับคดีอาญาของแต่ละมลรัฐยังมีรายละเอียดของโทษและอายุความที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่ มักจะกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดที่มีโทษประหารชีวิต รวมทั้งความผิดร้ายแรงอื่นๆ ด้วย

ประเทศสหรัฐอเมริกาแม้จะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ แต่ในปัจจุบันในการดำเนินคดีอาญา ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยมีพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นผู้ฟ้องคดี ซึ่งพนักงานอัยการอาจพิจารณาสั่งฟ้อง

⁸⁴ “summary offence” ได้แก่ การกระทำความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ และมีโทษจำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์

คดีหรือไม่ฟ้องคดีได้เอง แต่ในคดีที่เป็นการกระทำความผิดร้ายแรง (felony) การฟ้องคดีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้มีการให้คณะลูกขุนใหญ่ (grand jury) พิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ (indictment) ซึ่งพนักงานอัยการต้องฟ้องคดี หรือได้รับการยืนยันให้ฟ้องคดีจากคณะลูกขุนใหญ่ ภายในกำหนดอายุความ⁸⁵ ในกรณีที่มีการกระทำความผิด เป็นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้มีอายุความในการดำเนินคดี ทั้งนี้ เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีพระมหากษัตริย์ จึงถือหลักว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำที่เป็นความผิดต่อสังคมหรือต่อส่วนรวม สังคมและรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น รัฐจึงมีส่วนได้เสีย และมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิด เนื่องจากรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ทั้งมีหน้าที่ป้องกันสังคมมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นด้วย ส่วนผู้เสียหายโดยหลักแล้วไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา

อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นในคดี ที่เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้ต้องหาควรจะถูกฟ้อง และพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง หากศาลได้รับเหตุผลของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเห็นว่าควรให้พนักงานอัยการฟ้องคดี (Private Prosecutor) เป็นโจทก์แทนพนักงานอัยการ ดังนี้ ในคดีประเภทดังกล่าวผู้เสียหายหรือเอกชน จึงจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญา

ผู้ศึกษาเห็นควรนำกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ มาศึกษาเกี่ยวกับอายุความฟ้องคดีอาญาในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐบัญญัติแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยเรื่องอายุความ (Federal statute of Limitations) ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Code หรือ U.S.Code.)⁸⁶

1) การกระทำความผิดร้ายแรงที่มีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต เช่น การกระทำความผิดตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 1091 ซึ่งได้แก่ การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) หรือการกระทำความผิดตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 229 ซึ่งได้แก่ การกระทำความผิดฐานใช้ มีไว้เพื่อใช้ ครอบครอง ผลิต พัฒนา หรือจำหน่ายด้วยประการใดๆ ซึ่งอาชญากรรม ไม่มีอายุความในการฟ้องคดีตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 3281

2) การกระทำความผิดฐานก่อการร้ายที่เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต หรือเล็งเห็นได้ว่าอาจทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บสาหัส ไม่มีอายุความฟ้องคดี ส่วนการกระทำความผิดฐานก่อการร้ายอื่นๆ นั้น มีอายุความฟ้องคดี 10 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code มาตรา 3286

⁸⁵ สำนักงานกิจการยุติธรรม. *กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3 วันที่ 22-23 ส.ค. 2548*. นนทบุรี: ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี.

⁸⁶ United states Code Title 18

3) การกระทำความผิดฐานโจรกรรมงานศิลปะจากพิพิธภัณฑ์หรือโจรกรรมงานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีอายุความในการฟ้องคดี 20 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิดตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 3294

ในขณะที่ประมวลกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้มีบทบัญญัติในเรื่อง อายุความสะดุดหยุดอยู่ หรือ tolling ซึ่งสามารถหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราวในบางกรณี เพื่อเป็นเครื่องมือแก่พนักงานอัยการในการดำเนินคดี⁸⁷ (prosecution)

โดยมาตรา 3290 ของ 18 U.S.Code. ได้กำหนดว่า “ไม่ให้ให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในกรณีของบุคคลที่หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม” โดยส่วนใหญ่แล้วความผิดทางอาญาในฐานะอื่นๆ ตามกฎหมายของรัฐบาลกลางแห่ง ประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ได้บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องคดีไว้ในตัวกฎหมายเองแต่จะอาศัย บทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 3282 ที่บัญญัติว่า “ถ้ามิได้ยื่นฟ้อง หรือมิได้รับคำยืนยันให้ฟ้องคดีจากคณะลูกขุนภายในระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะฟ้องคดี พิจารณาคดี หรือลงโทษในการกระทำนั้นไม่ได้ เว้นแต่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต⁸⁸ ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ตัวอย่างของอายุความฟ้องคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา อันเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลาง (Federal Law)

อายุความฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก (New York State Criminal Procedure Law)⁸⁹

1) การกระทำความผิดร้ายแรงในระดับ Class A felony⁹⁰ คือ การกระทำความผิดที่มีโทษ ประหารชีวิต หรือ โทษจำคุกตลอดชีวิต เช่น การฆ่าผู้อื่น โดยไตร่ตรองไว้ก่อน⁹¹ จะกำหนดให้ไม่มีอายุความ

⁸⁷ Brian M Pearce ‘Statutes of limitations for Federal Criminal Statutes in Fugitive Cases’ Memorandum Deputy Attorney General, อ้างใน ณิชวุธสา นัทรไพฑูรย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. อายุ ความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา. หน้า 32

⁸⁸ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. ปัญหาอายุความของความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. 2548. หน้า 3:1:6

⁸⁹ New York state Criminal Procedure Law อ้างใน ปวีณา วิโรจน์ธนะชัย. (2551). อายุความในฐานะเงื่อนใจให้อำนาจดำเนินคดี: ศึกษาเฉพาะขั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 58.

⁹⁰ ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก ได้แบ่งประเภทของการกระทำความผิดไว้โดย สัมพันธ์กับอัตราโทษ ดังนี้

2) การกระทำความผิดร้ายแรงอื่น เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา (Class B felony)⁹² ต้องทำ การฟ้องคดีภายในระยะเวลา 5 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิด

3) การกระทำความผิดที่เป็น Misdemeanor อันมีความร้ายแรงน้อยกว่า Felony เช่น การบุกรุกเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น โดยมีอาวุธ⁹³ ต้องทำการฟ้องภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่ การกระทำความผิดเกิด

4) การกระทำผิดที่เป็นความผิดเล็กน้อยอื่นๆ เช่น การไม่แจ้งความกรณี อาวุธปืนหาย⁹⁴ ต้องทำการฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิด

นอกจากนี้กฎหมายวิธีพิจารณาความมลรัฐนิวยอร์ก ยังได้บัญญัติถึงเหตุที่จะหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (Tolling) ไว้ ได้แก่⁹⁵

1) จำเลยยังคงอยู่นอกรัฐ

2) ไม่ปรากฏแหล่งที่อยู่ของจำเลยภายหลังการค้นหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3) ในกรณีที่เป็นการกระทำทางเพศต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้เสียหายยังมีอายุไม่ครบ 18 ปี บริบูรณ์ ทั้งนี้ อายุความจะเริ่มนับต่อไปเมื่อเหตุต่างๆ ที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ได้หมดไปแล้วจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติของกฎหมาย ในเรื่องอายุความ ทั้งมีการพัฒนาหลักเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้หลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าว ค่อนข้างทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งอายุความในแต่ละฐานความผิด และในแต่ละรัฐก็มีความแตกต่างกันออกไป แม้จะเป็นความผิดประเภทเดียวกันก็ตาม

1. “Felony” ได้แก่ การกระทำความผิดร้ายแรง ที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี และแบ่งระดับ ออกเป็น class ซึ่งมีตั้งแต่ Class A felony - Class felony.

2. “Misdemeanor” ได้แก่ การกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่า “felony” ที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 15 วัน แต่ไม่เกิน 1 ปี และแบ่งระดับออกเป็น Class ซึ่งแบ่งออกเป็น Class A Misdemeanor, Class B Misdemeanor และ Unclassified Misdemeanor.

3. “Violation” ได้แก่ การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกเล็กน้อยคือมีโทษจำคุกไม่เกิน 15 วัน.

4. “Traffic infraction” ได้แก่ การกระทำความผิดที่เป็นการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการจราจร

⁹¹ New York State Penal Law section 125.27

⁹² New York State Penal Law section 130.35

⁹³ New York State Penal Law section 140.20 and 140.25

⁹⁴ New York State Penal Law section 400.10

⁹⁵ สมนึก ลี้มเทียมเจริญ. (2556). อายุความในการดำเนินคดีอาญาศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 11

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การฟ้องคดีอาญาโดยหลักกฎหมายจารีตประเพณี จะไม่มีกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดี อันเนื่องมาจากหลักการที่ต้องการที่จะปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของการฟ้องคดีอาญาที่ขาดอายุความ และที่สำคัญก็คือการกระทำความผิดถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อรัฐ ดังนั้น รัฐจึงเป็นผู้เสียหาย ซึ่งอายุความนั้นแท้จริงแล้วเป็นการแสดงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ

ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมจัดเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบ Common Law แนวคิดเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา จะมีลักษณะใกล้เคียงกันกับแนวคิดของประเทศอังกฤษ แต่เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยหลายมลรัฐ แต่ละมลรัฐต่างก็มีกฎหมายของตนเอง บังคับใช้อยู่ คดีอาญาส่วนใหญ่จะถูกระบุบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายของแต่ละมลรัฐซึ่งจะมีรายละเอียดของไทยและอายุความในคดีอาญาแตกต่างกันไปอย่างไรก็ตาม แนวคิดตามระบบ Common Law จะมีบทบาทสำคัญต่อระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เพราะในสหรัฐอเมริกา ความผิดที่เรียกว่า misdemeanors หรือความผิดที่มีโทษสถานเบาจะเป็นความผิดที่มีอายุความระหว่างสองปีถึงหกปี สำหรับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงที่เรียกว่า felony โดยเฉพาะในความผิดระดับ first degree เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย หรือฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน เป็นต้น จะเป็นตามหลักเรื่อง “ nullum tempus occurrit regi ” ในระบบ Common Law กล่าวคือเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความผู้สามารถที่จะฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดเมื่อใดก็ได้ความผิดที่ทั้งสหพันธรัฐ (รัฐบาลกลาง) และมลรัฐทุกมลรัฐ ถือว่าเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความฟ้องคดีอาญา ได้แก่⁹⁶

1) ความผิดฐานฆ่าคนตาย และความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดในระบบ Common Law

2) ความผิดต่อความมั่นคงตาม Patriot Act, 2001 ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

3) ความผิดฐานอาชญากรรมสงครามตาม Rome Statute

ความผิดทั้งสามฐานเป็นความผิดที่สร้างความน่ากลัวอย่างมากแก่สังคม จึงเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ส่วนความผิดเกี่ยวกับเพศโดยเฉพาะความผิดฐานทำร้ายทางเพศหรือล่วงละเมิดทางเพศที่กระทำต่อเด็กจะเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความในมลรัฐ Alabama, Alaska, Arizona, Delaware (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ first degree), Idaho, Indiana (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ class A), Kentucky, Louisiana (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับร้ายแรง), Maryland, Mississippi (เฉพาะความผิดฐานข่มขืน), Missouri (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนโดยใช้กำลัง), New Jersey (ความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศ), New Mexico (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ first degree),

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 11

North Carolina (เฉพาะความผิดฐานข่มขืน), Rhode Island (เฉพาะความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศ ในระดับ first degree), South Carolina, Vermont (เฉพาะความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศอย่างร้ายแรง), Virginia (ความผิดฐานข่มขืน), West Virginia, Wyoming ในมลรัฐอื่นความคิดเกี่ยวกับเพศเป็นความผิดที่มีอายุความความผิดฐานอื่นๆ ที่มีใช้ความคิดเกี่ยวกับเพศเป็นความผิดที่มีอายุความ เนื่องจากเป็นคดีที่ไม่ทำให้สังคมเกิดความหวาดกลัว และหากทิ้งไว้เนิ่นนานเกินไปพยานหลักฐานอาจสูญหายหรือไม่อาจหาพยานหลักฐานมาได้และประชาชนจะไม่สนใจเรื่องในอดีตอีกต่อไป จะสนใจเฉพาะการดำรงชีพของตนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม อายุความในคดีที่มีกำหนดอายุความให้ฟ้องคดีกำหนดอายุความดังกล่าวจะไม่นับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่นอกเขตอำนาจศาล เช่น ผู้กระทำความผิดหลบหนีออกไปนอกประเทศ อายุความจะไม่นับจนกว่าจะได้ตัวกลับมา จึงจะเริ่มนับอายุความหลักในเรื่องการไม่นับอายุความนี้มีใช้ในทุกมลรัฐ เช่น New York, Illinois เป็นต้น

2.2 ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ส่วนใหญ่ได้มีการกำหนดอายุความสำหรับความผิดอาญาไว้ เพราะอายุความถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดี โดยอาศัยหลักเรื่อง “กฎแห่งการลืม” ซึ่งมีแนวคิดว่า เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดควรกระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ยิ่งเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ความทรงจำเกี่ยวกับพยานหลักฐานก็ยิ่งน้อยลงไปเท่านั้น หรือไม่อาจนำพยานมาสืบได้ เพราะพยานหลักฐานอาจสูญหายไปตามกาลเวลา และความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปก็ย่อมลดลง⁹⁷ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการนำพยานบุคคลมาสืบย่อมมีมาก ทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำสืบพยานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย และการที่ผู้กระทำความผิดต้องหลบหนีอยู่นานจนพ้นเวลาที่กำหนดไว้ย่อมเป็นการทรมานนั้นพอสมควร ถือเป็นภาระล้นเกินอยู่ทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรลงโทษซ้ำอีก นอกจากนี้การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไป และไม่ได้กระทำความผิดอีก จนพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมาย เป็นการแสดงว่าผู้นั้นได้ระมัดระวังความประพฤติของตนที่จะไม่ไปกระทำความผิดอีก ถือเป็นนโยบายทางอาญาที่มีผลในการป้องกันความผิดอาญาอีกทางหนึ่ง

2.2.1 ประเทศเยอรมัน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมันเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ และรัฐเป็นผู้เสียหาย โดยมีพนักงานอัยการ

⁹⁷ กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. (2557). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา. มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 28

เป็นผู้มีหน้าที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดี⁹⁸ โดยพนักงานอัยการต้องฟ้องคดีภายในระยะเวลาอายุความตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ซึ่งถือว่าการที่คดีขาดอายุความนั้น เป็นผลทำให้คดีไม่สมบูรณ์ต้องยุติการดำเนินคดี โดยพนักงานอัยการไม่อาจฟ้องคดีได้อีกต่อไป ประเทศเยอรมันเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จึงมีการกำหนด เรื่อง อายุความในคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (Strafgesetzbuch, StGB Criminal Code Chapter 5 Statutes of Limitation) โดยแบ่งอายุความออกเป็น 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องร้องและอายุความบังคับโทษ⁹⁹

1) อายุความฟ้องคดี (Title One Statute of Limitation for Prosecution)

มาตรา 78 (Section 78 Period of Limitation) กำหนดไว้โดยสรุปได้ว่าการฟ้องคดีอาญาต้องทำภายในกำหนดอายุความ¹⁰⁰ ยกเว้น ความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์¹⁰¹ ความผิดฐานฆ่าคนตาย¹⁰² ไม่อยู่ในบังคับของเรื่องอายุความ¹⁰³ ทั้งนี้ได้กำหนดอายุความไว้แตกต่างกันไปตามความร้ายแรงของความผิด คือ อายุความสามสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต อายุความยี่สิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกสิบปีขึ้นไป อายุความสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกห้าปีขึ้นไป แต่ไม่เกินสิบปี อายุความห้าปีในคดีที่มีโทษจำคุกหนึ่งปีขึ้นไป แต่ไม่เกินห้าปี และอายุความสามปีกรณีอื่น ๆ¹⁰⁴

สำหรับการกำหนดอายุความในคดีอาญานั้นได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา (German Penal Code) ดังนี้

- (1) การกระทำความผิดร้ายแรงฐานฆ่าคนตายโดยทารุณ โหดร้าย เช่น การฆ่าผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจในทางเพศ ไม่มีกำหนดอายุความในการฟ้องคดี
- (2) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต มีกำหนดอายุความ 30 ปี
- (3) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี มีกำหนดอายุความ 20 ปี
- (4) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุก 5 ปี ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 10 ปี มีกำหนดอายุความ 10 ปี

⁹⁸ คณิต ฒ นคร. (2553). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 77

⁹⁹ สมนึก ลี้มเทียมเจริญ. *อายุความในการดำเนินคดีอาญาศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี*.

¹⁰⁰ German Penal Code section 78 (1)

¹⁰¹ German Penal Code section 220 a

¹⁰² German Penal Code section 211

¹⁰³ German Penal Code section 78(2)

¹⁰⁴ German Penal Code section 78(3)-(4)

(5) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี มีกำหนดอายุความ 5 ปี

(6) การกระทำความผิดอื่นๆ มีอายุความ 3 ปี
นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันก็ได้กำหนดให้ความผิดบางประเภทไม่มีกำหนดอายุความ ประกอบด้วยความผิด ดังต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมัน (German Penal Code) มาตรา 221 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นบัญญัติว่า

- (1) ผู้ฆ่าผู้อื่นจะต้องได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต
- (2) ผู้ที่ฆ่าผู้อื่น คือ บุคคลที่ฆ่าผู้อื่น โดยเจตนา หรือเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศ หรือเนื่องจากความละโมภหรือเหตุอื่น หรือกระทำการขายชาติหรือทารุณโหดร้ายโดยเจตนาให้เกิด ภัยอันตรายต่อสังคม หรือเพื่อความสะดวกในการกระทำความผิดอย่างอื่นหรือให้กระทำความผิดอย่างอื่นบรรลุผล

ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 221 นี้เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเป็นความผิดที่ไม่อยู่ในบังคับของอายุความ ซึ่งหมายความว่าสามารถฟ้องคดีในฐานความผิดฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเมื่อใดก็ได้

2) อายุความบังคับโทษ (Title Two Statute of Limitation for Execution)

มาตรา 79 (Section 79 Period of Limitation) กำหนดไว้โดยสรุปว่า ไม่ให้บังคับโทษหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อลงโทษซึ่งถึงที่สุดแล้วภายหลังจากที่ขาดอายุความ ในการบังคับโทษสำหรับความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) และความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ไม่มีกำหนดอายุความทำนองเดียวกับ เรื่องอายุความฟ้องคดี ส่วนความผิดอื่นๆ ได้กำหนดอายุความบังคับโทษไว้ คือ อายุความยี่สิบห้าปีในคดีที่มีโทษจำคุกสิบปีขึ้นไป อายุความยี่สิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปถึงสิบปี อายุความสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไปถึงห้าปี อายุความห้าปีในคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีและโทษปรับอัตรารายวันสามสิบวันขึ้นไป และอายุความสามปีในคดีที่มีโทษปรับไม่เกินอัตรารายวันสามสิบวัน ให้เริ่มนับอายุความบังคับโทษ ตั้งแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด¹⁰⁵

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมัน (German Penal Code (Strafgesetzbuch, StGB) ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการหยุดนับอายุความไว้ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 78 บี และ 78 ซี ให้หยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (Tolling) ในบางกรณี เช่น ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กอายุไม่เกิน 14 ปี อายุความจะเริ่มนับก็ต่อเมื่อผู้เสียหายที่เป็น

¹⁰⁵ German Penal Code section 79(6)

เด็กนั้นมีอายุครบ 18 ปี¹⁰⁶ หรือกรณีที่การฟ้องคดีไม่อาจทำได้ด้วยเหตุประการใด ๆ อายุความก็จะยังไม่เริ่มนับ เว้นแต่กรณีที่ฟ้องคดีไม่ได้ เป็นเพราะเหตุที่เกิดจากความบกพร่องของคำร้องทุกข์หรือฟ้องคดี¹⁰⁷ เมื่อไม่อาจฟ้องคดีได้เพราะผู้กระทำความผิดเป็นสภานิติบัญญัติ (Bundestag หรือ legislative body of land) ให้หยุดนับอายุความตั้งแต่วันที่พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบถึงการกระทำและรู้ตัวผู้กระทำ หรือมีข้อมูลการกระทำความผิดอาญาหรือการร้องทุกข์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด¹⁰⁸ เมื่อมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก่อนขาดอายุความ กำหนดอายุความจะไม่สิ้นสุดลงก่อนการเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา¹⁰⁹ เมื่อกฎหมายได้กำหนดโทษจำคุกไม่เกินกว่าห้าปี ในการเพิ่มโทษโดยเฉพาะในคดีร้ายแรง และได้มีกระบวนการพิจารณาในศาลประจำเขต (Regional Court) ให้หยุดนับอายุความตามมาตรา 78 (3) no 4 โดยเริ่มจากวันที่ศาลเริ่มการพิจารณา เป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี¹¹⁰ กรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศ หากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้ยื่นคำร้องขอให้ส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนไปยังประเทศดังกล่าวแล้ว ให้หยุดพักการนับอายุความตั้งแต่วันที่หน่วยงานต่างประเทศได้รับคำร้อง

(1) จนกว่าจะมีการส่งตัวผู้กระทำความผิดให้เจ้าหน้าที่สหพันธ์สาธารณรัฐ

เยอรมนี

(2) จนกว่าผู้กระทำความผิดจะเดินทางออกนอกประเทศนั้นด้วยวิธีอื่น ๆ

(3) จนกว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะได้รับหนังสือ

ปฏิเสธคำขอ

(4) จนกว่าเจ้าหน้าที่จะถอนคำขอนั้น

หากไม่ทราบวันที่เจ้าหน้าที่ของต่างประเทศได้รับหนังสือคำขอ ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศได้รับหนังสือคำขอเมื่อเวลาผ่านไปแล้วหนึ่งเดือนนับแต่วันที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนีได้ส่งหนังสือคำขอนั้น เว้นเสียว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทราบว่าเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศไม่ได้รับหนังสือหรือรับในเวลาหลังจากนั้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ซี เป็นเรื่องที่ยุคนับอายุความโดยการร้องขอต่อศาลมาตรา 78 ซี กำหนดว่าให้หยุดนับอายุความกรณี ดังต่อไปนี้¹¹¹

¹⁰⁶ German Penal Code section 78 B

¹⁰⁷ German Penal Code section 78 B (1)

¹⁰⁸ German Penal Code section 78 B (2)

¹⁰⁹ German Penal Code section 78 B (3)

¹¹⁰ German Penal Code section 78 B (4)

¹¹¹ German Penal Code section 78 C (1)

(1) ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาครั้งแรก ได้ความว่าการสอบสวน
เป็นไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์แก่ผู้ต้องหา หรือมีคำสั่งในการสอบสวน

(2) มีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาโดยศาล หรือมีคำสั่งเช่นนั้น

(3) มีการดำเนินการใดๆ ของผู้เชี่ยวชาญตามคำสั่งศาลหรือพนักงาน
อัยการ หากผู้ถูกกล่าวหาเคยถูกสอบปากคำ หรือบุคคลดังกล่าวได้รับหมายให้เริ่มดำเนินการสอบสวน

(4) มีการออกหมายยึดหรือค้นและมีคำพิพากษาของศาลต่อผู้นั้น

(5) มีการออกหมายจับ คำสั่งให้ควบคุมตัว คำสั่งให้นำตัวมาศาลเพื่อ
การสอบปากคำและ มีการตัดสินของศาลต่อผู้นั้น

(6) มีการยื่นฟ้องคดีโดยอัยการ

(7) มีการเปิดคดี

(8) มีการกำหนดวันนัดพิจารณา

(9) มีคำสั่งทางอาญาหรือการตัดสินอย่างอื่นที่เท่ากับการทำคำพิพากษา

(10) มีคำสั่งให้จำหน่ายคดี เนื่องจากไม่มีตัวผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้
หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากการจำหน่ายคดี หรือในขั้นตอน
ที่ไม่ได้ตัวผู้ต้องหาที่มีการสั่งฟ้องไว้มาเพื่อให้ได้ความแน่ชัดเรื่องที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวเพื่อรักษา
พยานหลักฐาน

(11) มีคำสั่งศาลให้จำหน่ายคดีเนื่องจากผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้
ไม่สามารถต่อสู้อคดีได้หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากการจำหน่าย
คดีเพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้อคดีของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้

(12) มีคำขอใดๆ ของศาลเพื่อให้มีการสอบสวนในต่างประเทศ ใน
ขั้นตอนการกักตัวไว้ เพื่อป้องกันและในขั้นตอนอื่น ให้มีการหยุดนับอายุความเมื่อมีการกักตัวไว้เพื่อ
การป้องกัน

การนับอายุความตามมาตรานี้จะต้องเป็นไปโดยคำสั่งลายลักษณ์อักษรของ
ศาลที่จะมีผลบังคับในเวลาที่มีการลงนามคำสั่งนั้น อย่างไรก็ตาม หากไม่มีการดำเนินการตามคำขอ
เพื่อออกคำสั่งดังกล่าวในทันที กฎหมายให้ถือเอาเวลาที่มีการเสนอเพื่อพิจารณาเป็นเวลาที่ผลบังคับ¹¹²

ให้นับอายุความต่อ (anew) เมื่อเหตุการณ์ที่ทำให้การหยุดนับอายุความ
นั้นหมดไป โดยการฟ้องคดีจะต้องทำภายในกำหนดอายุความล่าสุด หากอายุความที่เพิ่มขึ้นได้หมด
ลงในเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 เอ หรือ 3 ปี หากเวลาดังกล่าวสั้นกว่าสามปี โดยไม่ให้นำมาตรา

¹¹² German Penal Code section 78 C (2)

78 ปี มาใช้บังคับ¹¹³ ให้การหยุดนับอายุความมีผลเฉพาะกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกรณี¹¹⁴ หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมแนวทางปฏิบัติที่นำมาใช้ในเวลาที่กรณีก่อนการตัดสินและทำให้อายุความสั้นลง ให้การกระทำที่ทำให้การหยุดนับอายุความ ซึ่งใช้ก่อนการบังคับตามกฎหมายใหม่ มีผลบังคับใช้แม้ว่าในเวลาที่ยุคนับอายุความจะไม่อาจฟ้องคดีได้เพราะขาดอายุความแล้ว¹¹⁵

นอกจากนี้การฟ้องคดีอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch, StGB หรือ Penal Code) แล้วยังมีกรฟ้องร้องดำเนินคดีในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นความผิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ (Code of Crime against International Law หรือ VSStGB) ใน Code of Crime against International Law หรือ VSStGB ได้กำหนดไว้ว่า การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) อาชญากรรมรุกราน (Crime of Aggression) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) นั้น แม้จะไม่ได้กระทำลงในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศเลยก็ตาม ก็ถือเป็นกรกระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดดังกล่าว ถือเป็นกรละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง ตามอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention) ซึ่งได้กำหนดให้ความผิดดังกล่าวนั้นไม่มีกำหนดอายุความฟ้องคดี¹¹⁶

จากการศึกษาพบว่าประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งที่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับอายุความซึ่งได้บัญญัติไว้ก่อนข้างละเอียด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุความของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น พิจารณาจากความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด และอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดประกอบกัน ทั้งการกำหนดให้ความผิดบางฐานซึ่งไม่มีกำหนดอายุความ การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราวในกรณีต่างๆ ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งรวมถึงการหยุดนับอายุความชั่วคราวหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ (Tolling) ในกรณีที่คำสั่งศาลให้จำหน่ายคดี เนื่องจากผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้ไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดีเพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้ตามมาตรา 78 ซี

¹¹³ German Penal Code section 78 C (3)

¹¹⁴ German Penal Code section 78 C (4)

¹¹⁵ German Penal Code section 78 C (5)

¹¹⁶ กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา. หน้า 42

2.2.2 ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายที่เกี่ยวกับอายุความเคยมีปัญหาคงเถียงกันว่า เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ หรือกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งแต่เดิมความเห็นนักกฎหมายและคำพิพากษาของศาลเคยถือว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติ เพราะไม่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาแต่มีผลทำให้ความผิดนั้นลงโทษไม่ได้ จึงถือกันว่าถ้ากฎหมายใหม่เบากว่าคือ อายุความสั้นลงกว่าเดิม ก็มีผลย้อนหลังได้ ถ้ากฎหมายใหม่ หนักกว่า คือ อายุความยาวขึ้นก็ไม่มีผลย้อนหลัง แต่ต่อมาได้มีคำพิพากษากลับหลักเดิม โดยถือว่า กฎหมายเกี่ยวกับอายุความเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ จึงใช้บังคับกับอายุความที่กำลังเดินอยู่ได้ทันที กระทรวงยุติธรรมฝรั่งเศส ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันนี้ และนักกฎหมายส่วนใหญ่ก็มีความเห็นว่าอายุความนั้นมิได้มีขึ้น เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา แต่มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคม

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และได้ มีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้สำหรับความผิดทุกประเภท โดยอาศัยแนวคิดเรื่องกฎแห่งการลืม ซึ่งถือว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของรัฐ และโดยที่รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ รัฐจึงเป็นผู้เสียหายและพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นผู้ฟ้องคดีแทนรัฐ จึงเป็นผู้เดียวที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายที่เป็นประชาชนไม่สามารถฟ้องคดีได้เอง เว้นแต่จะขอเป็นคู่ความทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในเรื่องนั้น การตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการ และจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ กรณีที่สั่งไม่ฟ้องเป็นเพียงการชะลอการฟ้องชั่วคราวซึ่งสามารถกลับมาฟ้องเป็นคดีใหม่ได้อีกภายในกำหนดอายุความ¹¹⁷ โดยได้กำหนดอายุความในความผิดอาญาไว้ ดังนี้¹¹⁸

- 1) ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จนถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต มีอายุความ 10 ปี
- 2) ความผิดที่มีโทษปานกลาง ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป (3,000 ยูโร) หรือจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน จนถึงจำคุก 10 ปี มีอายุความ 3 ปี
- 3) ความผิดลหุโทษ (Contravention) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์ (3,000 ยูโร) มีอายุความ 1 ปี

อย่างไรก็ตาม ในความผิดบางฐานที่ไม่มีการนำหลักการเรื่องกฎแห่งการลืมมาใช้ ซึ่งจะบัญญัติไว้เป็นพิเศษและเป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ คือ ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา

¹¹⁷ วิลัยพร บรรพต. อายุความสะกดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำผิด. หน้า 69

¹¹⁸ อุทัย อาทิวา. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ.พรินติ้ง. หน้า 4

อันเป็นความผิดอุกฉกรรจ์เกี่ยวกับมนุษยชาติ เช่น อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ เช่น การเอาคนเป็นทาส ทรมานหรือดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นความผิดที่เป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติหรือต่อมนุษยธรรม รวมถึงกรณีการนำเทคโนโลยีหรือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการกระทำความผิด เช่น การโคลนนิ่ง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการยกเว้นไม่นำหลักการ เรื่อง กฎแห่งการลืมนำใช้

ดังนั้น การกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ถือหลักเกณฑ์การกำหนดอายุความโดยพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งความผิดอันสัมพันธ์กับอัตราโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้ แต่ในความผิดที่มีความร้ายแรงที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของรัฐ และความผิดที่เกี่ยวกับคดีอาญาระหว่างประเทศจะกำหนดให้ความผิดนั้นไม่มีกำหนดอายุความ ถือว่าเป็นข้อยกเว้นกฎแห่งการลืมนำใช้ ซึ่งรัฐสามารถที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ตลอด โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้ของกำหนดอายุความ และเป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศฝรั่งเศสไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญาหรือการหยุดนับอายุความชั่วคราวเหมือนกับประเทศเยอรมันที่ได้กำหนดอายุความไว้ค่อนข้างละเอียด

สรุปได้ว่าอายุความในคดีอาญาในกฎหมายต่างประเทศเท่าที่ทำการศึกษาค้นคว้าจะพบว่าอายุความในการฟ้องคดีอาญาหรืออายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษระหว่างระบบ Civil Law และระบบ Common Law มีแนวคิดที่แตกต่างกันอยู่หลายเรื่อง และมีวิวัฒนาการที่สวนทางกัน ในระบบ Civil Law ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายเป็นหลัก ความผิดอาญาเกือบทั้งหมดจะมีการกำหนดอายุความในการฟ้องคดีหรืออายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยกำหนดให้สัมพันธ์กันระหว่างความผิดและโทษ ยกเว้นความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ความผิดฐานก่อการร้าย และความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม ซึ่งเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวกับมนุษยชาติถือเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ สามารถฟ้องคดีได้ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานสักเท่าใดก็ตาม

ส่วนในระบบ Common Law ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี จะถือว่าความผิดเกี่ยวกับการฆ่าคนตาย การฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ (ความผิดฐานก่อการร้าย) และความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม และมีความผิดเกี่ยวกับเพศบางเรื่องถือว่าร้ายแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศกับผู้เยาว์เป็นความผิดที่สร้างความหวาดกลัวให้กับประชากรในสังคมและทำให้สังคมโดยรวมเกิดความไม่ไว้วางใจในความสามารถของรัฐที่จะปกป้องและคุ้มครองภัยอันตรายให้กับพวกเขา ซึ่งรัฐจะต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถือเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ส่วนความผิดอื่นๆ ที่เป็นความผิดสถานเบา มีการกำหนดอายุความในการฟ้องคดีอยู่ด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวปฏิบัติในทำนองเดียวกัน

กับประเทศที่ใช้ Common Law เพียงแต่นักกฎหมายในเรื่องต่างๆ ไปเขียนเป็นประมวลในรูปแบบ Compilation โดยแยกเป็นหัวข้อ และในแต่ละมลรัฐก็จัดทำประมวลกฎหมายในลักษณะเดียวกับที่รัฐบาลกลางจัดทำเช่นเดียวกัน แต่แนวคิดต่างๆ ในกฎหมายเหล่านี้เป็นแนวคิดในระบบ Common Law ทั้งสิ้น แต่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีออกจากเขตอำนาจศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีอายุความในการฟ้องคดีจะไม่เริ่มนับจนกว่าผู้กระทำความผิดจะกลับเข้ามาอยู่ในเขตอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นอีก

จากการศึกษาตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดตามบทที่ 3 นี้ พบว่า บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับอายุความของต่างประเทศนั้น ในแต่ละประเทศซึ่งทั้งระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ได้กำหนดอายุความ โดยพิจารณาถึงอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดประกอบกับความร้ายแรงแห่งความผิด แต่ก็มีข้อยกเว้นที่ไม่นำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความมาใช้บังคับแก่กรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงด้วย เช่น ความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ รวมถึงคดีอาญาระหว่างประเทศด้วย เช่น การฆ่าผู้อื่น อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมสงคราม ซึ่งประเทศเยอรมันได้กำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดฐานนี้และรวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศสตามที่ได้กล่าวมาแล้วด้วย ในส่วนของการนับอายุความนั้น จากการศึกษาพบว่าหลักเกณฑ์ในเรื่องการนับอายุความ แต่ละประเทศได้ยึดหลักเกณฑ์เดียวกัน คือ เริ่มนับอายุความตั้งแต่การกระทำความผิดเกิดขึ้น และในกฎหมายบางประเทศได้มีหลักเกณฑ์ในเรื่องของการหยุดนับอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่มาใช้ด้วย เพื่อให้รัฐสามารถที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดนั้นได้ และอายุความจะเริ่มนับต่อเมื่อเหตุที่ทำให้การหยุดนับอายุความนั้นหมดไป¹¹⁹ เช่น การหยุดนับอายุความกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม การหยุดนับอายุความกรณีความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งเด็กมีอายุยังไม่ถึง 18 ปี โดยกฎหมายได้กำหนดให้อายุความจะเริ่มนับต่อเมื่อเด็กนั้นมีอายุ 18 ปีแล้ว เพราะเพื่อให้โอกาสเด็กในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อตน เมื่อตนเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยหลักเกณฑ์นี้ได้มีประเทศเยอรมันและสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองไว้

¹¹⁹ กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา. หน้า 41.

3. เปรียบเทียบการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับต่างประเทศ

3.1 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดอายุความ

3.1.1 ประเทศเยอรมัน

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวกับอายุความ ได้นำหลักการและแนวคิดมาจากกฎหมายของประเทศเยอรมัน โดยจะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาของเยอรมันได้แบ่งอายุความออกเป็น 2 ประเภท คือ อายุความการฟ้องคดี และอายุความการลงโทษ ซึ่งมีหลักการทั่วไปในการใช้ "อัตราหรือความรุนแรงของโทษ" ที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมาเป็นฐานในการกำหนดอายุความ ยกเว้น คดีความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และคดีฆ่าผู้อื่น โดยเจตนา ซึ่งกฎหมายบัญญัติไม่ให้อยู่ในบังคับของอายุความ โดยใช้ "ลักษณะของความผิด" มาเป็นหลักฐานในการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าว

3.1.2 ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ก็ใช้ "อัตราโทษ" เป็นฐานในการกำหนดอายุความ เช่นเดียวกัน โดยประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ว่าโทษระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด และคดีขาดอายุความ เนื่องจากในระบบกฎหมายฝรั่งเศส เฉพาะพนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ราษฎรไม่มีอำนาจเช่นนั้นได้ ดังนั้น การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องจึงอยู่ที่ดุลพินิจของอัยการ แม้อัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องไปแล้ว ก็ยังอาจกลับมาสั่งฟ้องใหม่ในคดีเดียวกันได้อีกครบเท่าที่คดีนั้นๆ ยังไม่ขาดอายุความ

3.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เฉพาะคดีความผิดที่ระวางโทษประหารชีวิตเท่านั้นที่ได้ใช้ "ประเภทโทษ" เป็นฐานในการกำหนดอายุความ โดยกำหนดให้คดีเหล่านั้นเป็นคดีความผิดที่ไม่มีอายุความ ส่วนกรณีอื่นๆ ได้ใช้ "ลักษณะหรือประเภทความผิด" เป็นฐานในการกำหนดอายุความ กล่าวคือ การกำหนดระยะเวลาสั้นยาวของอายุความ จะไม่คำนึงถึงเฉพาะแต่ความหนักเบาของโทษดังเช่น ที่ประเทศไทยใช้ แต่จะพิจารณาจาก "ความร้ายแรง" แห่งการกระทำความผิด "ลักษณะ" ของการกระทำความผิด และเงื่อนไขในด้านของการ "แสวงหาพยานหลักฐาน" ตัวอย่างเช่น ในคดีก่อการร้าย เป็นคดีอาญาที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างรุนแรงจึงกำหนดให้เป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความในคดีเกี่ยวกับการจารกรรมศิลปวัตถุโบราณ มีอายุความที่ยาวถึง 20 ปี เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าการหาพยานหลักฐานเพื่อมาพิสูจน์ที่มาของศิลปวัตถุโบราณนั้นยุ่งยาก หรือในคดีเกี่ยวกับสถาบันการเงินจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและสอบสวนดำเนินคดีก็สมควรต้องอายุความยาว 10 ปี เพื่อให้เวลาในการตรวจสอบ เป็นต้น

3.1.4 ประเทศไทย

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นแบ่งประเภทของอายุความออกเป็น 4 ประเภท คือ อายุความการฟ้องคดี อายุความหลังฟ้องคดีในกรณีจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริต อายุความการลงโทษหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุด และอายุความร้องทุกข์กรณีความผิดอันยอมความได้ ซึ่งได้กำหนดให้มีอายุความสำหรับความผิดทุกประเภท¹²⁰

ในการกำหนดรูปแบบอายุความ ยกเว้นกรณีของอายุความร้องทุกข์ กฎหมายไทยใช้ “อัตราหรือความรุนแรงโทษ” เป็นฐานในการพิจารณากำหนดอายุความ โดยกำหนดอายุความสูงสุด คือ อายุความ 20 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี และมีอายุความลดหลั่นลงไปตามอัตราโทษในแต่ละช่วงจนถึงอายุความต่ำสุดคือ 1 ปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

จากกำหนดระยะเวลาของอายุความดังกล่าว จะเห็นได้ว่านอกจากโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิตแล้วนั้น ระยะเวลาของอายุความจะยาวนานกว่าระยะเวลาที่อาจจะถูกลงโทษทั้งสิ้น โดยกำหนดอายุความนานที่สุด 20 ปี ซึ่งเนื่องจากในขณะร่างประมวลกฎหมายอาญาโทษจำคุกสูงสุดที่ถึงจะลงได้ตามกฎหมายอาญา คือ โทษจำคุก 20 ปี จึงได้ใช้ระยะเวลา 20 ปี เป็นระยะเวลาสูงสุดของอายุความ

สำหรับอายุความร้องทุกข์เท่านั้น ที่ใช้ประเภทของความผิดเป็นฐานในการกำหนดอายุความ กล่าวคือ เป็นการกำหนดอายุความตามประเภทความผิดที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวกับความผิดอันยอมความไม่ได้ หรือความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งก็เป็นไปเพื่อเร่งรัดให้ผู้เสียหายได้เอาใจใส่ที่จะเร่งรัดใช้สิทธิอันเป็นสิทธิส่วนตัวของตนเองโดยเร็ว

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าในการกำหนดอายุความของไทย โดยอาศัยความสัมพันธ์ของฐานความผิดกับอัตราโทษที่ระวางไว้หรือหรือโทษที่จะลงกับผู้กระทำความผิด โดยหลักการแล้วก็นับได้ว่าสอดคล้องกับหลักการทั่วไปที่ใช้ในต่างประเทศ ยกเว้นแต่ในบางกรณีเท่านั้นที่เห็นว่ามีความจำเป็นและเหมาะสมแล้วที่กฎหมายไทยสมควรจะนำ “ประเภทหรือลักษณะของฐานความผิด” มาเป็นปัจจัยในการกำหนดรูปแบบของอายุความสำหรับฐานความผิดบางประเภท

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับต่างประเทศ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3.1

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 42

ตารางที่ 3.1 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยกับต่างประเทศ

กฎหมายประเทศ	วิธีการกำหนดอายุความในคดีอาญา
ไทย	อัตราหรือฐานความรุนแรงไทย
เยอรมัน	อัตราหรือความรุนแรงของไทย
ฝรั่งเศส	อัตราไทย
สหรัฐอเมริกา	ลักษณะหรือประเภทความผิด

จากตารางที่ 3.1 จะเห็นได้ว่าวิธีการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย เหมือนกับกฎหมายของประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสคือการใช้อัตราหรือความรุนแรงของไทย ซึ่งจะต่างจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้ไม่ได้ยึดจากอัตราหรือความรุนแรงของไทย แต่ยึดตามลักษณะหรือประเภทความผิด

3.2 กำหนดอายุความกรณีที่ไม่มีอายุความ

3.2.1 ประเทศเยอรมัน

ประมวลกฎหมายของเยอรมัน (Strafgesetzbuch, StGB หรือ Code of Criminal law) ได้กำหนดให้ความผิดอาญาฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Section 220a.) และความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา (Section 211) เป็นฐานความผิดที่ไม่อยู่ในบังคับของอายุความ ซึ่งหมายความว่า ย่อมสามารถฟ้องคดีในฐานความผิดดังกล่าวเมื่อใดก็ได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าว ได้มีขึ้นเมื่อมีการฟ้องอาชญากรรมขึ้น อันเนื่องมาจากเหตุผลว่าการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการ “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” มีลักษณะของการกระทำที่น่ากลัวและโหดร้ายซึ่งไม่สมควรจะใช้หลักการเดียวกับอาชญากรรมทั่วไปและไม่อาจยกโทษให้ได้¹²¹

3.2.2 ประเทศฝรั่งเศส

กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส กำหนดอายุความไว้สำหรับความผิดทุกประเภท โดยมีอายุความนานที่สุด แต่สำหรับความผิดบางประเภทนั้น ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ให้เป็นคดีที่ไม่มีอายุความ ได้แก่ ความผิดอาญาฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และความผิดที่เป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ หรือต่อมนุษยธรรม ซึ่งอาจรวมถึงกรณีการใช้เทคโนโลยีหรือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้

¹²¹ วิไลพร บรรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผลวิกลจริตภายหลังการกระทำความผิด. หน้า 64

ในการกระทำความผิด เช่น กรณีการโคลนนิ่งซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายฝรั่งเศส และความผิดประเภทนี้เองที่จะไม่มีอายุความ

3.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับกฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดให้การฟ้องคดีความผิดที่มีโทษประหารชีวิตนั้นจะสามารถกระทำได้ตลอดโดยไม่ต้องมีข้อจำกัด (18 U.S.C 3281) นอกจากความผิดที่ระวางโทษประหารชีวิตแล้ว สหรัฐอเมริกายังมีการบัญญัติให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ได้แก่ คดีความผิดฐานก่อการร้ายที่ก่อให้เกิดหรือเล็งเห็นได้ว่าจะเกิดอันตรายแก่บุคคลจนถึงแก่ชีวิตหรือได้รับอันตรายสาหัส (18 U.S.C 3286 (b)) (18U.S.C3281) 18U.S.C2332b (g)(5)(B) คดีความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับการลักพาหรือพรากผู้เยาว์ คดีความผิดเกี่ยวกับพาผู้เยาว์ไปค้าประเวณีหรือพาผู้อื่นไปค้าประเวณีโดยล่อลวงหรือบังคับข่มขืนใจ คดีความผิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมทางเพศ และคดีความผิดเกี่ยวกับเพศที่ร้ายแรง (18 U.S.C 3299)

3.2.4 ประเทศไทย

ดังที่กล่าวมาแล้วในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยได้กำหนดอายุความไว้สำหรับความผิดอาญาทุกประเภทโดยไม่มีข้อยกเว้น ของการไม่กำหนดอายุความ ดังนั้น หากจะมีการกำหนดให้คดีความผิดบางประเภทที่เป็นคดีอาญาที่ร้ายแรงหรือคดีอุกฉกรรจ์เป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความก็น่าจะกระทำและเนื่องจากในการกำหนดรูปแบบอายุความตามกฎหมายไทย ได้ใช้ “อัตราโทษ” เป็นฐานในการกำหนดอยู่แล้ว หากจะพิจารณาให้คดีความผิดที่มีระวางโทษสูงสุดเป็นโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต คดีความผิดที่ไม่มีอายุความ ก็น่าจะเป็นการเหมาะสมเพราะการที่กฎหมายปัจจุบันกำหนดอายุความสำหรับความผิดเหล่านี้ไว้ที่ 20 ปี ก็เหมือนกับว่าเป็นการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดที่อาจจะต้องได้รับ และถึงอย่างไรสำหรับโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิต ผู้กระทำความผิดก็ต้องระวางโทษที่ไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลาอยู่แล้ว การกำหนดให้ความผิดเหล่านี้เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความย่อมไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดอายุความ นอกจากนั้น แม้การกำหนดรูปแบบคดีที่ไม่มีอายุความโดยอาศัยโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นหลักฐาน ก็น่าจะเหมาะสมโดยไม่ต้องคำนึงประเภทของความผิด เนื่องจากความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตนี้ ก็ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดร้ายแรงทุกกรณี เช่นเดียวกับกฎหมายของต่างประเทศแล้ว ไม่ว่าจะเป็นความผิดร้ายแรงที่กระทำต่อความมั่นคงของรัฐที่กระทำต่อชีวิต หรือความผิดเกี่ยวกับทางเพศ

3.3 กรณีที่มีอายุความ

3.3.1 ประเทศเยอรมัน

ความผิดอื่นๆ นอกจากความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และฆ่าผู้อื่น โดยเจตนา ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมัน Section 78 ได้กำหนดอายุความโดยอาศัยความหนักเบา ของอัตราโทษหรือโทษที่จะลงเป็นฐาน ดังนี้¹²²

- อายุความ 30 ปี สำหรับคดีที่ระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต
- อายุความ 20 ปี สำหรับคดีที่ระวางโทษจำคุกเกิน 10 ปี ขึ้นไป
- อายุความ 10 ปี สำหรับคดีที่ระวางโทษจำคุกกว่า 5 ปี แต่ยังไม่ถึง 10 ปี
- อายุความ 5 ปี สำหรับคดีที่ระวางโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 5 ปี และ
- อายุความ 3 ปี สำหรับคดีที่ระวางโทษอื่น ๆ

ประมวลกฎหมายอาญา Section 79 ยังได้กำหนดอายุความในการลงโทษตาม คำพิพากษาไว้ว่า ไม่ให้บังคับโทษหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อลงโทษในคดีถึงที่สุด ภายหลังจากคดี ขาดอายุความโดยกำหนดไว้ ดังนี้¹²³

- อายุความ 25 ปี สำหรับโทษจำคุกเกิน 7 ปี
- อายุความ 20 ปี สำหรับโทษจำคุกเกิน 5 ปี แต่ไม่เกิน 7 ปี
- อายุความ 10 ปี สำหรับโทษจำคุกเกิน 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี
- อายุความ 5 ปี สำหรับโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี และปรับไม่เกิน 30 วัน
- อายุความ 3 ปี สำหรับโทษปรับไม่เกิน 30 วัน

3.3.2 ประเทศฝรั่งเศส

ตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้น แบ่งอายุความออกเป็น 3 กรณีคือ อายุความ 10 ปี สำหรับความผิดอาญาอุกฉกรรจ์หรือมีโทษหนัก คือ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปถึง ประหารชีวิต

อายุความ 3 ปี สำหรับความผิดอาญาธรรมดา คือ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก เกินกว่า 2 ปี แต่ไม่ถึง 5 ปี หรือโทษปรับเกินกว่า 2,000 ยูโรขึ้นไป

อายุความ 1 ปี สำหรับความผิดที่เป็นลหุโทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 วันแต่ไม่เกิน 2 เดือน หรือโทษปรับตั้งแต่ 1 ยูโรแต่ไม่เกิน 2,000 ยูโร¹²⁴

¹²² สมนึก ลิ้มเทียมเจริญ. อายุความในการดำเนินคดีอาญาศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดหลบหนี. หน้า 16-17.

¹²³ อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อายุความในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา. ม.ป.ป. หน้า 8

3.3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับกรณีความผิดที่กฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกาคำหนดให้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับอายุความในการฟ้องร้องคดี อายุความของความผิดต่างๆ โดยทั่วไปแล้วจะอยู่ที่ระยะเวลา 5 ปี ยกเว้น ในกรณีความผิดบางฐานความผิดที่ได้กำหนดระยะเวลาให้นานกว่า 5 ปี ได้แก่ อายุความ 20 ปี สำหรับการกระทำความผิดหรือสมคบกระทำความผิดฐานจารกรรมงานศิลปกรรม (18 U.S.C 3293) อายุความ 10 ปี สำหรับกระทำความผิดหรือสมคบกระทำความผิด ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ หรือฐานวางระเบิด (18 U.S.C 3295) กระทำความผิดเกี่ยวกับการเข้าเมือง (18 ม. S.C 3291) และอายุความ 8 ปี สำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ไม่รุนแรง (18 U.S.C 3286(a))

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา การจำกัดเวลาของการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดไม่ได้ดูเฉพาะแต่โทษเท่านั้น แต่ได้ใช้ปัจจัยอย่างอื่น โดยเฉพาะประเภทหรือลักษณะของความผิดที่ได้กระทำลงมาเป็นหลักในการกำหนดอายุความด้วย

3.3.4 ประเทศไทย

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า กฎหมายได้ใช้ “อัตราโทษหรือโทษที่จะลง” มาเป็นปัจจัยในการกำหนดรูปแบบหรือระยะเวลาอายุความ ไม่ว่าจะ เป็นอายุความฟ้องคดีหรืออายุความการลงโทษ โดยมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้ดังนี้¹²⁵

อายุความ 20 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี

อายุความ 15 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี

อายุความ 10 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี

อายุความ 5 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 เดือน ถึง 1 ปี

อายุความ 1 ปี สำหรับความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

กฎหมายของฝรั่งเศส ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการหยุดนับอายุความหรือการให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ แต่สำหรับบางคดี เช่น คดีที่มีกรกระทำความผิด โทษหนักที่กระทำต่อผู้เยาว์นั้นกฎหมายกำหนดให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ

¹²⁴ วิลัยพร บรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผลวิกลจริตภายหลังการกระทำความผิด. หน้า 70.

¹²⁵ อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อายุความในคดีอาญา. หน้า 10

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในระบบของการดำเนินคดีตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้น จะมีผู้พิพากษาสืบสวน (Investigative judge) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่สืบสวนคดีอาชญากรรมที่ร้ายแรง เช่น คดีฆ่าผู้อื่น คดีฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และผู้พิพากษาสืบสวนนี้จะมีอำนาจในการสั่งให้มีการหยุดนับอายุความได้เมื่อเห็นสมควร โดยอาจออกเป็นคำสั่งหรือจะออกหมายจับ ก็จะทำให้มีผลเป็นการหยุดนับอายุความด้วยเช่นกัน เห็นได้ว่าอำนาจของผู้พิพากษาสืบสวนนี้มีมาก แต่ก็จะถูกควบคุมตรวจสอบโดยคณะกรรมการผู้พิพากษาระดับศาลอุทธรณ์

ส่วนอายุความในการลงโทษซึ่งจะต้องเริ่มนับเมื่อได้มีคำสั่งพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษผู้นั้นแล้ว ยังไม่ได้ตัวมารับโทษ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ได้กำหนดอายุความไว้ดังนี้¹²⁶

อายุความ 20 ปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุก 20 ปี

อายุความ 15 ปี สำหรับโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี

อายุความ 10 ปี สำหรับโทษจำคุกกว่า 1 ปีถึง 7 ปี

อายุความ 5 ปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ลงมาหรือโทษอย่างอื่น

จะเห็นได้ว่า ทั้งอายุความในการฟ้องคดีและอายุความในการลงโทษ กฎหมายไทยได้กำหนดระยะเวลาเท่ากันสำหรับโทษที่มีอัตราเท่ากัน ยกเว้น แต่ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่ผู้กระทำความผิดหลบหนีในคดีโทษจำคุกต่ำกว่า 1 ปี เท่านั้น ที่กฎหมายกำหนดอายุความในการรับโทษไว้ยาวกว่าอายุความในการฟ้องคดี

จากกำหนดอายุความดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารูปแบบของการกำหนดอายุความตามกฎหมายไทยจะเหมือนกับรูปแบบที่ใช้อยู่ในประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือ ได้ใช้ “อัตราโทษ” เป็นปัจจัยในการกำหนดรูปแบบอายุความ¹²⁷ แต่กำหนดอายุความตามกฎหมายอาญาของเยอรมันจะยาวกว่ากำหนดอายุความของไทย โดยมีประเด็นสำคัญ คือ กำหนดอายุความ 30 ปี สำหรับคดีอาญาทั่วไป 3 ปี (ของไทย 1 ปี) นอกจากนั้นแล้ว อายุความในการฟ้องคดีและอายุความในการลงโทษก็เป็นระยะเวลาที่สอดคล้องไปในทำนองเดียวกัน ในขณะที่โดยทั่วไปแล้วอายุความตามกฎหมายไทย จะยาวกว่าอายุความของประเทศฝรั่งเศส

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่น่าพิจารณา คือ การกำหนดอายุความโดยอาศัยเฉพาะแต่เพียงอัตราโทษเป็นฐานในการกำหนดรูปแบบอายุความ ทำให้ความผิดอาญาบางประเภทที่โทษรุนแรงซึ่งทำให้มีกำหนดอายุความที่ไม่ยาวนานนัก ไม่สัมพันธ์กับลักษณะของการกระทำความผิด

¹²⁶ วิไลพร บรรพต. อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นผลวิกลจริตภายหลังการกระทำ ความผิด. หน้า 70

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน.

หรือลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือลักษณะของการรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดีที่ดี และอาจส่งผลได้ในหลายๆ คดีที่สำคัญ (แต่อัตราโทษสำหรับความผิดแต่ละกรรม) ต้องขาดอายุความไป ซึ่งหากจะมีการกำหนดอายุความให้ยาวนานขึ้นสำหรับความผิดที่มีลักษณะของการกระทำความผิด เป็นพิเศษ หรือก่อให้เกิดความเสียหายในทางเศรษฐกิจ หรือความยุ่งยากในการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังเช่น ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ในการกำหนดรูปแบบ ก็น่าจะเหมาะสม เช่น ความผิดที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจหรือสถาบันการเงิน เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ เป็นต้น

3.4 กรณีที่การหยุดนับอายุความและการขยายอายุความ

3.4.1 ประเทศเยอรมัน

ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมัน มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการหยุดนับอายุ ความไว้เป็นพิเศษหลายกรณีด้วยกัน ทั้งในชั้นฟ้องคดีและในชั้นการลงโทษ กล่าวคือ Section 78b และ Section 78c ได้กำหนดให้อายุความหยุด (Tolling)

กฎหมายเยอรมันนั้นมีกลไกพิเศษที่จะขยายอายุความในกรณี ต่อไปนี้

- 1) คดีความผิดอุกฉกรรจ์ ซึ่งมีอายุความ 10 ปี แต่กฎหมายให้ขยายอายุความ ไปอีก 10 ปี ในคดีที่มีการดำเนินการสอบสวน
- 2) คดีก่อการร้ายและคดีที่มีตัวการ อายุความอาจขยายออกไปเป็น 30 ปี ได้สำหรับคดีความผิดอุกฉกรรจ์และ 20 ปี สำหรับคดีอาญาธรรมดา
- 3) คดีที่กระทำต่อผู้เยาว์ มีอายุความที่นานกว่าคดีทั่วไปธรรมดา โดยให้อายุความขยายเป็น 20 ปี สำหรับคดีอาญาอุกฉกรรจ์ และความผิดเกี่ยวกับเพศ (จากเดิมอายุความ 10 ปี) และให้อายุความขยายเป็น 10 ปี สำหรับคดีอาญาธรรมดา (จากเดิมอายุความ 3 ปี) โดยให้อายุความ เริ่มนับ เมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ คือ เมื่อมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์

อายุความในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ปรากฏตาม Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB) ใน Chapter 5 Statutes of Limitation แบ่งออกเป็น¹²⁸

1) Title One Statute of Limitations for Prosecution

Section 78 Period of Limitation สรุปได้ว่า การฟ้องคดีอาญาต้องทำภายใน กำหนดอายุความ โดยมีกำหนดอายุความสูงสุด คือสามสิบปี ยกเว้นในความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Section 220a) และความผิดฐานฆ่าคนตาย (Section 211) ซึ่งเป็นความผิดอาญาร้ายแรง จึงไม่มีการกำหนด อายุความฟ้องร้องไว้

2) Title Two Statute of Limitations for Execution

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 64-67

Section 79 Period of Limitation สามารถสรุปได้ว่า ไม่ให้บังคับโทษภายหลัง จากที่ขาดอายุความบังคับโทษ (ให้เริ่มนับอายุความบังคับโทษตั้งแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด) โดยมีกำหนด อายุความสูงสุด คือ ยี่สิบห้าปี

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ยังได้กำหนดเรื่องอายุความสะดุด หยุคอยู่ (Tolling) และอายุความสะดุดหยุดลง (Interruption) ไว้ทั้งในชั้นฟ้องคดีและชั้นบังคับโทษ

3.4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การนับอายุความตามกฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกา จะเริ่มนับเมื่อมี การกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือให้เริ่มนับทันที เมื่อมีการกระทำที่ครบองค์ประกอบของความผิด และสำหรับกรณีที่เป็นความผิด ที่ก่อให้เกิดผลของการกระทำผิดดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง หรือเป็น ความผิดต่อเนื่องที่เจตนาใหม่เกิดขึ้นทุกวัน อายุความก็จะไม่เริ่มนับจนกว่าจะหยุดกระทำความผิด ซึ่งเป็นวิธีการนับอายุความที่มีหลักการเช่นเดียวกับการนับอายุความของไทยและโดยปกติแล้วอายุ ความนั้นจะนับไปจนกว่าจะมีการฟ้องคดี (ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีอุกฉกรรจ์ต่อคณะลูกขุนใหญ่ Indictment หรือการฟ้องคดีทั่วไป Information) แต่ไม่ใช่ นับถึงเพียงแค่มิมีการดำเนินคดีตามคำร้อง ทูลขอหรือมีการออกหมายจับ

นอกจากนี้กฎหมายกลางของสหรัฐอเมริกาก็ยังกำหนดให้มีการหยุดนับอายุ ความได้ในบางกรณี เช่น ให้อายุความหยุดนับจนกว่าจะมีการตรวจพิสูจน์ผู้กระทำความผิด โดยอาศัย DNA (18 U.S.C.3297) ยกเว้น กรณีความผิดร้ายร้ายแรงเกี่ยวกับเพศซึ่งด้วยผลแห่งกฎหมาย (18 U.S.C.3199) สามารถฟ้องคดีเกี่ยวกับเพศเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องถูกจำกัดด้วยอายุความอีกต่อไป

ในกรณีที่อยู่ในภาวะสงคราม กฎหมายของสหรัฐอเมริกาก็กำหนดไม่ให้มี การนับอายุความจนกว่าจะพ้น 3 ปี หลังสงครามสิ้นสุดลง (18 U.S.C.3287) ซึ่งได้มีการใช้บัญญัตินี้กับ กรณีความผิดที่เกิดขึ้นช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเท่านั้น และยังไม่มีการใช้บทบัญญัติเรื่องนี้อีกเลย จนถึงปัจจุบัน

เหตุอีกประการหนึ่งที่จะทำให้มีการหยุดนับอายุความ (Tolling) คือ เหตุที่ เกิดจากการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง กล่าวคือ ตามบทบัญญัติ 1 Stat.119(1790) ซึ่งเป็น กฎหมายฉบับแรกเกี่ยวกับอายุความ ไม่ให้มีการนับอายุความ เมื่อมีกรณีหลบหนีจากกระบวนการ ยุติธรรม (Fleeing of justice) และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งตาม (18 U.S.C.3290) ก็ตาม แต่หลักการของการนับอายุความก็ยังคงเดิม คือ ไม่ให้มีการนับอายุความในกรณีที่บุคคลหลบหนี จากกระบวนการยุติธรรม การหลบซ่อนตัวอยู่ในเขตรัฐอื่นหรืออยู่ในต่างประเทศ ทั้งที่ทราบว่าจะอาจ จะต้องถูกดำเนินคดี โดยเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงหรือหลบหนีก่อนที่การสอบสวนจะเริ่มต้นขึ้น หรือการ หลีกเลี่ยงการถูกฟ้องคดีด้วยเหตุอื่นใด ซึ่งนอกจากจะเป็นเหตุให้อายุความหยุดนับแล้วยังเป็น

การกระทำที่เป็นความผิดและกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือพยานหลักฐานอยู่นอกราชอาณาจักร เนื่องจากพยานหลักฐานอยู่นอกราชอาณาจักร กระบวนการต่างๆ ที่พนักงานสอบสวนจะสามารถรวบรวมพยานหลักฐานเหล่านั้นมาได้ก็ต้องอาศัยเวลา หากให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ประโยชน์จากการเดินของเวลาก็ย่อมไม่น่าจะเป็นธรรม รวมทั้งอาจเป็นหนทางสำหรับผู้อื่นที่มีฐานะดีและต้องการขยับย้ายพยานหลักฐาน ไปอยู่ในต่างประเทศ เพื่ออาศัยประโยชน์จากอายุความในส่วนนี้ ดังนั้น หลายประเทศจึงกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานหลักฐานอยู่นอกราชอาณาจักร เพื่อให้ดำเนินกระบวนการต่างๆ เพื่อเอาตัวผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานหลักฐาน มาดำเนินคดี

ส่วนกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา จะกำหนดให้หยุดนับอายุความได้ หากมีการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการหลบหนีกระบวนการยุติธรรมและเป็นการกระทำที่จงใจหรือเจตนาชัดขวางหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีโดยตรง เช่น ชัดขวางไม่ให้โจทก์สามารถฟ้องคดี เป็นต้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ไม่ควรได้รับประโยชน์จากอายุความ ซึ่งในกรณีนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ไม่อาจอ้างเรื่องของความล่าช้าในการดำเนินคดีซึ่งเป็นการขัดต่อสิทธิพื้นฐาน ตามรัฐธรรมนูญที่จะต้องมีการดำเนินคดีโดยรวดเร็วมาเป็นข้อต่อสู้ได้ เนื่องจากศาลถือว่าการหลบหนีก็เท่ากับเป็นการสละสิทธิ ที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วและการหลบหนีของผู้ต้องหา ที่เป็นเหตุให้เกิดความล่าช้า กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดมีการขยายอายุความได้ในบางกรณี คือ¹²⁹

1) ในกรณีความผิดที่กระทำต่อผู้เยาว์อายุไม่เกิน 18 ปี ในฐานะลักพาตัว ฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือฐานความผิดเกี่ยวกับความรุนแรง กฎหมายให้ฟ้องคดีดังกล่าวได้ ตลอดอายุของผู้เยาว์หรือภายใน 10 ปี หลังจากการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้น แล้วแต่ว่ากรณีใดนานกว่า (18 U.S.C.3283) อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลแห่งกฎหมาย 18 U.S.C.3299 ปัจจุบันนี้ สามารถฟ้องคดีต่างๆ เหล่านี้ได้โดยไม่ต้องถูกจำกัดด้วยอายุความ

2) ในการดำเนินคดีอาญาที่พยานหลักฐานอยู่ในต่างประเทศ อายุความอาจขยายออกไปได้อีกไม่เกิน 3 ปี นับจากวันยื่นคำร้องต่อศาลหรือไม่เกิน 6 เดือน หากได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศ (18 U.S.C.3292)

¹²⁹ อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อายุความในคดีอาญา. หน้า 11

3.4.3 ประเทศไทย

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยไม่ได้รับหลักการเกี่ยวกับการให้อายุความ สะดุดหูคุดอยู่หรือสะดุดหูคุดลงอย่างชัดเจน ดังเช่น ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะมีก็แต่ในบทบัญญัติ มาตรา 95 วรรคสองที่ให้เริ่มนับอายุความใหม่นับแต่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งการพิจารณา

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่า มีหลายกรณีที่ยัง มีช่องว่างอยู่ในกฎหมายอาญาของไทยเกี่ยวกับอายุความที่อาจทำให้ไปไม่ถึงความยุติธรรม ซึ่งน่าจะได้รับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law system) อายุความจึง บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดรูปแบบของอายุความทั้งก่อนฟ้อง หลังฟ้อง กรณีหลบหนี และกรณีความผิดต่อส่วนตัวครบถ้วนแล้ว ระบบกฎหมายอายุความของไทย จึงไม่มีแนวคิดเรื่องการหยุดอยู่หรือสะดุดหูคุดลง ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เป็นการนับอายุความเป็นช่วงๆ โดยยึดลำดับขั้นตอนการดำเนินคดีเป็นหลัก กรณีผู้กระทำความผิด หรือจำเลยหลบหนี ก็จะบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้นับอายุความอย่างไร เมื่อเกิดการกระทำความผิดแล้ว ไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะหลบหนีหรือเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม อายุความจะเริ่มนับทันทีเพื่อประโยชน์ ในการเร่งรัดเจ้าพนักงานให้ติดตามตัวผู้กระทำความผิดหรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และเพื่อให้ ได้พยานหลักฐานที่มีความสดและใกล้ชิดกับเวลาเกิดเหตุ เมื่อเจ้าพนักงานจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ หรือผู้กระทำความผิดเข้ามาพบตัวต่อสู้อคดี และพนักงานอัยการนำตัวผู้กระทำความผิดฟ้องต่อศาล อายุความจะหยุดนับอย่างเด็ดขาด (มิใช่หยุดลงชั่วคราว) ตามมาตรา 95 วรรคหนึ่งเมื่อศาลได้ตัวจำเลย มาแล้วยังพิจารณาคดีไม่เสร็จ หรือพิพากษาคดีแล้วแต่จำเลยหลบหนีไปอายุความก็จะเริ่มต้นนับใหม่ ก็เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดในมาตรา 95 วรรคสอง และมาตรา 98 ตามลำดับ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าผู้กระทำความผิดหลบหนีจากการถูกจับกุมรอให้ขาดอายุความ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการในการกำหนดอายุความในคดีอาญาในประเทศไทย และต่างประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาทางด้านกฎหมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพอาชญากรรมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เดิมการกำหนดอายุความในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไป ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีมักจะไม่กำหนดอายุความในคดีอาญา โดยถือเป็นอำนาจของรัฐที่จะดำเนินคดีเมื่อใดก็ได้ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ ประมวลกฎหมายจะยึดหลักมีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้สำหรับทุกฐานความผิด การวิเคราะห์ปัญหา เกี่ยวกับอายุความที่สำคัญจะทำให้ได้แนวทางในการแก้ไขการกำหนดอายุความคดีอาญาของ ประเทศไทยต่อไป

1. ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นก่อนฟ้องคดี

การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ผู้เริ่มคดีเป็นได้ ทั้งเจ้าพนักงานของรัฐและตัวผู้เสียหายเอง ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้เริ่มคดีไม่ว่าจะเป็นการเริ่ม โดยมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายหรือมีคำกล่าวโทษ โดยการเริ่มต้นคดีจะต้องเริ่มต้นด้วยการดำเนินคดี ของพนักงานสอบสวน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงาน อัยการ จะเป็น ผู้พิจารณาสั่งฟ้องสั่งไม่ฟ้อง ถ้าปรากฏว่าในระหว่างนี้ผู้ต้องหาเกิดวิกลจริตขึ้นและ ไม่ สามารถที่จะ ต่อสู้คดีได้นั้น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะต้องงดการดำเนินคดีไว้ จนกว่าผู้นั้นจะหาย วิกลจริตและสามารถที่จะต่อสู้คดีได้ซึ่งระหว่างนี้อายุความยังคงนับอยู่ต่อไป ตามหลักเกณฑ์ที่ได้ กล่าวไว้แล้วในข้างต้นในมาตรา 95 วรรคหนึ่ง และเมื่อครบกำหนดอายุความ แล้วก็ไม่สามารถที่จะ ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้หรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ”

ในอายุความตามประมวลกฎหมายอาญานั้นจะไม่มีบทบัญญัติใน เรื่อง อายุความสะดุด หยุดอยู่ไว้ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริต ซึ่ง โดยหลักแล้วการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย โดยปกติจะต้องผ่านขั้นตอนจากพนักงานสอบสวน เมื่อสอบสวนเสร็จพนักงานสอบสวนก็ส่งเรื่อง ให้พนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการฟ้องร้องและศาลจะเป็นองค์กรสุดท้ายที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีต่อไป

ซึ่งในขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ หากพบว่าในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือก่อนการฟ้องคดี ผู้ที่ถูกกล่าวหา มีความผิดปกติทางจิตและไม่อยู่ในสภาพที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ บทบัญญัติของกฎหมาย ได้กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา จะต้องได้รับการบำบัดรักษา โดยจิตแพทย์เสียก่อนจนกว่าผู้นั้นจะสามารถต่อสู้คดีได้ จึงจะดำเนินการต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ซึ่งในระหว่าง ที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการบำบัดรักษา โดยจิตแพทย์อยู่นั้น อายุความก็ยังคงนับอยู่ต่อไป และเมื่อครบ กำหนดอายุความตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 95 วรรคหนึ่ง ก็เป็นอันขาดอายุความ

ตัวอย่าง กรณีที่จังหวัดราชบุรี ป้าฆ่าหลานสาวของตน อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบกับ มาตรา 289 ซึ่งมีกำหนดอายุความในการดำเนินคดี “ยี่สิบปี” ตามมาตรา 95 (1) ซึ่งได้กระทำความผิดในวันที่ 16 สิงหาคม 2555 หากปรากฏว่าขณะสอบสวน ป้า เกิด “วิกลจริต” ขึ้น ระหว่างทำการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวน หรือศาลแล้วแต่กรณีสั่ง ให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้ว ให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจ ได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้งดการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริต หรือสามารถต่อสู้คดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้น ไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล เข้าหลวงประจำจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร ซึ่งการกระทำความผิดของป้า ดังกล่าวจะครบกำหนดอายุความในวันที่ 16 สิงหาคม 2570 ดังนั้น หากหลังจาก วันที่ 16 สิงหาคม 2570 ป้าหายจากอาการวิกลจริต ก็จะดำเนินคดีไม่ได้ เพราะขาดอายุความแล้ว ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าจะต้องมีการฟ้องและได้ ตัวมายังศาลภายใน กำหนดอายุความตามที่ระบุไว้ใน อนุมาตรา (1) ถึง (5) และเมื่ออายุความขาด โดยผู้ถูกกล่าวหา ยังไม่หายจากอาการวิกลจริต ก็จะส่งผลให้ไม่สามารถฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลได้ เพราะจะไม่ได้ ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ภายในอายุความตามมาตรา 95 อันจะเป็นการไม่ยุติธรรมกับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดซึ่งจะต่างกับกฎหมายของประเทศเยอรมัน จะมีการหยุดนับ อายุความหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่โดยกฎหมายกำหนดไว้ว่าถ้ามีเหตุใดเหตุหนึ่งให้หยุดนับอายุความ และจะมีการเริ่มนับอายุความใหม่ ก็ต่อเมื่อเหตุที่ทำให้หยุดนับอายุความหมดสิ้นไป เช่น เมื่อมีการกระทำความผิดแล้ว ผู้กระทำความผิดเกิดวิกลจริต ถือว่าการวิกลจริตนั้น เป็นเหตุที่ทำให้หยุด นับอายุความ เมื่อบุคคลนั้นหายจากอาการวิกลจริตแล้ว ถือว่าเหตุให้หยุดนับอายุความหมดสิ้นไป จะเริ่มต้นนับอายุความใหม่ ต่อจากอายุความที่หยุดนับไว้ในตอนแรก ซึ่งจะทำให้มีโอกาสจะฟ้อง ผู้กระทำความผิดต่อศาล

2. ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตในชั้นศาลหรือชั้นหลังฟ้องคดี

การเริ่มต้นดำเนินคดีอาญา หลังจากมีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสร็จแล้วก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง กรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อศาล เมื่อศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้วก็จะเริ่มเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลซึ่งศาลจะเป็นองค์กรสุดท้ายในการพิจารณาพิพากษาคดี ในระหว่างที่มีการฟ้องคดีและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้วนั้น อายุความก็จะหยุดนับทันทีเพราะถือว่าเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้วแต่ถ้าขณะอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏว่าจำเลยเกิดอาการวิกลจริตขึ้น ระหว่างนั้นกฎหมายได้กำหนดให้ศาลจะต้องงดการไต่สวนมูลฟ้อง งดการพิจารณาคดีไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากอาการวิกลจริตและสามารถต่อสู้คดีได้โดยในระหว่างนี้ ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเริ่มนับอายุความใหม่ภายหลังจากที่ศาลสั่งจำหน่ายคดี เพราะเหตุที่จำเลยวิกลจริต และถ้าจำเลยไม่หายจากการวิกลจริตและอายุความที่เริ่มนับใหม่นี้ครบกำหนด ก็ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นกัน ทำให้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อีก

การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่นี้ส่งผลดีทั้งต่อผู้วิกลจริตเอง และสังคม รวมถึงผู้เสียหายด้วย กล่าวคือ กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิกลจริตนั้นในคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยถือว่าเป็นประธานในคดี มีสิทธิที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ว่าตนนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ถ้ายังยึดหลักเกณฑ์อายุความเดิมเมื่อขาดอายุความแล้ว กรณีที่จำเลยหายจากอาการวิกลจริตและสามารถที่ต่อสู้คดีได้แล้วจำเลยก็ไม่มีโอกาสที่จะกลับมาต่อสู้คดีได้อีกแล้ว เพราะถูกตัดสิทธิโดยอายุความ ดังนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จำเลยอาจตกเป็นจำเลยสังคมก็เป็นได้ เพราะเนื่องจากสังคมอาจจะคิดว่าจำเลยคือผู้ลงมือกระทำความผิดจริง

ปัญหาการดำเนินคดีในชั้นศาล กรณีนี้จะต้องปรากฏว่าต้องได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ซึ่งตามกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสองนี้ จะต้องครบเงื่อนไขทั้งสองประการ กล่าวคือจะต้องมีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วย ในกรณีที่จำเลยวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยให้งดการไต่สวนมูลฟ้อง งดการพิจารณาคดีไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้น จะหายวิกลจริตและสามารถต่อสู้คดีได้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคสอง โดยศาลจะสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวก็ได้ ซึ่งในระหว่างที่งดการพิจารณาคดีไว้นั้น โดยกฎหมายได้บัญญัติให้เริ่มนับอายุความใหม่ภายหลังจากที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว เพราะเหตุที่จำเลยวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ เมื่อศาลสั่งงดการพิจารณาคดีไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว ก็ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ เช่นกัน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง

ตัวอย่าง นางหนูดี ทำร้ายสามีของตนเอง จนได้รับอันตรายสาหัสอันเป็นความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 297 โดยได้กระทำความผิดในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562 อายุความฟ้องคดี และได้ตัวมาศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่งคือ“สืบห้าปี”ตามอนุสอง ซึ่งวันที่ครบกำหนดสืบห้าปี คือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2577 นางหนูดี ถูกพนักงานอัยการนำตัวไปฟ้องคดีต่อศาลในความผิดดังกล่าวในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2563 ในวันนั้นเอง นางหนูดีได้รับการปล่อยชั่วคราว (ประกันตัว) ออกมาเพื่อต่อสู้คดี และปรากฏว่าเกิดวิกฤตจิตขึ้นและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง ต้องเริ่มนับอายุความใหม่ ซึ่งวันครบกำหนดอายุความคือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2577 ถ้าปรากฏว่านายสามไม่หายจากอาการวิกฤตจิตภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ ตามมาตรา 95 วรรคสอง เมื่อขาดอายุความแล้วทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับจำเลยได้

ปัญหาของบทบัญญัติอายุความทั้งในชั้นก่อนฟ้องและในชั้นศาลดังที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจก่อให้เกิดปัญหาและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่วิกฤตจิต กล่าวคือ ผู้วิกฤตจิตนั้นถือว่าเป็น “ประธานในคดี” ตามหลักในการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ ซึ่งผู้ วิกฤตจิตนี้ ต้องได้รับการรักษาเสียก่อนและเมื่อหายเป็นปกติสามารถที่จะต่อสู้คดีได้แล้ว ผู้ต้องหา หรือจำเลยก็มีสิทธิที่จะกลับมาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามสิทธิในกระบวนการยุติธรรมใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 40 ที่ได้บัญญัติรับรองไว้ เพื่อพิสูจน์ว่าตน ไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งยังสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่สำคัญในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา คือ “หลักฟังความทุกฝ่าย” และ “หลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดี” และต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนก็จำต้องได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องรับทราบข้อหาว่าตนถูกต้องอย่างไรและมี โอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา นั้น เพราะในคดีอาญาสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นถือว่าเป็นสิทธิที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากผู้ต้องหามีใช่บุคคลที่กระทำความผิดตามที่ถูก กล่าวหาแล้ว ก็ควรกลับมาต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ ดังนั้น ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา หรือกรณีที่ปรากฏพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกฟ้อง เมื่อได้รับการรักษาจนหายแล้วก็ต้องกลับมารับโทษตามกฎหมายในสิ่งที่ตนได้ก่อไว้ ซึ่งเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญา

อีกทั้ง หากยังถือเอาหลักเกณฑ์อายุความตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 วรรคสอง กฎหมายได้กำหนดให้ยุติการดำเนินคดีไว้ นั้น หากปรากฏว่า

ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่วิกลจริตดังกล่าว ไม่หายจากอาการวิกลจริตภายในกำหนดอายุความก็เป็นอันขาดอายุความ ซึ่งหากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น ถือว่าไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหา หรือจำเลยได้ เพราะอายุความถือว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่สำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่าอายุความถือว่าเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งดูเหมือนจะไม่เป็นธรรมต่อสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลย เพราะเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งยังไม่เป็นธรรมต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องอีกด้วย กล่าวคือ กรณีที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้พยายามอย่างเต็มที่แล้ว ในการรวบรวมพยานหลักฐานไว้เพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสังคม ซึ่งหากยังถือเอาหลักเกณฑ์ที่มีแต่เดิมก็เป็นอันขาดอายุความทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

3. ปัญหาการกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดบางประเภท

การกำหนดอายุความในความผิดบางประเภทตามกฎหมายของประเทศต่าง ๆ จะมีการกำหนดให้ความผิดบางฐานที่ไม่มีอายุความ ซึ่งอาจพิจารณาจากอัตราโทษ ความร้ายแรงของความผิด ความรุนแรงของการกระทำความผิด หรือลักษณะของการกระทำเป็นหลัก มีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป แต่ในประเทศไทย ยังไม่มีการกำหนดให้มีความร้ายแรงเป็นคดีที่ไม่มีอายุความ จึงทำให้คดีบางคดีซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น อาชญากรรมการค้ายาเสพติด องค์การอาชญากรรมข้ามชาติและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเช่น น็อโงประชาชน ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ เป็นคดีที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้หลายคดี เพราะคดีขาดอายุความ จึงทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใดซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศบางประเทศที่มีการกำหนดคดีที่ไม่มีอายุความไว้

ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำมาใช้ในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อประชาชนและกระทบต่อประเทศชาติ เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นความผิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศเยอรมัน (VStGB หรือ Code of Crime against International Law) ซึ่งมีลักษณะที่เป็นการกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) อาชญากรรมรุกราน (Crime of Aggression) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) ไม่มีอายุความฟ้องคดี กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้เสมอไม่ว่าระยะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม

เพราะถือว่าการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าส่งผลกระทบต่อสังคมโลกก็เป็นได้ เพราะเนื่องจากการกระทำผิดเหล่านี้ เป็นการกระทำที่รุนแรงส่งผลให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล ดังนั้น ระยะเวลาในการดำเนินคดีจึงไม่ควรมียกเว้น ในคดีที่ไม่มีอายุความนี้ จะเป็นคดีที่มีการกระทำผิดที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ทั้งต่อชีวิต ทรัพย์สิน และยังเป็นกระทำที่ทรมาน โหดร้ายอีกด้วย และที่สำคัญอย่างยิ่งในคดีที่ไม่มีอายุความ การกระทำผิดจะเป็นการกระทำที่กระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง

ผู้ศึกษามีความเห็นด้วยกับกรณีที่มีการกระทำใดเป็นการกระทำผิดที่ร้ายแรงไม่ควรมียกเว้นอายุความในการดำเนินคดี เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเมื่อใดก็ได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยระยะเวลา

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

แนวคิดในการกำหนดให้มีอายุความในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญาของไทยหรือประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศ ต่างก็มีเหตุผลหลักที่สำคัญจากแนวคิดเรื่องกฎแห่งการลืม แม้เหตุผลที่นำมากล่าวอ้างจะน่าฟัง เนื่องจากพยานหลักฐาน โดยเฉพาะประจักษ์พยานเป็นสิ่งสำคัญในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาซึ่งแต่เดิมนั้นการรับฟังพยานหลักฐานจำเป็นต้องฟังความทรงจำของมนุษย์เป็นสำคัญ และเป็นธรรมชาติสิ่งที่ยานบุคคลรู้เห็นจะลืมนั่นเองไปตามกาลเวลา อันอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือเรื่องพยานหลักฐาน จึงจำเป็นต้องหยิบยกประเด็นเรื่องอายุความขึ้นมาใช้ แต่ในเรื่องนี้ เนื่องจากสภาพความเป็นจริงที่การกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ที่รัฐสามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องให้ผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินการเองอย่างในคดีแพ่ง ทั้งโดยสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป มีการกระทำความผิดที่ร้ายแรงและก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนในสังคมมากขึ้น

ประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ในหมวด 9 ซึ่งบทบัญญัติเรื่องดังกล่าวนี้ ได้ใช้มาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยยังไม่มีมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะที่ต่างประเทศมีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอายุความค่อนข้างละเอียดและทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในสภาพโลกไร้พรมแดนที่บุคคลสามารถเดินทางไปในที่ต่างๆ โดยสะดวกขึ้นอันอาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาที่จะแฝงตนหรือหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในต่างแดนเพื่อรอให้คดีขาดอายุความเริ่มมีมากขึ้นในสังคมไทย จึงทำให้เหตุผลที่บัญญัติเรื่องอายุความที่เคยกำหนดไว้ดังกล่าวมีความหนักแน่นน้อยลง

เหตุผลที่สำคัญอีกประการที่มาสสนับสนุนในการกำหนดอายุความก็คือการเร่งรัดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและรับโทษโดยเร็ว และเป็นการเร่งรัดให้ผู้เสียหายต้องใช้สิทธิในส่วนคดีอาญาโดยไม่ชักช้า เพื่อให้กระบวนการพิจารณาในส่วนของการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริง สามารถดำเนินคดีได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ป้องกันการอาศัยประโยชน์จากพยานหลักฐานที่สูญหาย เพราะกาลเวลา

ล่วงเลย นอกจากนี้การกำหนดอายุความยังมีผลเชิงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการคดีด้วย เพราะยิ่งเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ย่อมก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์พยานหลักฐานมากขึ้นเท่านั้น การกำหนดให้มีอายุความจึงช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และการดำเนินคดี ในขณะที่ประชาชนยังให้ความสนใจกับคดีอาญาที่เกิดขึ้น ย่อมมีผลเป็นการยับยั้งมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดเช่นเดียวกันอีกได้

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้รูปแบบการได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากการกระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไป จากสภาพของการกระทำความผิดที่ถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของมนุษย์ อาจมีการลืมเลือนไปตามกาลเวลา ได้เปลี่ยนเป็นภาพที่ได้จากการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น กล้องวงจรปิด กล้องโทรทัศน์ ที่สามารถบันทึกภาพเหตุการณ์ต่างๆ ได้ซึ่งทำให้สามารถได้พยานหลักฐานในการดำเนินคดีที่น่าเชื่อถือโดยไม่ต้องพึ่งความทรงจำของมนุษย์อย่างที่เคยเป็น

นอกจากนี้ การกำหนดอายุความถือเป็นการตัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนควรได้รับจากการดำเนินคดีในศาล ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ การยกฟ้องด้วยเหตุอายุความจึงเป็นการบั่นทอนสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวโดยเฉพาะในคดีที่มีการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจริง และการที่กฎหมายตัดสิทธิการลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงเพราะเหตุขาดอายุความ ถือเป็นการยุติคดีด้วยเหตุผลด้านเทคนิค ที่อาจส่งผลกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมาย และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลหรือกระบวนการยุติธรรมด้วย การกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญา จะกำหนดให้มีระยะเวลาไม่นานเท่าใด หรือการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ การขยายอายุความและการกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดของแต่ละฐานความผิดขึ้นอยู่กับอัตราโทษและลักษณะความร้ายแรงการกระทำเป็นสำคัญ

เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ไว้ในกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีกฎหมายได้กำหนดให้งดการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรืองดการพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายวิกลจริตและสามารถต่อสู้คดีได้ ซึ่งในระหว่างที่งดการดำเนินคดีไว้ อายุความในกรณีดังกล่าวก็ยังคงนับอยู่ต่อไปและเมื่อครบกำหนดอายุความแล้ว ก็เป็นอันขาดอายุความ ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีก

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันยังคงมีประเด็นที่เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอันส่งผลให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา เรื่อง การกำหนดอายุความในคดีอาญา ผู้ศึกษาพบว่าต้องแก้ไขและวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ดังนี้

2.1 ในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ผู้เริ่มคดีอาจเป็นได้ทั้งเจ้าพนักงานของรัฐและตัวผู้เสียหายเอง ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้เริ่มคดี ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มโดยมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายหรือมีคำกล่าวโทษ โดยการเริ่มต้นคดีจะต้องเริ่มต้นด้วยการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาสั่งฟ้องสั่งไม่ฟ้อง ถ้าปรากฏว่าในระหว่างนี้ผู้ต้องหาเกิดวิกลจริตและไม่สามารถที่จะต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะต้องงดการดำเนินคดีไว้ จนกว่าผู้นั้นจะหายวิกลจริตและสามารถที่จะต่อสู้คดีได้ซึ่งระหว่างนี้อายุความยังคงนับอยู่ต่อไป ตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นในมาตรา 95 วรรคแรก และเมื่อครบกำหนดอายุความ แล้วก็ไม่สามารถที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้หรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ”

กรณีดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อสังคมและความสงบสุขของประชาชน เพราะเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อย ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพยายามอย่างเต็มที่แล้วในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะดำเนินคดีแก่ ผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองสังคมให้อยู่อย่างสงบสุข แต่ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เนื่องจากคดีขาดอายุความในช่วงที่เกิดวิกลจริต

ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องหาเกิดวิกลจริตขึ้นในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ควรกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่โดยการร้องขอต่อศาล ซึ่งอาจใช้หลักเกณฑ์การร้องขอเช่นเดียวกันกับกรณีที่จำเลยวิกลจริตในระหว่างการพิจารณาของศาลตามที่กฎหมายอาญาของประเทศเยอรมันได้วางหลักเกณฑ์ไว้ ซึ่งการร้องขอนี้จะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป กล่าวคือ กรณีที่เป็นการกระทำความผิดร้ายแรง เช่น การฆ่าผู้อื่น หรือการกระทำความผิดที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจึงสมควรต้องได้รับโทษ ถ้าปรากฏว่าระหว่างผู้ต้องหาถูกดำเนินคดีอยู่นั้นเกิดวิกลจริตขึ้น ซึ่งโดยหลักแล้วในระหว่างนี้ จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้เลย อายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง ยังคงนับอยู่ต่อไป

จึงเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับเรื่องอายุความในกรณีผู้ต้องหาวิกลจริตในชั้นสอบสวนดำเนินคดี โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการอาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราวก็ได้ และเมื่อต่อมา

ผู้ต้องหาหายจากอาการวิกลจริต แล้วและพร้อมที่จะสามารถต่อสู้คดีได้แล้ว อายุความก็จะเริ่มนับต่อจากที่ได้หยุดนับไว้ในครั้งแรก

2.2 การเริ่มต้นดำเนินคดีอาญา เมื่อมีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสร็จแล้วก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของพนักงานอัยการ ในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง กรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อศาล เมื่อศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้วก็จะเริ่มเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลซึ่งศาลจะเป็นองค์กระสุดท้ายในการพิจารณาพิพากษาคดี

ในระหว่างที่มีการฟ้องคดีและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้วนั้น อายุความก็จะหยุดนับทันทีเพราะถือว่าเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้ว แต่ถ้าขณะอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏว่าจำเลยเกิดอาการวิกลจริตขึ้น ซึ่งในระหว่างนั้นกฎหมายได้กำหนดให้ศาล จะต้องงดการไต่สวนมูลฟ้อง งดการพิจารณาคดีไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากอาการวิกลจริตและ สามารถต่อสู้คดีได้โดยในระหว่างนี้ ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบทบัญญัติของอายุความแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสองนี้ ได้กำหนดให้เริ่มนับอายุความใหม่ภายหลังจากที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุที่จำเลยวิกลจริต และ ถ้าจำเลยไม่หายจากอาการวิกลจริตและอายุความที่เริ่มนับใหม่นี้ครบกำหนดตามมาตรา 95 (1) - (5) แล้วแต่กรณี ก็ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นกัน ทำให้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ อีก

หากยังคงถือเอาหลักเกณฑ์อายุความเดิมตามมาตรา 95 วรรคสองนี้ก็จะส่งผลกระทบและก่อให้เกิดปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะทำให้การกำหนดอายุความถือว่าเป็นการตัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนควรได้รับจากการดำเนินคดีในศาล หรืออาจ กล่าวได้ว่าการยกฟ้องด้วยเหตุขาดอายุความถือเป็นการบั่นทอนสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว

แต่ถ้ากำหนดให้มีการนำหลักเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่มาใช้ในกรณีดังกล่าวนี้ก็จะทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดไปได้ ซึ่งการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่นี้ส่งผลดีทั้งต่อผู้วิกลจริตเองและสังคม รวมถึงผู้เสียหายด้วย กล่าวคือ กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิกลจริตนั้น ในคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยถือว่าเป็นประธานในคดีมีสิทธิที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพื่อพิสูจน์ว่าตนนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ถ้ายังยึดหลักเกณฑ์อายุความเดิมเมื่อขาดอายุความแล้ว กรณีที่จำเลยหายจากอาการวิกลจริตและสามารถที่ต่อสู้คดีได้แล้วจำเลยก็ไม่มีโอกาสที่จะกลับมาต่อสู้คดีได้อีกแล้ว เพราะถูกตัดสิทธิโดยอายุความ ดังนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จำเลยอาจตกเป็นจำเลยสังคมก็เป็นได้ เพราะเนื่องจากสังคมอาจจะคิดว่าจำเลยคือผู้ลงมือกระทำความผิดจริง

กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หากต่อมาปรากฏพยานหลักฐานว่าจำเลยคือผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกฟ้องไว้จำเลยก็ควรที่จะต้องได้รับการลงโทษ โดยการลงโทษนี้จะเป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการเพื่อที่จะป้องกันการแก้แค้นกันเองระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด

และการลงโทษจำคุกนี้ถือว่าเป็นการปกป้องคุ้มครองสังคมจากผู้กระทำความผิดและเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมด้วย ในปัจจุบันกฎหมายอาญาได้มีการบังคับใช้โดยมีความมุ่งหมายในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิดก็เป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรหรือสามารถกลับตัวเป็นคนดีที่เคารพกฎหมายได้ หมายความว่า ผู้กระทำความผิดมีสติปัญญา เพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติและรับการศึกษอบรมได้ การแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction) จึงเป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรม จึงเป็นงานที่รัฐบาลจะต้องกระทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยารักษาผู้กระทำความผิดเปลี่ยนให้บุคคลเหล่านั้นเคารพกฎหมายให้ได้ อันตรงตาม วัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญา

กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลที่ต้องได้รับผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง ควรที่จะต้องได้รับการเยียวยาตามสิทธิเรียกร้องที่ผู้เสียหายนั้นมีอยู่ สำหรับผู้เสียหายแล้ว ในบางกรณีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการประหารชีวิตหรือจำคุกนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่ผู้เสียหาย ต้องการที่สุดจริงอยู่แม้ว่าในขณะที่เกิดผลของการกระทำความผิดขึ้น ฝ่ายผู้ที่ต้องสูญเสียชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิด อาจต้องการให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่เขาได้กระทำลงไป แต่ในขณะที่เดียวกัน สิ่งที่ผู้เสียหายต้องการอีก ประการหนึ่งคือ การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น สำหรับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยทั่วไปสิ่งที่ผู้เสียหายต้องการมากที่สุดคือการได้ทรัพย์สินที่สูญเสียไป ไม่ว่าจะจากการลักทรัพย์ ยักยอก หรือ น้อ โกง หรือในบางกรณีแม้ความผิดที่กระทำต่อชีวิตและร่างกายของผู้เสียหายเมื่อระยะเวลาล่วงเลย ไปพอสมควรแล้ว ความแค้นที่ฝ่ายผู้เสียหายมีต่อผู้กระทำความผิดอาจจะบรรเทาเบาบาง และหันมา สนใจค่าสินไหมหรือค่าเสียหายทดแทน

อย่างไรก็ตามการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่กรณีที่จำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้นี้จะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปโดยต้องพิจารณาความสามารถของจำเลยตามคำเบิกความของแพทย์ประกอบด้วย และการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่นี้จะต้องเป็นการร้องขอต่อศาล เช่นเดียวกับประเทศเยอรมันที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ซี (Interruption) ซึ่งเป็นเรื่องที่ยุคนับอายุความโดยการร้องขอต่อศาล ซึ่งมาตรา 78 ซี ได้กำหนดว่า ให้ยุคนับอายุความกรณีดังต่อไปนี้ มีคำสั่งศาลให้จำหน่ายคดีเนื่องจากผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้ไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือคำสั่งใด ๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดีเพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตภายหลังจากการกระทำความผิดเช่นเดียวกับประเทศเยอรมันนั้น มีความเหมาะสมกับ

ประเทศไทยเพราะเนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เหมือนกันกับประเทศเยอรมัน ซึ่งประเทศเยอรมันเองก็เป็นต้นแบบกฎหมายอาญาในหลายๆ มาตรการของประเทศไทย อีกทั้งส่งผลดีต่อตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง และยังส่งผลดีต่อสังคมและต่อผู้เสียหายซึ่งที่ได้กล่าวไว้แล้วอีกด้วย นอกจากนี้ในระหว่างที่อายุความสะดุดหยุดอยู่นี้ อาจมีการวางกลไกในการ ตรวจสอบความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยในทำนองเดียวกันกับกฎหมายของประเทศเยอรมันที่กำหนดให้มีการตรวจสอบภายหลังจากการจำหน่ายคดีชั่วคราวในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยวิกลจริตในชั้นการสอบสวนหรือในชั้นศาล เพื่อทบทวนความสามารถในการ ต่อสู้คดีและเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย เพราะเนื่องจากในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่ให้ อำนาจแก่พนักงานอัยการของไทย ในการตรวจสอบความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือ จำเลยได้เลย

จึงเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา โดยควรบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ไว้กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการกระทำความผิดในชั้นศาล ทั้งนี้ การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ กรณีนี้ยังทำให้ประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่เกี่ยวกับบทบัญญัติในเรื่องอายุความมีความ ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 การกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดบางประเภท ซึ่งในต่างประเทศมีการกำหนดให้มีการขยายอายุความได้ในความผิดบางประเภท เพื่อให้การกำหนดอายุความมีความเหมาะสมกับฐานความผิดบางฐาน จึงกำหนดให้สามารถขยายอายุความ ได้ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามกฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ตาม U.S.Code มาตรา 3286 ได้บัญญัติถึงการขยายอายุความสำหรับความผิดฐานก่อการร้ายเอาไว้ ดังนี้

2.3.1 สำหรับความผิดฐานก่อการร้าย (ไม่อยู่ภายใต้บังคับอายุความตามมาตรา 3282) ห้ามไม่ให้ฟ้อง ดำเนินคดี หรือลงโทษ การกระทำความผิดฐานก่อการร้ายที่ไม่มีผลต่อชีวิตหรือไม่น่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือไม่มีการบาดเจ็บสาหัส หากไม่มีการฟ้องคดีภายใน 8 ปีหลังจากวันที่กระทำความผิด

2.3.2 ไม่มีอายุความสำหรับการก่อการร้าย (ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายใด ๆ) ที่จะห้ามไม่ให้ฟ้อง ดำเนินคดี หรือลงโทษ การกระทำความผิดฐานก่อการร้ายที่ไม่มีผลต่อชีวิตหรือไม่น่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือไม่มีการบาดเจ็บสาหัส

แม้แต่การกระทำความผิดเกี่ยวกับเด็ก ในขณะที่เกิดการกระทำความผิด อายุของผู้เสียหายยังน้อยอยู่หรือยังเป็นเด็กอยู่ เด็กอาจจะเกิดความกลัว หรืออับอาย หรือยังไม่เข้าใจในการกระทำความผิด เด็กอาจจะลืมเรื่องที่เกิดขึ้นได้ง่าย ต่อมาเมื่อเด็กเติบโตขึ้น ทำให้เด็กจำเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้ การให้มีการขยายอายุความจะยังคงทำให้คดีนั้นยังอยู่ในอายุความ

ประมวลกฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกา ตาม 18 U.S. Code มาตรา 3283 ได้บัญญัติ ความผิดที่กระทำต่อเด็กไว้ว่า "ไม่มีอายุความสำหรับความผิดเกี่ยวกับเพศหรือเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย ที่กระทำต่อเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่จะต้องมีการฟ้องคดีก่อนที่เด็กนี้จะอายุครบ 25 ปี"

ทั้งนี้ อาชญากรรมที่กระทำต่อเด็ก ถ้าเป็นเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ถ้าการกระทำความผิด เกิดขึ้นกับเด็ก กฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกาให้โอกาสเด็กจนกระทั่งอายุ 25 ปี ในการฟ้องร้องคดี ทั้งนี้ เมื่อเด็กบรรลุนิติภาวะพอสมควรแล้ว ก็จะสามารถตัดสินใจได้ว่า จะฟ้องคดีกับการกระทำความผิด ที่ได้เกิดขึ้นกับตัวเองในขณะที่เป็นเด็กอยู่หรือไม่ ทั้งนี้ เพราะหากมีการกระทำความผิดและกำหนดให้ เด็กต้องฟ้องคดีทันที โดยกำหนดอายุความเช่นเดียวกับความผิดที่กระทำกับผู้ใหญ่ เด็กอาจไม่มี วุฒิภาวะพอที่จะทราบว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อาจจะเป็นการกระทำความผิดต่อเด็ก บาง กรณีเด็กอาจไม่อยู่ในภาวะที่จะตัดสินใจฟ้องผู้กระทำความผิดได้ อาจเนื่องมาจากผู้กระทำความผิด เป็นบุคคลที่เด็กต้องพึ่งพาหรืออาศัยอยู่ด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการร่วมประเวณีกับญาติสนิท โดยชาติตะวันตกหลายชาติ กำหนดให้การร่วมประเวณีกับญาติสนิท เป็นความผิดอาญาฐานหนึ่ง การกำหนดให้เด็กมีอายุพอสมควรก่อนจะครบกำหนด 25 ปี เป็นการขยายเวลาให้เด็กมีโอกาส ตัดสินใจว่าจะฟ้องผู้กระทำความผิดหรือไม่

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นแบ่งประเภทของอายุความออกเป็น 4 ประเภท คือ อายุความการฟ้องคดี อายุความหลังฟ้องคดี ในกรณีจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริต อายุความ การลงโทษหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุด และอายุความร้องทุกข์กรณีความผิดอันยอมความได้ ซึ่งได้ กำหนดให้มีอายุความสำหรับความผิดทุกประเภท และในประเทศไทยหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ได้ นำมาใช้ทั้งกรณีไม่มีกำหนดอายุความ การขยายอายุความ และการระงับอายุความและการระงับอายุความจากการศึกษา คดีที่ขาดอายุความไปแล้ว ศาลก็ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้เลย ซึ่งไม่สอดคล้อง กับทฤษฎีของการลงโทษในคดีอาญา ในทางทฤษฎี แก่แก่นตอบแทน การป้องกัน การทำให้ผู้กระทำผิด ไม่สามารถ ไปกระทำความผิดอีกและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ยังไม่มีการกำหนดให้มีคดีที่มีความร้ายแรงเป็นคดีที่ไม่มีอายุความจึงทำให้คดีบางคดีที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น อาชญากรรมการค้ายาเสพติด องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น นื้อ โกง ประชาชน การเล่นแชร์ลูกโซ่ ที่สร้างความเสียหายให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ เป็นคดีที่ไม่สามารถ นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้หลายคดี ดังนั้น การที่ไม่กำหนดอายุความในความผิดอันเกิดต่อรัฐ อาจเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของประเทศไทยได้ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลยมาลงโทษให้จงได้ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ การลงโทษในคดีอาญา ตามทฤษฎีการแก้แค้นตอบแทน ทฤษฎีการป้องกัน ทฤษฎีการทำให้ผู้กระทำ ผิดไม่สามารถไปกระทำความผิดอีกและทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

จึงเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องอายุความในมาตรา 95 วรรคท้าย โดยมีหลักว่า “การฟ้องคดีอาญาต้องทำภายในกำหนดอายุความ เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำขึ้นเป็นความผิดอาญาร้ายแรง กำหนดให้ไม่มีอายุความ ความผิดอาญาร้ายแรง คือ

- (1) ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์
- (2) ความผิดฐานการก่อการร้าย
- (3) ความผิดฐานข่มขืนและฆ่า
- (4) ความผิดฐานเจตนาฆ่าผู้อื่นโดยทรนินหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลชนก มนตะเสวี, ดวงตา ไกรภัสสรพงษ์ และ วิชชุดา จันทราชภูรี. (2561). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพจิตและจิตเวชสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำ*. กรุงเทพฯ: สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์.
- กำชัย จงจักรพันธ์. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กำธร เลียงสังข์ธรรม. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง*. กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดี พนมยงค์.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติชาย ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2548). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.
- กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. (2557). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คณิต ณ นคร. (2553). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ็อง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2556). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติ ติงศัททีย์. (2549). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชิงชัย ศรีประสิทธิ์. (2540). *มาตรการทางกฎหมายในการบังคับรักษาผู้ป่วยทางจิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. (2550). *อายุความสะกดหยุดอยู่ในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2542). *ปัจจัยที่ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ*. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.) รุ่นที่4. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2555). *กฎหมายอาญา: ภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ประเทือง ธนิยผล และคณะ. (2550). *การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.

- ประเสริฐ ฤ นคร. (2534). *งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ฤ นคร*. นครปฐม:
ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปวีณา วิโรจน์ชนะชัย. (2551). *อายุความในฐานะเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี: ศึกษาเฉพาะขั้นตอน
นำคดีขึ้นสู่ศาล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2557). *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระปริกษ์นิติเกษตร. (2478). *กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127*. พระนคร: ทิพย์โอสถสถาน.
- พิพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*.
กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2527.
- เพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์. (2552). *อายุความในคดีอาญา: ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดี
ทุจริตคอร์รัปชัน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิไลพร บรรพต. (2557). *อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้วิกลจริตภายหลังการ
กระทำผิด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ศรีสมบัติ โขกประจักษ์ชัด และคณะ. (2548). *ปัญหาอายุความของความผิดตามพระราชบัญญัติ
ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและ
ปราบปรามการฟอกเงิน.
- สมนึก ลิ้มเทียมเจริญ. (2556). *อายุความในการดำเนินคดีอาญาศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิด
หลบหนี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สมพร พรหมพิตาธร และศรีนิดา พรหมพิตาธร. (2559). *อายุความแพ่ง-อาญาและคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง
กับคดีอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สังกาส เนาวรัตน์พันธ์. (2549). *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและการบังคับโทษกับผู้ป่วยจิตเวช*.
กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2548). *กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3 วันที่
22-23 ส.ค. 2548*. นนทบุรี: ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี.
- หยุด แสงอุทัย. (2544). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัศวรัตน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (ม.ป.ป.). *อายุความในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

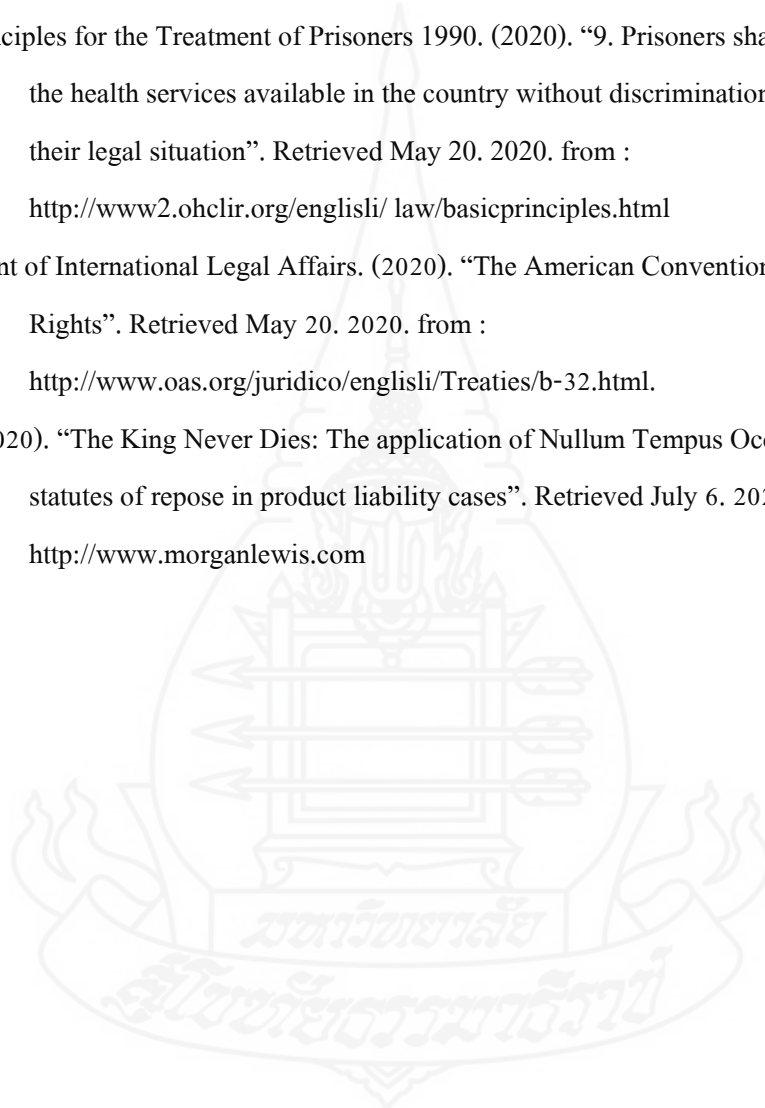
อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อุทัย อาทิวะช. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรีนติ้ง.

Basic Principles for the Treatment of Prisoners 1990. (2020). “9. Prisoners shall have access to the health services available in the country without discrimination on the grounds of their legal situation”. Retrieved May 20, 2020, from :
<http://www2.ohclir.org/englisli/law/basicprinciples.html>

Department of International Legal Affairs. (2020). “The American Convention on Human Rights”. Retrieved May 20, 2020, from :
<http://www.oas.org/juridico/englisli/Treaties/b-32.html>.

Green. (2020). “The King Never Dies: The application of Nullum Tempus Occurrit Regie to statutes of repose in product liability cases”. Retrieved July 6, 2020, from :
<http://www.morganlewis.com>

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวชลวิภา วิริยะกุล
วัน เดือน ปีเกิด	13 สิงหาคม 2531
สถานที่เกิด	จังหวัดยโสธร
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2554
สถานที่ทำงาน	บริษัท ทีวีพูล พับลิชชิ่ง จำกัด
ตำแหน่ง	ทนายความ

